

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta

Diplomová práce

2016

Ladislav Holoubek

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Katedra pomocných věd historických a archivnictví

**Intelektuální život, studium a výuka v
královéhradeckém biskupském semináři od jeho
založení do konce 19. století**

Diplomová práce

Autor: Bc. Ladislav Holoubek
Studijní program: N 7105 Historické vědy
Studijní obor: Archivnictví
Vedoucí práce: Mgr. Petr Polehla, Ph.D.

Hradec Králové
2016

Autor: Bc. Ladislav Holoubek
Studium: F1389
Studijní program: N7105 Historické vědy
Studijní obor: Archivnictví

Název diplomové práce: Intelektuální život, studium a výuka v královéhradeckém biskupském semináři od jeho založení do konce 19. století

Název diplomové práce AJ: Intellectual Life in Episcopal Seminary in Hradec Králové, Since its Foundation till the End of 19th Century

Anotace:

Stručný obsah: Práce se bude zabývat intelektuální činností chovanců i jejich představených v období od založení semináře do konce devatenáctého století. Nebude opomenuta i literární činnost. Rovněž budou zahrnuty všechny aspekty, na jejichž základě tyto činnosti byly umožněny. Například obsah a způsob výuky, která chovance formovala, struktura a fungování místní knihovny a další.

Metody zpracování: Heuristika pramenů a literatury, komparace, metoda sondy.

Literatura nebo archivní fondy: Fondy: archivní fond: fond obce Hradce Králové, Biskupský seminář, Biskupský archiv, Biskupská konsistoř, Děkaný úřad a vikariátní úřad Hradec Králové.

Literatura: Jaroslav Kadlec: Přehled církevních dějin českých díl I a II, Praha 1977 Vladimír Mikulka: Dějiny Hradce Králové II/1 a III, Hradec Králové 1994 Hugo Brückner: Die Gründung des Bistums Königgrätz, Königstein 1964 Eva Žerovnická: Biskupský seminář, in: Soupis kostelů v Hradci Králové, Hradec Králové 1994 Jan Soukup: Klerikální seminář a bohoslovné učiliště v Hradci Králové, in: ČKD, ročník 32, Praha 1891 Ivo Prokop: Vznik kněžského semináře se zvláštním přihlédnutím k dějinám pražského arcibiskupského alumnátu do r. 1783, in: In omnibus caritas s. 485-545, Praha 2002

Garantující pracoviště: Katedra pomocných věd historických a archivnictví, Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Petr Polehla, Ph.D.

Oponent: PhDr. Jakub Zouhar, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 13. 3.2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 24. 6. 2016

Podpis:

Věnováno mému psímu příteli Amorovi, který mne zachránil.

Poděkování:

Autor děkuje všem, kteří jakýmkoli způsobem přispěli ke vzniku této práce. Zvláštní dík pak patří vedoucímu práce, Petru Polehlovi za svědomité vedení a rady mi udělené a zvláště za laskavé podělení se svými poznatky a shromážděnými prameny. Lukáši Peškovi za vydatnou pomoc při korekturách textu. Dále všem pracovníkům Katedry pomocných věd historických a archivnictví FF UHK za předání potřebných znalostí a pracovníkům SOkA Hradec Králové. V neposlední řadě děkuji i své rodině za vydatnou podporu a zájem.

Anotace:

HOLOUBEK, Ladislav: Intelektuální život, studium a výuka v královéhradeckém biskupském semináři od jeho založení do konce 19. století. Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2016. 166 s. Diplomová práce.

Královéhradecký biskupský seminář připravoval budoucí kněze pro službu v královéhradecké diecézi. V letech 1714–1802 fungoval jako kněžský dům, žili zde již vysvěcení kněží, kteří předtím studovali teologii na teologické fakultě v Praze. Ve zdejším ročním kurzu procvičovali teoretické i praktické dovednosti pro budoucí činnost v duchovní správě. Mezi vyučované předměty patřila morální teologie, polemická teologie, Písmo svaté, kanonické právo, liturgika a některé další předměty. Královéhradecký kněžský dům přežil výuku v generálních seminářích a v roce 1803 se po reformě biskupa Marii Tadeáše hraběte Trautmannsdorfa výrazně transformoval. Vznikl seminář s vlastním teologickým institutem, který kandidáty kněžství připravoval od samého počátku. Studijní kurz trval nejprve tři, od roku 1815 čtyři roky. Vyučovaly se zde například starozákonní a novozákonní biblické předměty, katechetika, metodika, pedagogika, hermeneutika, morální, pastorální a fundamentální teologie. Kromě povinných předmětů také tzv. mimořádné předměty, mezi ně například patřilo hospodářství a metody výuky hluchoněmých. Práce také obsahuje informace o průběhu a způsobu klasifikace, údaje o literatuře, na které byla výuka vystavěna, o ústavní knihovně, zejména o svazcích, které obsahovala. Práce mapuje intelektuální život a jeho projevy v semináři. Pozornost je věnována i pracím profesorů a studentů.

Klíčová slova: Biskupský seminář, intelektuální život, výuka, Hradec Králové, katolická teologie, dějiny biskupských seminářů

Annotation:

HOLOUBEK, Ladislav: Intellektuelles Leben, Studium und Unterricht in bischöflichem Priesterseminar in Königgrätz seit seiner Gründung bis zum Ende des 19. Jahrhunderts. Hradec Králové: Philosophische Fakultät, Universität Hradec Králové, 2016. 166 S. Diplomarbeit zum Erteilen eines Magistertitels.

Das bischöfliche Priesterseminar in Königgrätz wurde im Jahre 1714 den Abschlüssen des Konzils von Trient entsprechend gegründet. Es diente aber zuerst als ein Priesterhaus, das heißt, dass hier schon ausgeweihte Priester lebten. Der Zweck dieser Anstalt bestand nicht nur darin, dass die dortigen Alumni in der Kathedrale verschiedene Dienste leisteten, sondern auch darin, dass sie sich hier auch einem einjährigen Kurs unterwarfen. Der Kurs war so vorgesehen, damit er den Zöglingen die für ihre künftige Pastoralarbeit nötige Kenntnisse übergab. Das Seminar überlebte auch die Reformen des Kaisers Josephs II. und im Jahre 1803 trat es in eine neue Epoche seiner Existenz. Man gründete ein erneutes Seminar mit eigenem theologischem Institut. Bis zum Jahre 1815 dauerte das Studium 3 Jahre, dann wurde vierjähriger Kurs eingeleitet. Die Arbeit beschreibt nicht nur die Grundsätze, an denen hiesiges Studium stand, sondern auch Lehrbücher, die im Gebrauch waren und Prüfungen, denen sich die Zöglinge unterziehen mussten. In entsprechenden Kapiteln findet der Leser auch die Informationen über die Institutsbibliothek und den Inhalt desselben, wie auch über Bereiche des menschlichen Wissens mit denen sich das Lehrpersonal befasste.

Schlüsselwörter: Priesterseminar, intellektuelles Leben, Ausbildung, Unterricht, Königgrätz, Geschichte der katholischen Theologie in Böhmen

Obsah:

1	Úvod.....	11
1.1	Proměny teologického myšlení v době existence královéhradeckého biskupského semináře	14
2	Výuka v královéhradeckém biskupském semináři	18
2.1	Vzdělávání a formace v kněžském domě od počátku do reformy biskupa Trautmannsdorfa v roce 1802	18
2.2	Výuka na diecézním teologickém institutu	29
3	Seminární knihovna a knihovna teologického institutu od r. 1714 do konce 19. století.....	66
3.1	Do roku 1802.....	66
3.2	Knihovna po reformě semináře	67
4	Intelektuální život a jeho projevy v královéhradeckém biskupském semináři 74	
4.1	Období let 1714–1802.....	74
4.2	Obnovený seminář a diecézní teologický institut	77
5	Závěr	98
6	Seznam použitých pramenů a literatury.....	102
6.1	Seznam použitých pramenů	102
6.2	Použitá literatura	105
7	Přílohy:.....	115
7.1	Tabulka č. 1: Knihy z pozůstalosti po Kašparu Hrdličkovi	115
7.2	Tabulka č. 2: Tituly zřejmě z knihovny semináře, tak jak je uvádí v archivu dochovaný seznam knih v knihovně.	131
7.3	Tabulka č. 3: V přehledu jsou uvedeny knihy ze sledovaného období, které prokazatelně pocházejí z knihovny teologického institutu:	141
7.4	Články královéhradeckých profesorů v Časopise katolického duchovenstva:	160

Seznam použitých zkratek:

SOkA HK – Státní okresní archiv Hradec Králové

BS – biskupský seminář

BA – biskupský archiv

NZ – Nový zákon

SZ – Starý zákon

S. J. – Societas Jesu, Tovaryšstvo Ježíšovo

aj. – a jiné

atp. – a tak podobně

tzv. – tak zvaný/ě

tj. – to jest

mj. – mimo jiné

ČKD – časopis katolického duchovenstva

Mt – Matouš

Mk – Marek

J – Jan

L – Lukáš

Ex – Exodus

Nu – Numeri

Ga – Galatským

1 K – První list Korintským

2 K – Druhý list Korintským

Sk – Skutky apoštolské

„Velebím tě, Otče, Pane nebe a země, že když jsi tyto věci skryl před moudrými a chytrými, odhalil jsi je maličkým; ano, Otče, tak se ti zalíbilo.“ Matouš 11,25

1 Úvod

Předkládaná práce chce doplnit výzkum v oblasti dějin královéhradeckého biskupského semináře o obraz jeho intelektuálního života a výuky, jehož ucelený výklad zatím v odborné literatuře chybí. Navazuje na mou bakalářskou práci *Biskupský seminář v Hradci Králové, provoz, výuka a život v něm od jeho založení do konce 19. století*. Ve které jsem se však věnoval seminární každodennosti a výuku jsem popisoval jen v mezích nutných ke zmapování denního režimu.

V diplomové práci je pak cílem postihnout podobu výuky, především jaké učebnice byly pro výuku používány, v jakých jazycích výuka probíhala, jakých hodinových dotací se dostalo jednotlivým předmětům, zda a jak probíhala výuka tzv. mimořádných předmětů. Cílem je taktéž zpracovat způsoby klasifikace studentů, druhy konaných zkoušek. Práce by měla rovněž přinést zjištění, odpovídala-li zdejší výuka dobovým standardům, zejména v tom smyslu, bylo-li k ní používáno soudobé, či například starší literatury.

Práce chce také popsat intelektuální život v semináři. Tedy z jakých předpokladů vycházel, jaké osobnosti zde vykonávaly intelektuální činnost, jejich erudici a osobní předpoklady. Oblasti lidského vědění, kterým se věnovali zdejší studenti i vyučující, v tomto ohledu se výzkum soustředí především na ve fondu semináře dochované rukopisy a stranou nezůstane publikační činnost jednotlivých vyučujících, kterou si ale práce rozhodně neklade za cíl zmapovat celou. Proto byly vybrány práce publikované zejména v Časopise katolického duchovenstva a většinou, až na několik výjimek, z období, kdy dané osoby působily v hradeckém semináři. Dále se práce pokusí ukázat způsob uvažování studentů.

V neposlední řadě se práce zaměří na podobu seminární knihovny. Především tedy na to, jaké svazky obsahovala, jak je získávala, kdo ji spravoval a kdo do ní měl přístup.

Práce je založena převážně na pramenném výzkumu, neboť i přes některé nově vzniklé publikace, čeká stále královéhradecký seminář na své monografické zpracování. Jako hlavní metoda práce byla použita metoda normativně komparativní. Hlavním archivním fondem byl fond **Biskupský seminář Hradec Králové** v SOkA Hradec Králové. Jako stěžejní prameny se ukázala statuta jednotlivých biskupů vydávaná pro seminář, výroční zprávy o stavu semináře, katalogy přednášek a výtahy z normálií platných pro seminář.

Jestliže jsme na začátku zmínili, že práce chce doplnit výzkum královéhradeckého semináře, musí zákonitě následovat jeho přehled.

Během posledních let se královéhradecký seminář těšil badatelskému zájmu. Na Univerzitě Hradec Králové bylo na toto téma vytvořeno několik prací:

Jiří Navrátil: *Biskupský seminář v Hradci Králové a jeho obnova počátkem 19. století*, Hradec Králové 2011, Ladislav Holoubek: *Biskupský seminář v Hradci Králové, provoz, výuka a život v něm od jeho založení do konce 19. Století*, Hradec Králové 2013. Práce: Jakub Zouhar: *Mezi Prahou a Hradcem Králové, historik Jan Haiden S. I. (1716–1803)*, in: 350 let Královéhradecké diecéze ed. Petr Polehla, Červený Koslelec 2015 se věnuje významné osobnosti působící v hradeckém semináři. V témž sborníku byla uveřejněna práce Ladislav Holoubek: *Života výuka v hradeckém semináři od r. 1714 do konce 19. století*.

K tisku je v současnosti připravena práce: Klára Fusková, Klára Rybenská, Petr Polehla, Jiří Navrátil: *Exemplum sint fidelium, Statuta biskupského semináře v Hradci Králové vydaná biskupem Blümegenem a Trautmannsdorfem v letech 1766 a 1802*, Hradec Králové.

Problematicke ústavní knihovny se věnuje i jedna kapitola práce: Petr Adam: *Biskupská knihovna biskupství královéhradeckého*, Hradec Králové 2002.

Ze starších prací pak jmenujme práci přímo od pamětníka a současně profesora v královéhradeckém semináři, Jana Nepomuka Soukupa: Jan Soukup: *Klerikální seminář a bohovědné učiliště v Hradci Králové*, in: ČKD, ročník 1891, číslo 6 a 7. Přehledovou formu má pak práce, kde jedním z hesel je královéhradecký seminář: Franz SCHINDLER: *Das soziale Wirken der katholischen Kirche in Österreich*. Její součástí je dílo: Ferdinand BENEŠ: *Das soziale Wirken der katholischen Kirche in der Diözese Königgratz*, díl 1: *Das Feld der seelsorglichen Tätigkeit*, Vídeň 1897. Poté uveďme práci z počátku 90. let: Eva Žerovnická, Vladimír Šimek: *Biskupský seminář v Hradci Králové*, Hradec Králové 1994, přílohu zpravodaje *Soupis kostelů*.

Jednotlivé kapitoly vždy obsahují ve svém úvodu popis pramenné základny, na které jsou vystavěny a závěr shrnující objevené poznatky. Kapitoly jsou členěny zpravidla do dvou částí. Každá odpovídá jedné ze dvou vývojových etap královéhradeckého biskupského semináře.

V letech 1714–1802 fungoval hradecký seminář jako kněžský dům. Tehdy v něm studovali již vysvěcení kněží, kteří se zde po absolvovaných teologických

studiiích v ročním kurzu ještě prakticky připravovali na budoucí činnost v duchovní správě. V roce 1802 provedl královéhradecký biskup Maria Tadeáš hrabě Trautmannsdorf zásadní reformu vzdělávání kněží v diecézi. Zřídil na místo bývalého kněžského domu obnovený kněžský seminář s vlastním teologickým institutem, který vzdělával budoucí kleriky od samého začátku nástupu do semináře.

Pokud jsou v práci užity citace z Bible, je užito českého ekumenického překladu, včetně zkratk jednotlivých biblických knih.

Nedílnou součástí práce, které doplňují poznatky shrnuté v textu, jsou cenné přílohy umístěné na konci práce.

Doufám a přeji si, aby práce splnila svůj cíl, totiž že přinese svým čtenářům užitečné informace a pomůže objasnit podobu intelektuálního života v královéhradeckém biskupském semináři.

1.1 Proměny teologického myšlení v době existence královéhradeckého biskupského semináře

V letech své existence prošel královéhradecký biskupský seminář několika vývojovými etapami katolické teologie. Chceme-li se v této práci zabývat intelektuálním životem, považujeme za vhodné, si tyto etapy v úvodu více přiblížit. Územně si vymežeme prostor našeho zájmu do oblastí německy mluvících a českých zemí. Výjimku z tohoto pravidla učiníme u Ludovica Antonia Muratoriho, jehož díla se vyskytovala v seminární knihovně.

V 18. století se katolická teologie setkala s vlivy osvícenství a v německých oblastech také s protestantskou teologií a s racionalisticko-idealistickou německou filosofií. Svoji pozornost pak, na rozdíl od směrů protestantských, v této době upřela na otázky disciplinární a církevně-politické, spíše než na otázky dogmatické.¹ Stejně však přispěla k jakémusi „odmytizování“ církve a křesťanství obecně. Důvodem k někdy až rychlému přejímání zásad osvícenství byla skutečnost, že dosavadní scholastická filosofie, coby základ systematické a spekulativní teologie, přestala být vnímána jakožto živá, protože ztratila kontakt s poznatky moderních mechanicko-matematických přírodních věd. Tím pádem také neměla možnost přejmout, nebo případně také účinně odmítnout poznatky soudobých filosofů, kteří své systémy právě na přírodních vědách vystavěli. Obtížně také hledala vztah k nově vzniklým teologickým disciplinám, například k historické teologii. Obecné zesvětštění vyššího kléru a jeho obliba galikanismu² jistě také určitým dílem k tomuto trendu přispěly. Centry osvícenství se pak stávaly dvory říšských knížat a university.

Ve středu snah osvícenství, tedy i jím ovlivněné teologie stály ideály humanismu, které se pak projevovaly i v praktickém životě, nebo se dle nich přinejmenším alespoň někteří pokoušeli současnou praxi upravit. Zde se především jednalo o život státu, výchovu, potlačování řádového života, polemiku s celibátem, kritiku dosavadních způsobů zbožnosti, zejména zbožnosti barokní.

¹ Martin GRABMANN: *Die Geschichte der Katholischen Theologie seit dem Ausgang der Väterzeit*, Darmstadt 1961, s. 207.

² Tamtéž, s. 208.

Přelomovým dílem polemizujícím s dosavadními, zejména monarchistickými, principy papežské moci je *De statu ecclesiae deque legitima potestate Romani Pontificis* trevírského světícího biskupa Johanna Nikolause von Hontheim z roku 1763, vydané pod pseudonymem Justus Febronius. Vyvinul se z něj poté celý myšlenkový proud, tzv. febronianismus, který si našel řadu příznivců, například v habsburské monarchii, ale i řadu odpůrců, zejména z řad papežské kurie. Zpochybňoval moc papeže nad biskupy a jeho samotného podřídil moci koncilu. Jak se posléze dozvíme dále, dostalo se i Febroniovo dílo do seminární knihovny v Hradci Králové.

Období let 1660–1760 je charakteristické napodobováním předchozích teologických směrů a také je to doba všeobecného rozkladu.³ Zatímco teologové pokračovali v patristicko-historickém studiu a stále více u nich mizel zájem a porozumění pro systematickou a spekulativní teologii, lepší dogmatická díla z té doby se pokoušela spojit pozitivní spekulativní a polemické elementy. Obvykle nesla název *Theologia dogmatica* s příslušným adjektivem *positiva*, *scholastica et polemica*, *et moralis*. Jsou to přehledná a praktická díla, bohužel často mechanicky provedená a zejména v německých oblastech se v této době vyskytovala „mánie“ sepisovat příručky o všech teologických oborech.⁴

Stále byla ještě mezi učenci pěstována pozitivní teologie, zejména ve Francii. Ve Španělsku se teologové obraceli k stále subtilnější spekulativní teologii, takže se její těžiště stále více přesouvalo do Itálie. V oblasti dnešního Německa a ve Francii se stoupající počet teologů přikláněl ke snaze bojovat s jansenismem a regalismem.

Staré školy sice pokračovaly, avšak již ne ve svých starých a pevných formách. Nově k nim přibyla augustiniánská škola pěstovaná na universitě v Lovani, která balancovala na pomezí mezi starou školou a jansenismem.

Prvním významným teologem námi sledovaného období je augustinián Eusebius Amort. Ve svých pracích se snažil spojit staré poznatky teologie s požadavky tehdejší současnosti. Jedno z jeho hlavních děl, *Theologia moralis*, bylo rovněž doporučováno jako studijní příručka biskupskými statuty v královéhradeckém semináři. Amort, stejně jako několik ostatních teologů té

³ Tamtéž, s. 192–193.

⁴ Tamtéž.

doby, stále ještě zůstal poplatný scholastice, zatímco ostatní teologové začínali být téměř výlučně pozitivními, nikoli však ve smyslu galikánů a jansenistů.⁵

V 18. století se řada teologů věnovala kromě samotné teologie a filosofie také historii. Obvyklá byla i spolupráce a pěstování styků se zahraničím. Někteří vedli v duchu idealismu a universalismu písemný styk i s osobami jiných než katolických konfesí. Takovým jedincem je například Martin Gerbert ze St. Blasien. Podařilo se mu zpracovat díla například z řádové, hudební a literární historie. Vymezoval se v nich proti myšlenkám febronianismu.

Mezi další významná jména patří například Frobenius Forster nebo Hermann Schollinger.⁶

V Itálii v 18. století působili dva významní církevní historici sekulárního významu: Ludovico Antonio Muratori a Scipione Maffei.⁷ Dílo Muratoriho bylo prokazatelně přejato do seminární knihovny. Muratori byl knihovníkem na ambrosiánské universitě v Miláně a poté v Modeně. Tvořil zejména historická díla. Proslul i svým mariánským spisem *De ingeniorum moderatione in religionis negotio*, které se stalo cílem mnoha útoků jeho současníků. Zpracoval také dějiny liturgie ve svém *Liturgia romana vetus*.

Královéhradecký biskup Heřman Hanibal z Blümegen doporučoval ve svých statutech pro seminář v roce 1766 dílo Prospera Lambertina.

Prosper Lambertini, pozdější papež Benedikt XIV. se zabýval archeologií, historií a církevním právem, zejména jeho kanonistická díla dosáhla věhlasu. Jmenujme například *Institutiones ecclesiasticae*. Ve svých dílech také pojednal dogmatické otázky.

I v habsburské monarchii našly myšlenky osvícenství svůj ohlas v oblasti studia teologie za vlády císařovny Marie Terezie a jejího syna Josefa II. Zde jsou spjaty zejména se studijní reformou Stephana Rautenstraucha z roku 1774. Opustil v ní scholastické základy, upozadil dogmatiku a nahradil je především novými disciplínami, pastorální teologií, katechetikou a homiletikou. Důraz byl kladen na biblické a historické obory. Systém teologického vzdělávání

⁵ Tamtéž, s. 200–201.

⁶ Tamtéž, s. 200.

⁷ Tamtéž, s. 203.

Rautenstrauch podřídil zájmům státu. Jakožto určující norma se systém udržel v Rakousku až do r. 1857.⁸

Významně se v této době také proměnila dogmatika. Přerodila se v ryze pozitivní vědu, která se snažila na základě biblických a patristických argumentů ukotvit jednotlivé pravdy víry, nebo se v opačném případě snažila do své služby zapojit soudobou filosofií. V Rakousku byla zavedena jako oficiální učebnice *Institutiones theologiae dogmaticae* Engelberta Klüpfela, o které je prokazatelně známo, že byla používána i v královéhradeckém biskupském semináři.⁹

Na začátku 19. století se církev i teologické disciplíny postupně vzpamatovávaly z otřesů, které utrpěly vírem politických událostí z konce 18. století. V průběhu let se podařilo znovu obnovit církevní život zejména odmítnutím nauk, které byly v rozporu s katolickou vírou a četnými kodifikacemi dogmat. To přirozeně ovlivnilo i vývoj teologických disciplín.¹⁰

Objevují se tradicionalismus a ontologismus. Podle tradicionalismu jsou zjevení, tradice a jazyk jediným pramenem poznání nikoliv pouze nadpřirozeného, ale také metafyziky a morálky. Ontologismus pak staví do popředí nadpřirozenou náboženskou skutečnost, tedy že nekonečný Bůh nemůže být poznán konečnými bytostmi. Oba směry si samozřejmě našly svoje zastánce a odpůrce. V dogmatice dochází k návratu zpět ke scholastice, především ke sv. Tomáši Akvinskému. Vzniká neoscholastika. Velkou renesanci zažívá tomistka zejména u znovuobnovených Jezuitů.¹¹

Rozvoj poznatků archeologie, filologie a filologické kritiky posunul také bádání v oblasti biblistiky a exegetiky. Rozvoj pomocných věd historických pomohl rozvoji historické teologie.¹² Zde lze zmínit i bádání v českých zemích charakterizované Josefem Dobrovským, Antonínem Podlahou, Klementem Borovým, Bedou Dudíkem, nebo Augustem Neaglem.

⁸ Tamtéž, s. 209.

⁹ Tamtéž, s. 214.

¹⁰ Tamtéž, s. 219.

¹¹ Tamtéž, s. 221.

¹² Tamtéž, s. 224–225.

2 Výuka v královéhradeckém biskupském semináři

2.1 Vzdělávání a formace v kněžském domě od počátku do reformy biskupa Trautmannsdorfa v roce 1802

Prvním obdobím v dějinách královéhradeckého kněžského semináře je rozmezí let 1706–1802. V roce 1706 se totiž podařilo královéhradeckému biskupovi Tobiáši Janu Beckerovi získat od císaře Josefa I. areál bývalého královéhradeckého purkrabství a vyčlenit jej pro budoucí seminář. Roku 1802 pak proběhla stěžejní reforma celého teologického studia v Hradci Králové, kterou uskutečnil biskup Maria Tadeáš hrabě Trautmannsdorf. O této reformě pojednáme blíže v závěrečné části kapitoly.

V tomto období, tedy v letech 1714 až 1802, měl hradecký seminář podobu kněžského domu. Po svých studiích na pražské teologické fakultě zde pobývali již vysvěcení kněží, kteří se zde dodatečně ještě rok, ale v některých případech i déle, po teologickém studiu připravovali teoreticky i prakticky na budoucí úkoly, které na ně čekaly v duchovní správě v diecézi. Dále také vypomáhali biskupovi jako vikaristé při katedrále Sv. Ducha. Tomu samozřejmě byla uzpůsobena i probíraná látka.

Instituce začala fungovat roku 1714, kdy se k 16. květnu do tehdy nově postavené budovy v areálu bývalého purkrabství nastěhovalo prvních šest alumnů. Před ustavením vlastního zařízení pro vzdělávání duchovních se výchova nových adeptů duchovního stavu v diecézi soustřeďovala především do rukou zdejších jezuitů v jejich koleji. Financování se dělo především z různých nadací.¹³ Kandidáti duchovního stavu studovali teologii v Praze a museli se, když měli být ordinováni pro královéhradeckou diecézi, podrobit zkoušce před biskupem či generálním vikářem. Zmíněná zkouška se konala vždy 15. prosince. Nutno říci, že obě řešení byla snahou alespoň částečně naplnit dekrety Tridentského koncilu hovořící o povinnosti ordinářů zřizovat vlastní semináře pro výchovu kněží, která

¹³ Probošt ve Staré Boleslavi a světící biskup pražský, Daniel Vít Nastoupil von Schiffenberg, (zemřel 21. 11. 1665) odkázal 1 000 zlatých jezuitské koleji v Hradci Králové, na výchovu jednoho chudého studenta. Také královéhradecký biskup dal vychovat čtyři chlapce na kněze v jezuitské koleji. Ti zde byli oblečeni jakožto klerici a učeni pro službu u oltáře. SOKA HK, BS, inv. č. 1, *Kronika semináře*, s. 10.

reagovala na skutečnost, že po svém založení se hradecká diecéze potýkala ještě s mnoha jinými problémy, a už získal prostor pro samotný seminář byl nepochybným úspěchem, uvážíme-li napjaté vztahy biskupů s městem i se sousedy.

Důležitost semináře pro tehdejší život diecéze, a tedy i pro regionální dějiny ilustruje následující: V roce 1735 vydal biskup Jan Josef Vratislav z Mitrovic ustanovení, že do farností zdejší diecéze nemůže být přijat žádný kaplan, který by neprošel výchovou v hradeckém semináři.¹⁴

Udělat si představu o tom, jak probíhala výuka v této etapě dějin hradeckého semináře, nám z pramenů umožňují především statuta semináře, která vydávali jednotliví diecézní biskupové.

Nejstaršími jsou statuta biskupa Jana Adama hraběte Vratislava z Mitrovic z roku 1714.¹⁵ O výuce hovoří v § 3 *De doctrina et studio* a v § 4 *Ordo et distributio diei*. Vzdělání, zejména v oblasti věrouky, považují za důležitou složku „*ad perfectionem clericalis statu*“.¹⁶ Výslovně zmiňují v tomto ohledu morální teologii. Výuku v semináři měl nejprve na starosti rektor, měl též s alumny procvičovat nastudovanou látku. Při studiu se neměli alumni ničím vyrušovat a plně se soustředit. Statuta napomínají také alumny, aby se i po vyjití ze semináře po celý život věnovali studiu.¹⁷

Zajímavá je v těchto statutech také zmínka o knihách. Nesměly se odnášet z knihovny ven. Knihy často užívané ke studiu neměly zůstat uloženy v seminární knihovně, ale měly být vždy po ruce v museu.¹⁸ Naopak knihy, které by věci víry zesměšňovaly, nebo oslabovaly disciplínu, lásku či „*bázeň Boží*“ bylo zakázáno mít vůbec u sebe, natož je číst. Statuta výslovně zmiňují povinnost uchovávat spisy týkající se semináře.

¹⁴ Klára RYBENSKÁ, Petr POLEHLA, Jiří NAVRÁTIL: *Exemplum sint fidelium, Statuta biskupského semináře v Hradci Králové* vydaná biskupem Blümegehem a Trautmannsdorfem v letech 1766 a 1802, Hradec Králové v tisku, s. 3.

¹⁵ SOkA HK, BA, inv. č. 136, *statuta biskupského semináře v Hradci Králové*.

¹⁶ Tamtéž.

¹⁷ SOkA HK, BA, inv. č. 136, *statuta biskupského semináře v Hradci Králové*, § 2 de alumnorum probitate et moribus.

¹⁸ Nejednalo se o klasické museum v dnešním slova smyslu, ale o místnost určenou ke studiu.

Aby se alumni procvičili v mluveném projevu a kázání, bylo přáním biskupa, aby rektor semináře o určitých nedělích a svátcích vybral někoho ze studujících ke kázání v češtině nebo němčině. Přichystaná kázání pak měl projít, odstranit případné chyby. Tato pak měla být přednesena lidu.

U jídla a večere se vždy měly předčítat kapitoly z Písma, případně z jiných autorů. Jejich výběr nechávají statuta plně v kompetenci rektora semináře. V předvečer nedělí a svátků mělo následovat po obvyklém čtení kapitol z Písma, po večeri ještě čtení z „*knížičky*“¹⁹ Tomáše Kempenského *Následování Krista*.²⁰ V postní době pak ke čtení předepisují statuta knihu Guillauma Stanyhursta *Dei Immortalis in Corpore Mortali Patientis Historia* nebo *Christus Patiens* Jeronýma Veselého. I v tomto případě mohl rektor semináře vybrat jiný, ale podobný titul.²¹

Doba pro přednášky a studium byla vyhrazena od šesti do čtvrt na osm, s výjimkou přestávky pro slavení liturgie hodin v katedrále.²² Dále měla od devíti, do tři čtvrtě na jedenáct následovat kazuistika (*casus conscientiae*) a alumni se měli rovněž zabývat kontroverzními výklady víry. Patrně se zde jednalo o polemickou teologii.²³ Po obědě a odpočinku následovalo v seminárním kostele od jedné hodiny, do tři čtvrtě na dvě cvičení v gregoriánském zpěvu a cvičení v udělování svátostí a liturgických obřadech. Od dvou do tří hodin se alumni cvičili v kázání a katechetice. Úterý a čtvrtek každý týden, pokud na ně nepřípadl svátek, byly určeny k rekreaci a nekonaly se přednášky ani cvičení.

Dokladem povinnosti alumnů pomáhat biskupovi v katedrále pak je § 5 statut *De ritu cathedrale et horis canonicis*.

Ve statutech vydaných roku 1766 biskupem Heřmanem z Blümegen je již dohledem nad výukou a duchovními potřebami alumnů pověřen director

¹⁹ Ačkoli se jedná o velice významné dílo v dějinách křesťanství, užívají statuta v originále zdvojnásoběnou *libellus*.

²⁰ Thomas A KEMPIS: *Imitatio Christi*, česky například v překladu J. PERNÍKÁŘE vydala v Brně Česká katolická charita v roce 1969.

²¹ SOKA HK, BA, inv. č. 136, *statuta biskupského semináře v Hradci Králové*.

²² SOKA HK, BA, inv. č. 136, *statuta biskupského semináře v Hradci Králové*, § 4 Ordo et distributio diei.

²³ V dochovaném konceptu je tato položka přeškrtnuta a následně náplň tohoto úseku byla ponechána na rektorovi a časové rozmezí stanoveno od devíti do půl jedenácté. Kazuistika byla v konceptu přesunuta za cvičení v gregoriánském zpěvu a praktických cvičeních v liturgických obřadech. Viz SOKA HK, BA, inv. č. 136, *statuta biskupského semináře v Hradci Králové*.

studiorum. V jeho činnosti mu asistoval senior a bedel. V platnosti zůstala až do založení teologického institutu a další statuta z nich víceméně vycházela.²⁴ Jednalo se tak o zcela zásadní normálii.²⁵

Director studiorum²⁶ sestavoval rozvrh, přednášel, určoval dny a hodiny přednášek, byl přítomen cvičením, účastnil se porad s inspektory semináře, pozoroval a hlásil veškeré dění rektorovi. Předsedal také měsíčním zkouškám. Měsíčně bylo jeho povinností informovat biskupa o tom, jak probíhá studium, jaký je časový rozvrh a seznam těch, kdo ve studiu excelují a těch, kdo jej naopak zanedbávají. Po uběhnutí každého čtvrtletí roku sestavoval director studiorum rejstřík všech alumnů, mimo to i seznam klasifikace a tyto předkládal biskupovi. Zapisoval velkou zkoušku, do které mohli zasáhnout i inspektoři semináře. Těmto zkouškám byl přítomen kromě directora studiorum i rektor semináře. Oba si předem před zkouškou domluvili s inspektory postup zkoušení, aby se v průběhu zkoušky předešlo nejasnostem, anebo opakování otázek.

Součástí ročních informací posílaných na konzistoř pak byla zpráva o stavu semináře, jejíž součástí byl i katalog alumnů, který kromě jména, města, věku, vlasti, také zaznamenával, jaké má student schopnosti literární a studijní.

O několika prvních sobotách roku od velikonočního Tridua director studiorum vykládal úvod o správném způsobu meditace a tři dny před svátkem narození Panny Marie měl s alumnými duchovní cvičení. Po skončení exercicií zadal témata pro studium a rozjímání o prázdninách, což byl povinný úkol a kontroloval jeho splnění. Každý měsíc zkoušel soukromě alumný, vždy po jednom z probrané látky.

Pokud měl podezření, že jeho podřízení bedel a senior, pochybili, zavolal si je a pokáral. Pokud k nápravě nedošlo, byli nahrazeni a jejich nástupci byli vyzkoušeni z předpisů, aby mohli své funkce zodpovědně zastávat. V případě, že někdo prodloužil studium z důvodu nedostatečného prospěchu, nebo se chtěl

²⁴ SOKA HK, BS, inv. č. 1. *kronika semináře*, s. 23.

²⁵ Statuty semináře se nejnověji zabývá práce autorů: Klára RYBENSKÁ, Petr POLEHLA, Jiří NAVRÁTIL: *Exemplum sint fidelium, Statuta biskupského semináře v Hradci Králové vydaná biskupem Blümegenem a Trautmannsdorfem v letech 1766 a 1802*, Hradec Králové v tisku.

²⁶ *Institutio seminarii episcopalis reginae hradecensis, iussu et mandato domini Hermanni e liberis baronibus de Blümegen*, Hradec Králové 1. 1. 1766, Caput IV. De officio directoris studiorum.

nadále vzdělávat, měl studovat soukromě a director studiorum měl právo mu pro tyto účely připravit individuální studijní plán.

Director studiorum byl většinou členem jezuitského řádu a nebydlel přímo v semináři, ale v jezuitské koleji.²⁷ Prvním directorem studiorum byl Josef Vach. Roku 1766 byl přesunut do Znojma a nahradil jej páter Josef Bergman, S. J. Do funkce nastoupil 11. října 1766. Zde strávil tři roky a pak jej v listopadu 1769 nahradil páter Jan Haiden, S. J., ten rovněž bydlel v jezuitské koleji až do 16. října 1773, kdy papež Klement XIV. řád zrušil. Přestěhoval se tedy do semináře. Svůj úřad v semináři pak vykonával 28 let. Byl odvolán dne 6. srpna 1797, kdy dohled nad vyučováním dostal na starost kanovník Josef Kodeš.²⁸

Biskup Blümegen ve statutech určil také látku, která měla být na přednáškách probírána:

- 1) Ze svatého Písma se po jeden rok rozebíraly skutky apoštolů, všechna evangelia a listy svatého Pavla. Prvních pět měsíců roku se z tzv. polemické teologie probíraly dějiny oboru, poté určitá místa problematiky oboru. Zejména se procvičovala polemika s deisty, naturalisty, materialisty, liberalisty, indiferentisty, tedy nábožensky netečnými obojího pohlaví, a s manicheisty.²⁹ Objasňovaly se také omyly husitů, kalvinistů, a jiných novějších herezí. Cílem předmětu bylo upevnění katolického dogmatu a vyvrácení herezí. Metodický postup spočíval v převyprávění dějin každé

²⁷ SOkA HK, BS, inv. č. 1, *kronika semináře*, s. 25.

²⁸ Tamtéž, s. 66.

²⁹ Pro úplnost si zde tyto pojmy vysvětleme:

Deismus: Rozumová víra v božský řád světa. Osobní Bůh, tvůrce však do běhu světa již nezasahuje. Viz *Ottův slovník naučný heslo Deismus*, sv. 7, s. 167.

Naturalismus: Filosofická koncepce kladoucí jako princip výkladu všech jevů přírodu, jak se jeví zkušenosti; vylučuje vše nadpřirozené a transcendentní.

Materialismus: Jedná se o filosofický směr, který tvrdí, že jediná věc, která existuje, je hmota. To v podstatě znamená, že každá věc je složena z materiálu a každý jev je výsledkem interakce hmoty. Neuznává žádný duchovní ani posmrtný život.

Liberalismus: Proud směřující k uplatnění svobodomyšlných zásad v celém veřejném životě.

Manicheismus: Odvozuje se od Peršana Máního (215–273), který chtěl dovršit Boží zjevení jako poslední Boží vyslanec po Buddhovi, Zarathuštrovi a Ježíšovi. Zastával strohý dualismus a proces světa viděl jako neustálý zápas mezi principy dobra a zla. Manicheismus pronikl do římské říše teprve v posledních desetiletích 3. století, rychle se šířil a přejal mnoho křesťanských prvků.

- jednotlivé hereze, tedy místo jejího prvního objevení, postup jejího šíření, následně z pramenů se odvodily důvody pro její odsouzení. Závěrem bylo studentům doporučeno, kterých učenců se vyvarovat a které naopak číst.
- 2) Z kanonického práva se po zbylých pět měsíců vysvětlovaly nejdříve základy a principy kanonického práva, dále se již probíraly kánony s přihlédnutím k praxi potřebné zejména při duchovní správě, v zásadě tedy ty, týkající se svátostí, věcí snoubeneckých a manželských, beneficí, patronátního práva, simonie, cenzur, exempcí a privilegií. Zmínit bylo třeba i zákony světské, zvláště pak ty, u nichž existoval rozpor se zákony církevními.³⁰
 - 3) Z morální teologie se posluchači dotknuli základních principů morálky vycházejících z desatera a církevních příkázání. Zvláštní pozornost se dotkla zejména vnitřních překážek manželství. Předepsanou učebnicí byla kniha boloňského arcibiskupa, Prospera Lambertina *Casus conscientiae*.
 - 4) V liturgice byly vysvětleny veškeré posvátné obrady v průběhu církevního roku a alumni si vštípili striktní pravidla jejich provádění.
 - 5) Kazatelství (*eloquentia sacra*). Director studiorum kontroloval alumny připravená kázání i jimi vypracované katechetické spisy.

Na studenty dohlížel a formoval je dle těchto statut i rektor semináře. Měl je pravidelně navštěvovat a sledovat, jak se studentům daří v opakování látky.

Před jídlem, před obědem, večeří, měl alumnům číst vhodné knihy, např. Písmo, martyrologium, nebo pasáže z církevních dějin.

Statuta pro královéhradecký seminář také vydal biskup Jan Ondřej Kaiser z Kaisern.³¹ Jak již bylo výše zmíněno, vycházela ve svém celku ze statut Blümegenových. Výuku opět svěřovala do rukou directora studiorum. Blíže však specifikovala učebnice, kterých se mělo ve výuce jednotlivých předmětů používat.

Pro výuku kanonického práva doporučovala používat Pichlerovu učebnici.³² O nedělích a pondělcích měli před večeří alumni procvičovat právní případy.

³⁰ *Institutio seminarii episcopalis reginae hradecensis, iussu et mandato domini Hermanni e liberis baronibus de Blümegen, Hradec Králové 1. 1. 1766, Caput IV. De officio directoris studiorum.*

³¹ SOkA HK, BS, inv. č. 6, *instrukce o správě semináře a domácí řád.*

³² VITUS PICHLER, S. J. (1670–1736) Jeho učebnice *Candidatus abbreviatus iurisprudentiae sacrae* z r. 1722 byla až do konce 19. století oficiálně uznávanou učebnicí v Rakousku.

Pro výuku morální teologie doporučovala statuta práci Eusebia Amorta *Theologia moralis inter laxitatem et rigorem media*³³ a dílo Paula Gabriela Antoina *Theologia moralis editionis pasaviensis*.³⁴

K výuce kasuistiky director studiorum vybíral vždy na týden příslušnou kapitolu z učebnic těchto autorů: Claude LaCroix³⁵, Eisenstall, Bogar, Francois Gennet³⁶, Wigemann.

Patristikou se alumni zabývali od 10:30–11:30 a to vždy ve středu a pátek.

Pro kazatelství (*eloquentia sacra*) najdeme mezi doporučovanými tituly práce Ignáce Wurze, Ignáce Weitenauera, Alexandra Nöela³⁷, dále Ferdinanda Silbermanna³⁸ a Neumayera. I nadále se měli alumni pod vedením directora studiorum, který určil téma kázání, naučit kázat prostému lidu, zejména o morálce, dogmatech a katechismu. Dělo se tak o nedělích a svátcích v seminárním kostele. S výjimkou měsíců května, září a října.³⁹

V sobotu během jídla se po 8 nebo 14 dnech střídala při čtení u jídla katecheze a základy křesťanského učení. V době rekreace, tedy v úterý a čtvrtek před jídlem se alumni cvičili v deklamaci. Před ostatními z katedry, důstojně, a

³³ Eusebius AMORT: *Theologia moralis inter rigorem et laxitatem media*, Vídeň 1758. Více o autorovi například v: Franz Xaver SEPPELT: *Amort Eusebius*, in: *Neue Deutsche Biographie*, svazek 1, Berlín 1953.

³⁴ SOKA HK, BS, inv. č. 6, *instrukce o správě semináře a domácí řád*, De officio directoris studiorum. Jednalo se zřejmě o dílo Paul Gabriel ANTOINE: *Theologia moralis universa, notis et adpenticibus pridem amplificate A. R. P. Philippo de Carboneano . a minorita conventuali Cl. P. Bonaventure Steidelio*, Pasov 1766.

³⁵ Claude LACROIX, S. J. (1652–1714) mezi jeho významné práce patří např. *Theologia moralis* z r. 1714.

³⁶ Dilem a životem Françoise Genneta se zabývá například dílo: James R. POLLOCK: *Francois Gennet, the man and his methodology*, Řím 1984.

³⁷ K Alexandru Noëlovi viz například práce: Jakub ZOUHAR: *Církevní dějiny Noëla Alexandra, OP v kontextu evropské církevní historiografie na přelomu 17. a 18. století*, in: *Acta universitatis Carolinae*, svazek 49, Praha 2009, s. 15–42. Čtenář zde nalezne bohatý výčet literatury.

³⁸ O Silbermannovi viz na příklad: František Martin PELTZEL: *Boemische, mährische und schlesische Gelehrte und Schriftsteller aus dem Orden der Jesuiten von Anfang der Geschichte bis auf gegenwaertige Zeit*, Praha 1786, s. 193.

³⁹ SOKA HK, BS, inv. č. 6, *instrukce o správě semináře a domácí řád*. De officio directoris studiorum.

dostatečně silným hlasem hovořili na dané téma. V sobotu před a po jídle se cvičili v liturgickém zpěvu „*důstojně ke cti Boží*“.⁴⁰

Čas pro studium byl v zimě od 6:45, po modlitbách do 7:45. Na jaře a v létě od 5:45 do 7:45. Opakování a přednášky pak probíhaly od 9:00 do 10:15. Po jídle mezi 16:30 a 18:00 nebo ve svátek a v neděli po vycházce následovala hodina samostudia.

Každé tři měsíce byli přezkušováni alumni inspektory semináře, rektorem a directorem studiorum. K tomu měly být užity vydané *Institutiones polemicæ in usum seminarii typis datae*, jejichž kopie měly být uloženy v semináři.⁴¹

Zásadní změnu ve fungování i způsobu studia v semináři pak představovaly reformy Josefa II. Dne 19. dubna 1783 sdělilo gubernium nótou biskupovi Janu Leopoldu Hayovi úmysl císaře z 30. března 1783 zřídit generální seminář v Praze pro celé Čechy. Veškeré příjmy a majetek dosavadních institucí vzdělávajících duchovní, tedy i královéhradeckého semináře měly připadnout fondu generálního semináře. Nóta biskupa vyzývala, aby neuváděl pouze počty studujících v generálním semináři, ale rovněž aby do čtyř týdnů od data přijetí nóty nahlásil také příjmy a majetek semináře.⁴²

Biskup Hay velice oceňoval existenci semináře v Hradci Králové, nejen kvůli výpomoci jeho chovanců v katedrále, ale rovněž také kvůli možnosti bližšího poznání kandidátů duchovního stavu a jejich osobních vlastností. Dále Hay považoval za velmi výhodné, že seminář umožňuje kandidátům si procvičit duchovní správu předtím, než do ní fakticky nastoupí. Právě tyto důvody uvedl v přednesení pro gubernium z 31. května 1783, ve kterém zdůvodňuje nutnost existence takového semináře pro svoji diecézi. Také uvedl okolnost, že kněží si seminář sponzorují sami. Proto navrhoval, že by se na generální seminář mělo přispět pouze částí a nikoli veškerým seminárním majetkem.⁴³

Biskupovy připomínky dopadly na úrodnou půdu. Dekret z 21. srpna 1783, do Hradce Králové byl doručen až dne 29. srpna 1783, námitky zohlednil. Kromě generálního semináře v Praze měl nově zůstat či být v každé diecézi zřízen dům pro kněze, kde by se chovanci po absolvování teologie v Praze mohli

⁴⁰ Tamtéž. Doslovný překlad.

⁴¹ Tamtéž.

⁴² SOkA HK, BS, inv. č. 1, *kronika semináře*, s. 30–32.

⁴³ Tamtéž.

zdokonalovat v kněžské službě. Zamýšlená délka přípravy byla 1–2 roky. Absolvent takového kurzu měl poté odejít do duchovní správy. Semináře však měly být dotovány ze zdrojů vlastní diecéze. Královehradecká diecéze neměla fond, ze kterého by mohla dotovat seminář, proto majetek semináře měl zůstat bez újmy.⁴⁴

Po zavedení generálního semináře měli jeho chovanci pobývat ve svém diecézním semináři 1–2 roky. Avšak tato doba musela být zkrácena na půl roku kvůli nedostatku kněží v duchovní správě a finanční nákladnosti. Toto nařízení vstoupilo v platnost dne 17. července 1790.⁴⁵ Předpis také přinášel další změnu, k původní službě v katedrále přidal z důvodu procvičení duchovní správy i veřejná kázání a katecheze, vyučování ve škole a vysluhování svátostmi, vyučování v liturgii a gregoriánském církevním zpěvu, kterému dosud v generálním semináři alumni jen naslouchali.

Dne 19. července 1787 gubernium dalo na vědomí královehradecké konzistoři pokyn, aby její alumni po vystoupení z generálního semináře byli živeni a ubytováni v semináři. Biskup Hay však poukázal na to, že příjmy semináře nejsou schopny poskytnout dostatečné zázemí pro všechny studenty z generálního semináře. Taktéž vznesl otázku, co se zbývajícími absolventy.

Dne 14. října 1787 gubernium rozhodlo, že co nejvíce alumnů má být živeno z prostředků semináře a ti, na něž se nedostane touto cestou, mají být sponzorováni z náboženského fondu. Kněží žijící mimo seminář tedy prozatím nic nedostali, avšak měli nastoupit do semináře ihned po jeho rozšíření a nesměli zde zůstat déle než půl roku. Proto bylo následně upuštěno i od původního nařízení, že během této doby nesmí být umístěni do duchovní správy.

Generální seminář byl ve své podstatě světským vzdělávacím ústavem, což v praxi znamenalo, že teologické vzdělávání bylo plně pod dohledem státu. V praktických předmětech se podle dekretu z 27. července 1786 mělo užívat národních jazyků. Jednalo se o morální a pastorální teologii a dogmatiku. Ve vyšších ročnících přibyl gregoriánský zpěv a hospodářské nauky. Cílem bylo, aby budoucí kněží byli schopni vyjadřovat se v řeči lidu, kterému měli v budoucnu

⁴⁴ Tamtéž, s. 33.

⁴⁵ Tamtéž.

sloužit. Za tímto účelem o nedělích a svátcích přednášeli cvičná kázání. V každém semináři byl ustanoven zvláštní učitel katechetiky.⁴⁶

Školní rok v generálním semináři začínal jednodenní rekolekcí, s obsahem vysvětlujícím kněžský stav. Další rekolekce se posléze konaly pouze ve svatém týdnu, kdy se vzpomínalo Kristovo utrpení. Ráno přede mší svatou měli alumni věnovat půlhodinu čas studiu Písma svatého nebo jiné literatury, sloužící k rozjímání. Jako například: *Moralia* svatého Basila Velikého, *Vybrané spisy* svatého Augustina, nebo *O správě pastýřské* svatého Řehoře Velikého, *De consideratione* svatého Bernarda, *Úvod do zbožného života svatého Františka Saleského*, a spis *O pravé zbožnosti* Lodovica Antonia Muratoriho. Církevní dějiny se vykládaly podle pojetí Clauda Fleuryho, rovněž se alumni setkali se spisy Jacquese-Benigne Bossueta a stejně tak s pracemi Pierra Nicola a Jacquese Josepha Dugueta.⁴⁷ Jako modlitební knihy se mohly používat ty sestavené z Písma svatého nebo z liturgických modliteb. Liturgické návyky, které získali alumni v seminárním kostele si pak měli přenést i na své budoucí působiště. Teologické disciplíny předkládaly pouze podstatné věci, zato velmi důkladně.

Důležitou složku výchovy tvořilo zaměření na sociální péči. Taktéž morálka byla upřednostňována před dogmatikou. Všichni klerici, ať už diecézní či řeholní, měli povinnost stejného oblečení i vystupování. Nebyl zde proto prostor pro stavovské odlišnosti. Cílem byla vzájemná přátelskost, důvěra a láska.

Generální seminář byl rozpuštěn dvorním dekretem ze 4. července 1790, ke konci školního roku. Josefínské reformy však měly za následek nedostatek kléru, což se zákonitě projevilo i v královéhradecké diecézi.

Biskup Maria Tadeáš hrabě Trautmannsdorf⁴⁸ se situaci pokusil zmírnit poskytnutím nových možností vzdělání co nejširšímu možnému okruhu budoucích duchovních. Proto se snažil o znovuotevření gymnázia v Německém Brodu a rovněž o to obnovit seminář v Hradci Králové. Za zřízení teologického institutu bylo biskupem osobně intervenováno v Praze a u dvora ve Vídni.⁴⁹

⁴⁶ Jindřich Zděněk CHAROUZ: *Brněnský alumnát*, Brno 2007, s. 15–18.

⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁸ SOkA HK, inv. č. 1, *kronika semináře*, s. 117.

⁴⁹ Tamtéž, s. 119.

Dne 24. března 1803 ministr, hrabě Lažanský potvrdil biskupovi souhlas císaře s otevřením gymnázia v Německém Brodu a založení teologického institutu v Hradci Králové i s příspěvkem z náboženského fondu dle plánu. Otevřela se tak cesta ke vzniku zcela nové instituce, o které pojednáme ve druhé části této kapitoly.

Máme-li shrnout poznatky o studiu v hradeckém semináři v období od jeho počátků do reformy v roce 1802, můžeme konstatovat, že se neslo v poměrně konservativním duchu. Biskupové ve svých statutech doporučovali díla prověřených autorů, v nezanedbatelném počtu případů jezuitů. Koneckonců i dohled nad studiem byl svěřován příslušníkům Tovaryšstva Ježíšova a to i po roce 1773, kdy tito i nadále mohli v semináři působit.

2.2 Výuka na diecézním teologickém institutu

Pro toto období jsou velmi významným pramenem takzvané výroční zprávy (*Hauptbericht*). Umožňují poznání nejen průběhu výuky, ale také počtu profesorů, studentů a způsobu klasifikace. Převážně v konceptech se dochovaly ve Státním okresním archivu Hradec Králové pro rok 1816 a dále pro rozmezí let 1826–1862. Vedení, tedy prodirektor institutu, nebo subrektor semináře, je každoročně sepisovalo v německém jazyce podle dekretu studijní dvorské komise ze 7. října 1814 číslo 1 913 a guberniálního nařízení z 24. října 1814, číslo 42 876. Výroční zpráva obsahovala následující rubriky:

- I. Počet žáků institutu (*Zahl der Institutsschüller*). Zde kromě samotných číselných údajů bylo zaznamenáno, odkud studenti pocházejí, zda přímo z diecéze nebo z některého řádu.
- II. Zaměření (*Vorschriftmäßige Einrichtung*). Zde se většinou obecně vyskytuje popis členění studia, je zde uvedeno, že je studium rozčleněno do čtyř ročníků a že jsou zde vyučovány předepsané předměty teologie.
- III. Učitelé (*Lehrer*). Rubrika obsahuje jméno učitele, datum a číslo jeho jmenovacího dekretu a předmět, který vyučoval. Obsahuje také údaje o mimořádných přednáškách.
- IV. Prostředky k zajištění kázně a píce (*Beförderungsmittel des Fleißes und der Sittlichkeit*). Jedná se o popis metod přístupu ke studentům, způsobu opakování probírané látky, dále postupu seznamování studentů se statuty a dohledu nad disciplínou domácích i externích studentů.
- V. Adjunkti a asistenti (*Adjunkten und Assistenten*). Tato rubrika obvykle obsahuje pouze konstatování, že na královéhradeckém institutu adjunkti nepůsobí. Výjimky se vyskytují pouze v jednotlivých letech, které zmíníme v textu dále.
- VI. Spisy vyučujících (*Schriften des Lehrpersonals*). Uvádí spisy a tiskem vydaná díla vyučujících. I pokud dotčený rok nikdo nepublikoval, je o tom v této rubrice záznam.
- VII. Nařízení (*Verordnungen*). Do této rubriky byla zaznamenána nařízení, ať už státní či biskupská, která se bezprostředně nějakým způsobem týkala semináře. I v negativním případě byla o tomto učiněna poznámka.

V případě jejich většího počtu byla jednotlivá nařízení vypisována v příloze.

- VIII. Návrhy (*Vorschläge*). Tato rubrika byla prostorem, kde vedení semináře mohlo sdělit své návrhy na zlepšení situace v semináři. Většinou zde žádná doporučení nejsou, nebo je zde pouze poznámka o tom, že vedení své návrhy již sdělilo prostřednictvím konsistoře zemské vládě. Případy, kdy se nějaké návrhy objevily, pojednáme v textu dále.

Změny ve státní správě způsobené rokem 1848 se projeví i v podobě výročních zpráv. Vyhotovovaly se dle předpisu ministerstva kultu a vyučování z 24. prosince 1849, číslo 9 580. A z 30. prosince 1850, číslo 60 927 a dekretu studijní dvorské komise z 29. října 1840, číslo 668. Obsahovaly tyto rubriky:

- I. Stav vyučujícího personálu (*Lehrpersonalstand*). Již se neuvádějí jména vyučujících, pouze počet řádných a mimořádných profesorů.
- II. Počet žáků institutu (*Zahl der Institutsschüller*). Nově byla rubrika rozdělena na dvě části.
 - A) pro přednášky povinných předmětů
 - B) pro mimořádné přednáškyTaké obsahovala údaje o úmrtích žáků a důvodech jejich vyloučení ze semináře.
- III. Zručnost profesorů a pokrok studentů (*Geschicklichkeit der Professoren und Fortgang der Schüller*). Zde vedení semináře hodnotilo výkony jednotlivých vyučujících a popisovalo úspěchy studentů u zkoušek.
- IV. Spisy a zvláštní využití profesorů (*Schriften und besondere Verwendung der Professoren*). Jako dříve obsahovalo údaje o dílech vyučujících a dále zmínky o zvláštních činnostech jednotlivých profesorů. Jako například mimořádné přednášky, výpomoc v duchovní správě a podobně.
- V. Odměny a povýšení profesorů (*Belohnungen und Beförderungen der Professoren*).
- VI. Nová nařízení a výnosy (*Neu Erschienene höchste Verordnungen und Erläße*).
- VII. Návrhy jak institut pozvednout na vyšší stupeň dokonalosti (*Vorschläge um die Lehranstalten auf einen höheren Grad der Vollkommenheit zu bringen*).

Zcela specifickou podobu i obsah, značně se lišící od ostatních výročních zpráv, má zpráva o stavu semináře z roku 1816. Nenese název *Hauptbericht*, ale „*Darstellung des Zustandes der königgrätzer theologischen Lehranstalt in dem abgewichenen Jahr 1816–1817.*“ Dělí se na následující rubriky:

- I. O dohledu a stavu personálu (*In Betreff des Aufsichts und Lehrpersonalstands*). Obsahuje kromě údajů o profesorském sboru také jejich stručný životopis, zejména shrnující jejich kariéru před nástupem na příslušnou stolicí.
- II. O vyučovaných předmětech a jejich rozdělení (*In Betreff der Lehrgegenstände und ihre Verteilung*). Uvádí jednotlivé vyučované předměty, vždy rozdělené po jednotlivých ročnících, včetně vyučovacího jazyka a počtu hodin.
- III. O studentech a jejich prospěchu (*In Betreff der Schüller und ihres Fortganges*)

Nyní si již konkrétně ukažme, jak vypadala výuka na diecézním teologickém učilišti.

Od roku 1803 se jednalo o tříletý kurz, předměty učili čtyři profesori. Zpočátku měly předměty nižší dotační hodiny. Například pro přednášky z církevních dějin připadlo 5 hodin, starozákonní a novozákonní biblistiku 9 hodin, církevní právo 4 hodiny, dogmatiku 9 hodin, morální a pastorální teologii 9 hodin, katechetiku a metodiku 2 hodiny.⁵⁰ Později se začaly vyučovat zásady všeobecné pedagogiky.

V prvním ročníku byly přednášeny církevní dějiny a biblistika Starého a Nového zákona, ve druhém ročníku pak církevní právo a dogmatika. Ve třetím ročníku morální a pastorální teologie, katechetika a metodika. Přednášky byly veřejné. Rozvrh přednášek vypadal následovně:⁵¹

	8–9	9–10	10–11	11–12	12–14	14–15	15–16	16–17
pondělí	H	CMP	D	—	—	H/OH	KMP OK/OC*	D
úterý	—	OMP	D	—	rekreace			
středa	H	CMP	D	PK	—	H	KMP	D
čtvrtek	rekreace							
pátek	H	CMP	D	PK	—	H	KMP	D
sobota	H	CMP	D		—	H	KMP	D

	8.30–9.30	9.30–10.30		15–15.45	16–17
neděle a svátky	bohoslužba v seminárním koste	rozjímání (meditace) prvního ročníku pod vedením prefekta		rozjímání (meditace) druhého ročníku pod vedením prefekta	bohoslužba v seminárním koste

Legenda:

H – Hermeneutika SZ a NZ; **CMP** – Církevní dějiny, morálka a pastorálka; **D** – Dogmatika, **OH** – Opakování z hermeneutiky; **OK** – Opakování z kanonického práva; **OC** – Opakování z církevní historie; **KMP** – Kanonické právo, morálka a pastorálka; **OCH** – Opakování z církevní historie; **OMP** – Opakování z morálky a pastorálky; **PK** – Pedagogika, katechetika, 3. ročník příprava na duchovní správu

* (střídá se po týdnu)

⁵⁰ SOKA HK, BS, *kronika semináře*, s. 208.

⁵¹ Tamtéž, s. 209–211.

Kromě průběžného opakování látky se konaly půlroční veřejné zkoušky. Vedené třídní katalogy se prostřednictvím rektorátu pražské teologie, kterému zdejší studia podléhala, předkládaly guberniu a c. k. dvorské studijní komisi ke kontrole, totéž se dělo na konci roku se seznamy profesorů a dalšími údaji, které bylo třeba na konci roku studijní dvorské komisi oznámit.

V roce 1805 hrozilo nebezpečí obležení pevnosti. Proto její velitelství vydalo příkaz, aby se seminář zásobil pro případ obležení a biskup vydal nařízení, že se studenti 1. a 2. ročníku v doprovodu třech kompetentních profesorů přesunou do Vysokého Mýta. Tamní magistrát sice již přijal opatření pro alumny, ale Hradec Králové nakonec nebyl obležen a výuka se vrátila do normálu.

Dochované katalogy přednášek pro léta 1813⁵² a 1814⁵³ poskytují také cenné údaje o učebnicích, na kterých jednotliví profesori své přednášky vystavěli.

Pro přednášky z církevních dějin sloužila práce Matthiase Dannemayera *Institutiones historiae ecclesiasticae Novi testamenti*.⁵⁴ Pro přednášky z hermeneutiky sloužila jako hlavní práce Georga Mayera *Institutio interpretis sacri*.⁵⁵ Pro dogmatiku byla k výuce využita učebnice Engelberta Klüpfela *Institutiones theologicae dogmaticae in usum auditorum*.⁵⁶ Pro církevní právo katalogy uvádějí jako základní práci Georga Rechbergera *Enchiridion juris ecclesiastici austriaci*.⁵⁷ Pro přednášky pastorální teologie byla zavedena práce Andreho Reichenbergera *Pastoral-Anweisung nach den Bedürfnissen unsers Zeitalters*.⁵⁸ Pro morální teologii pak učebnice Antona Karla Reibergera *Institutiones ethicae christianae seu theologiae moralis usibus academicis*

⁵² SOkA HK, BS, inv. č. 289 a 290, *učební plán, katalogy přednášek*.

⁵³ SOkA HK, BS, inv. č. 291 a 292, *učební plán, katalogy přednášek*.

⁵⁴ Matthias DANNEMAYER: *Institutiones historiae ecclesiasticae Novi testamenti*, Vídeň 1788.

⁵⁵ Georg MEYER: *Institutio interpretis sacri*, Vídeň 1789.

⁵⁶ Engelbert KLÜPFEL: *Institutiones theologicae dogmaticae in usum auditorum*, Freiburg 1789.

K osobě autora viz například: Franz Heinrich REUSCH: *Klüpfel, Johann Andreas*. In: *Allgemeine Deutsche Biographie*, svazek 16, Lipsko 1882, s. 258. nebo Max SECKLER: *Klüpfel, Engelbert (Taufname: Johann Andreas)*. In: *Biographisch-Bibliographisches Kirchenlexikon*, svazek 4, Bautz, Herzberg 1992, s. 95–97.

⁵⁷ Georg RECHBERGER: *Enchiridion juris ecclesiastici austriaci*, Linz 1807.

⁵⁸ Andre REICHENBERGER: *Pastoral-Anweisung nach den Bedürfnissen unsers Zeitalters*, Rottenburg am Neckar 1832.

acommodatae.⁵⁹ Pro biblické předměty Starého zákona byly v hradeckém semináři používány práce Johanna Jahna.⁶⁰ K výuce řečtiny byla používána blíže nespécifikovaná příručka Friedricha Adolfa Trendelenburga. Pro výuku pedagogiky uvádí katalog přednášek „*Podle napsaného plánu královéhradeckých normálních škol*“ a jako učebnici dílo Aleše Vincence Pařízka *Vyučovací metoda*.⁶¹

V roce 1814 došlo v teologickém institutu k výrazným změnám. Dne 25. června 1813 bylo nařízeno, že ve všech seminářích v monarchii má být přijat profesor, který se studenty během roku projde celou *Vulgátu*, obtížná místa podpoří překladem a v krátkosti vysvětlí. A také představí v krátkém přehledu hlavní obsah a myšlenku každé biblické knihy. Tuto exegezi dostal ve školních letech 1814–1835 na starost profesor Vincenc Reichel. Dalším dekretem ze 7. ledna 1814 bylo nařízeno, že se mají katechetika a metodika přednášet a prakticky cvičit po celý rok, a sice týdně 5 hodin, což bylo následně prostřednictvím guberniálního intimátu z 29. července 1814 uvedeno v praxi. Dne 29. dubna 1814 císař rozhodl, že se na všech teologických učilištích má přednášet ekonomika a hospodářství. Guberniem toto nařízení bylo uvedeno v praxi dne 5. července 1814, v královéhradeckém semináři pak vešlo v život ve školním roce 1819, nový předmět přednášel Ignác Lhotský.

Dne 9. září 1814 císař také rozhodl a dvorním dekretem z 20. října 1814 číslo 13 825 prodloužil výuku ve všech seminářích na 4 roky. Měla být zavedena nauka o výchově mládeže a hospodářství, s uvedením do praxe se počítalo již v

⁵⁹ Anton Karl REIBERGER: *Institutiones ethicae christianae seu theologiae moralis usibus academicis accommodatae*, Vídeň 1808–1813.

⁶⁰ Pro biblickou archeologii uvádí katalog pouze „*Archeologia biblica*“. Pravděpodobně však bude jednat o některou z těchto prací: Johann JAHN: *Archaeologia biblica in compendium redacta*, Vídeň 1805 nebo *Archaeologia biblica in epitomen redacta*, Vídeň 1814. Obdobná je situace pro úvod do knih Starého zákona. Zde je opět pouze uvedeno „*Introductio in libros sacros Veteris testamenti*“. Mohlo by se tedy v zásadě jednat o jednu z těchto prací: Johann JAHN: *Introductio in libros sacros Veteris Foederis in compendium redacta*, Vídeň 1804 nebo *Introductio in libros sacros Veteris Foederis in epitomen redacta*, Vídeň 1814. Pro hebrejštinu pak Jahnovu „základní příručku“, opět v katalogu nenajdeme bližší specifikaci, ale mohlo by se jednat o práci: Johann JAHN: *Hebräische Sprachlehre für Anfänger*, Vídeň 1792.

⁶¹ Zřejmě se jednalo o práci: Aleš Vincenc PAŘÍZEK: *Über Lehrmethode in Volksschulen für Präparanden, Katecheten und Lehrer*, Praha 1793.

roce 1815 a jako hlavní učebnice pro pedagogiku byla nařízena dne 28. října 1814 práce Vincence Eduarda Mildeho: *Lehrbuch der allgemeinen Erziehungskunde zum Gebrauch öffentlicher Vorlesungen*.⁶² Na toto doporučení navázal dekret studijní dvorské komise ze dne 11. dubna 1821 číslo 2370. Místo původní Mildeho práce, byla doporučena jeho jiná kniha: *Lehrbuch der allgemeinen Erziehungskunde im Auszug. Als Leitfaden bey öffentlichen Vorlesungen*.⁶³

Roku 1815 tedy začal čtyřletý kurz. Dekret císaře z 24. února 1815 a guberniální intimát z 30. dubna 1815 toho roku nařídily, že z důvodu odlišnosti od ostatních škol a lyceí se zavedení čtyřletého kurzu týká pouze žáků nastoupivších do 1. ročníku a ti, kteří již první nebo druhý ročník ukončili, dokončí studia podle dosavadního pořádku.

U čtyřletého kurzu pak vyučované předměty vypadaly následovně: V prvním ročníku církevní dějiny a starozákonní biblistika, obojí týdně 9 hodin. Dále měli studenti absolvovat mimořádnou přednášku od profesora starozákonní biblistiky dvě hodiny týdně týkající se orientálních dialektů. Ve druhém ročníku novozákonní biblistika týdně 9 hodin, 5 hodin církevního práva a 2 hodiny všeobecné pedagogiky. Ve třetím ročníku dogmatika a morálka, obojí 9 hodin týdně a ve 4. ročníku 9 hodin týdně přípravy na pastorační činnost a dále katechetika a metodika spojeně dohromady 5 hodin. V roce 1819 k tomu bylo připojeno 5 hodin týdně výuky hospodářství a podle nového plánu mělo být zaměstnáno 6 profesorů, a sice po jednom pro každý předmět, tedy pro církevní dějiny, pro starozákonní biblistiku, pro novozákonní biblistiku, pro dogmatiku, pro morální teologii, a pro přípravu na pastoraci. Ostatní vyučovací předměty jako církevní právo, vychovatelství, katechetika a metodika neměly zvláštní profesory, ale byly přiděleny řádným profesorům za zvláštní odměnu.

Protože se v roce 1816 opravovala seminární budova po požáru, konaly se přednášky v budově c. k. gymnázia ráno od půl šesté do půl osmé a odpoledne od půl páté do půl sedmé. Zkoušky a disputace byly konány v zasedacím sále

⁶² Vincenz Eduard MILDE: *Lehrbuch der allgemeinen Erziehungskunde zum Gebrauch öffentlicher Vorlesungen*, 2 svazky, Vídeň 1811–1813.

⁶³ SOKA HK, BS, inv. č. 10, *výtahy z předpisů a normálíí platných pro seminář*. Jednalo se o práci: Vincenz Eduard MILDE: *Lehrbuch der allgemeinen Erziehungskunde im Auszug. Als Leitfaden bey öffentlichen Vorlesungen*, 2 svazky, Vídeň 1821.

konzistoře a svěcení byla udělována v kapli sv. Klimenta. V následujících letech se přednášky vrátily zpět do budovy semináře.

Ve školním roce 1817–1818⁶⁴ byla výuka rozdělena pouze mezi pět profesorů: Vincence Webera, Vincence Reichela, Antonína Pirkla, Václava Valentu a Prokopa Zikmunda. Studium se řídilo dekretem dvorské studijní komise z 23. září 1814 a bylo rozděleno do tří let. V listopadu 1814 pak začal čtyřletý kurz, avšak v prvním ročníku se přednášelo ještě ve staré podobě, což následně 24. září potvrdila dvorská studijní komise. Čtyřletý kurz začínal od třetího ročníku. Takže v roce 1816–1817 ještě čtvrtý ročník neexistoval. Ve zbývajících ročnících byly přednášeny podle běžných učebnic následující předměty:

V 1. ročníku přednášel profesor Antonín Pirkl v obou semestrech v latině církevní dějiny celkem devět hodin týdně. Profesor Prokop Zikmund studenty prvního ročníku tři hodiny týdně v prvním semestru učil český jazyk. V tomto školním roce také vyučoval v prvním semestru týdně čtyři hodiny biblickou archeologii. V prvním semestru týdně dvě hodiny vyučoval profesor Zikmund taktéž chaldejštinu a dále Úvod do knih Starého zákona ve druhém semestru týdně pět hodin. Exegeze Starého zákona, rovněž vyučována profesorem Pirklem, konkrétně Izaiáš 9. až 16. kapitola⁶⁵ v obou semestrech týdně 2 hodiny v latině, náležela spolu s řečtinou a arabštinou ve druhém semestru týdně 2 hodiny do látky prvního ročníku.

Druhý ročník se zabýval v prvním semestru první dva měsíce týdně dvě hodiny s profesorem Reichelem řečtinou. Zde stojí za povšimnutí, že výuka řečtiny probíhala v latině. Profesor Reichel dále vyučoval ve druhém ročníku v latině biblickou exegezi v prvním semestru týdně sedm hodin. A rovněž v latině i úvod do Nového zákona ve druhém semestru týdně šest hodin. Studenti od profesora Reichela slyšeli v latině v prvním semestru poslední tři měsíce dvě hodiny a ve druhém semestru týdně tři hodiny i exegezi Nového zákona, konkrétně 1. list Timoteův až po list Filipským.⁶⁶ Profesor Pirkl vyučoval v obou semestrech v latině veřejné a soukromé církevní právo týdně pět hodin.

⁶⁴ SOkA HK, BS, inv. č. 254, *výroční zpráva o stavu semináře*, nefoliováno.

⁶⁵ Tamtéž.

⁶⁶ Tamtéž.

Všeobecnou pedagogiku v obou semestrech týdně dvě hodiny v němčině vykládal profesor Valenta.

Dekret studijní dvorské komise z 2. ledna 1823 upravoval mimořádné přednášky orientálních dialektů. Měly se přednášet již podle Johanna Jahna, nikoli již podle Micharliho a měly mít vlastní katalogy. Každý profesor musel vlastnoručně připravit teze a učební pomůcky. Profesori za přednášky neměli přijímat plat, hodiny byly mimořádné a látka náležela tak jako tak k výkladu starého zákona.⁶⁷

Dekret studijní dvorské komise 18. září 1819 doporučoval jako prozatímní příručku pro katechetiku práci Johanna Michaela Leonharda: *Úvod ke katechezi*, která byla upravena a později 11. srpna v roce 1821 byla předepsána definitivně.⁶⁸

Ve školním roce 1817–1818 se ve třetím ročníku vyučovaly kvůli provizoriu se zaváděním čtyřletého kurzu jen dva předměty, neučila se pastorální teologie, homiletika, pedagogika a katechetika. Rovněž nebyla žádná homiletická, katechetická ani liturgická cvičení. Studenti třetího ročníku tak měli s profesorem Weberem po oba dva semestry týdně devět hodin v latině dogmatiku a s profesorem Valentou oba semestry v latině týdně devět hodin morální teologie.

Kabinetní list z 30. července 1821 a dekret studijní dvorské komise z 11. a 18. srpna 1821 doporučovaly pro studium katechetiky praktickou příručku Johanna Michaela Leonharda.⁶⁹

Dekret studijní dvorské komise z 13. 9. 1821 č. 6 196 stanovil jako příručku metodickou knihu pedagogiky Josefa Peitla.⁷⁰

V roce 1830 byly rozhodnutím z 26. července 1829 velké prázdniny z měsíců září a října přesunuty na srpen a září, tak, aby školní rok začínal 1. října.

Ve školním roce 1826–1827⁷¹ na institutu působilo šest profesorů, všichni byli světští kněží. Dogmatiku, pedagogiku a katechetiku učil Vincenc Weber. Biblické novozákonní předměty přednášel Vincenc Reichel. Antonín Pirkl

⁶⁷ SOKA HK, BS, inv. č. 10, *výtahy z normálií platných pro seminář*.

⁶⁸ Tamtéž.

⁶⁹ Tamtéž.

⁷⁰ Tamtéž. Viz též práci Sr. Franz Des Ersten politische Gesetze und Verordnungen, svazek 51, Vídeň 1825. Jednalo se nejspíše o práci: Joseph PEITL: *Methodenbuch oder Anleitung zur zweckmäßigen Führung des Lehramtes für Lehrer in Trivial- und Hauptschulen*, Vídeň 1823.

⁷¹ SOKA HK, BS, inv. č. 255, *výroční zpráva o stavu semináře*, nefoliováno.

přednášel církevní dějiny a církevní právo. Václav Valenta před zavedením čtyřletého kurzu přednášel morální a pastorální teologii. Po zavedení čtyřletého kurzu pastorální teologii pak učil profesor Josef Ziegler. Poté co odešel tento do Chrudimi, převzal zpět výuku pastorálky profesor Valenta. V tomto „meziobdobí“ učil Václav Valenta všeobecnou pedagogiku. Václav Krejčí učil starozákonní biblické předměty. Profesor Jan Stárek učil morální teologii. Po přesunu Vincence Webera na trutnovský děkanát, došlo v roce 1827 ke změnám. Pro dogmatiku složil ve dnech 9. a 11. srpna konkursovou profesorskou zkoušku dosavadní spirituál semináře, Josef Schazl. Katechetiku a pedagogiku učil za profesora Webera Václav Valenta. Za profesora Valentu, převzal jeho předmět profesor Vincenc Reichel.⁷²

Zdejší profesori vyučovali také mimořádné hodiny, bez nároku na honorář. Profesor Reichel přednášel dvě hodiny týdně kurzy biblických jazyků a biblickou exegezi. Profesor Krejčí orientální dialekty týdně dvě hodiny. Profesor Stárek český jazyk a literaturu dvě hodiny týdně, profesor Pirkl hodinu týdně vysvětloval studentům pravidla písemného styku v duchovní správě.

Mezi úkoly profesorů pastorálky a katechetiky patřil i dohled na mravnost studentů. Kontrolovali studenty při práci na seminárních úkolech mimo dobu výuky. To vše aniž by zanedbali svoje další pracovní povinnosti. Studijní dvorská komise tuto snahu ocenila dekretem č. 37 195 ze 13. srpna 1827, přirčila profesorům pochvalu a zvláštní odměnu.⁷³

Dekret studijní a dvorské komise z 10. ledna. 1826 na straně 151 předepisoval jakožto přednáškovou učebnici profesora Ackermanna: *Introductio in libros Veteris testamenti*.⁷⁴

Dekretem z 28. února 1824 číslo 1 441 byla předepsána jako přednášková kniha *Arabische chrestomatie* Andrease Oberlaignera na všech teologických učilištích v monarchii.⁷⁵

⁷² Tamtéž.

⁷³ Tamtéž.

⁷⁴ Jednalo se o dílo: Petrus Fourerius ACKERMANN: *Introductio in Libros Sacros Veteris testamenti, uisbus academicis accommodata*, Vídeň 1825 a posléze znovu 1839. SOKA HK, BS, inv. č 10, *výtahy z předpisů a normálíí platných pro seminář*.

⁷⁵ *Provinzial-Gesetzsammlung des Königreichs Böhmen für das Jahr 1824*, svazek 6, Praha 1825, s. 189–190 a dále viz SOKA HK, BS, inv. č 10, *výtahy z předpisů a normálíí platných pro seminář*.

Nařízení studijní dvorské komise z 9. března 1823 předepisuje latinský překlad učebnice arabské mluvnice Johanna Jahna od Andrese Oberleitnera jakožto přednáškovou knihu pro všechny země rakouské monarchie.⁷⁶

Dne 24. února 1830 byl královéhradecký teologický institut prohlášen za veřejné učiliště a přestal formálně poléhat teologické fakultě v Praze.⁷⁷

Ve školním roce 1829–1830⁷⁸ předepsané předměty a přednášky vedlo celkem šest profesorů, všichni z nich byli světší kněží. Vincenc Reichel přednášel biblické předměty nového zákona a všeobecnou pedagogiku, Antonín Pirkl církevní dějiny a právo. Václav Krejčí vyučoval biblické předměty starého zákona. Profesor Jan Stárek, zároveň adjunkt teologické fakulty v Praze, byl učitelem morální teologie. Dřívější spirituál ústavu, Josef Schazl nyní vyučoval dogmatiku a polemiku. Antonín Stránský dosavadní suplent pastorální teologie za Václava Valentu, po jeho jmenování děkanem, 5. dubna 1829 úspěšně prošel konkurzem na místo profesora. Kromě toho suploval ještě katechetiku a pedagogiku.⁷⁹

Profesoři se i po výuce věnovali svým studentům, navštěvovali je i soukromně, vyvraceli jejich pochybnosti, vysvětlovali látku, doporučovali vhodné knihy, někdy zapůjčovali i vlastní. Mimořádné předměty bezplatně vyučovali: Profesor Reichel týdně dvě hodiny biblickou exegezi, profesor Krejčí dvě hodiny orientálních dialektů a profesor Stárek dvě hodiny české gramatiky a literatury. Střídavě přednášeli každý školní den večer od 6 do 7 hodin dogmatiku a morální teologii ve třetím ročníku a ve čtvrtém ročníku. Zajímavou skutečností je, že dogmatika byla mezi studenty oblíbenější. Profesor Pirkl ve čtvrtém ročníku dával lekce o písemném styku v duchovní správě.

Ve školním roce 1830–1831⁸⁰ výuku stejně jako v minulých letech obstarávalo šest profesorů, všichni světší kněží. Vincenc Reichel vyučoval Nový zákon a všeobecnou pedagogiku. Antonín Pirkl přednášel církevní dějiny a církevní právo, Václav Krejčí starozákonní biblické předměty, Jan Stárek morální

⁷⁶ Tamtéž.

⁷⁷ Ferdinand BENEŠ: *Das soziale Wirken der katholischen Kirche in der Diözese Königgratz*, díl 1: *Das Feld der seelsorglichen Tätigkeit*, Vídeň 1897, s. 161.

⁷⁸ SOkA HK, BS, inv. č. 256, *výroční zpráva o stavu semináře*, nefoliováno.

⁷⁹ Tamtéž.

⁸⁰ SOkA HK, BS, inv. č. 257, *výroční zpráva o stavu semináře*, nefoliováno.

teologii a Josef Schazl dogmatiku. Provizorně přednášel Antonín Stránský pastorální teologii, posléze rovněž provizorně katechetiku a metodiku.

Mimořádně bez nároku na mzdu přednášel dvě hodiny biblické exegeze profesor Vincenc Reichel, Václav Krejčí dvě hodiny orientálních dialektů, Jan Stárek dvě hodiny české řeči a literatury. Josef Schazl korepetitoval se studenty třetího a čtvrtého ročníku a i s externisty denně od šesti do sedmi hodin látku z morální teologie a dogmatiky. Profesor Pirkl ve čtvrtém ročníku týdně hodinu přednášel o písemném styku v duchovní správě.

Dekretem studijní dvorské komise z 18. prosince 1830 a guberniálním intimátem z 29. ledna 1831 byla za učebnici morálky předepsána *Morální teologie* profesora morálky v Tyrolsku v Brixenu Ambrosia Stapfa.⁸¹

Ve školním roce 1833–1834⁸² Počet vyučujících nedoznal žádné změny, působilo zde i nadále šest profesorů, všichni světští kněží. Vincenc Reichel přednášel novozákonní biblické předměty, baccalarius formatus theologiae Václav Krejčí učil starozákonní biblické předměty, doktor teologie Jan Stárek morální teologii, baccalarius formatus theologiae Josef Schazl dogmatiku a polemiku, Antonín Stránský pastorální teologii a katechetiku s metodikou. Doktor teologie Jan Smutek byl provizorním učitelem církevních dějin a církevního práva. 14. prosince 1833 studijní dvorská komise dekretem č. 7 147 uznala schopnost dr. Jana Smutka přednášet církevní právo a stal se tak řádným profesorem tohoto předmětu.⁸³

Mimořádné předměty vyučovali bezplatně následující profesori: Vincenc Reichel týdně dvě hodiny biblické exegeze Nového zákona, Václav Krejčí dvě hodiny orientálních dialektů, Jan Stárek dvě hodiny české gramatiky a literatury, Antonín Stránský týdně jednu hodinu praktického výkladu katechismu, Jan Smutek týdně jednu hodinu písemného styku v duchovní správě a Josef Schazl denně hodinu praktických cvičení z duchovní správy.

Zkoušky probíhaly opět dle § 19 nařízení studijní dvorské komise z 30. března 1791,⁸⁴ tedy kolegiální zkoušky, týdenní a měsíční zkoušky, kterých se

⁸¹ SOkA HK, BS, inv. č. 10, *výtahy z normálíí platných pro seminář*. Joseph Ambrosius STAPF: *Theologia moralis in compendium redacta*, 4 svazky, 1827–30.

⁸² SOkA HK, BS, inv. č. 258, *výroční zpráva o stavu semináře*, nefoliováno.

⁸³ Tamtéž.

⁸⁴ Tamtéž.

účastnil rektor semináře a dále jako čtvrtý typ veřejná zkouška, které předsedal biskup, v jeho nepřítomnosti prodirektor teologického studia. Výsledky zkoušek byly jako aktový materiál přes studijní direktorát předávány studijní dvorské komisi. Ke zkouškovým aktům pro rok 1833 studijní dvorská komise neshledala žádné připomínky.⁸⁵

Studijní dvorská komise 8. září 1833 rozhodla, že do první poloviny měsíce musí být hotové ty zkoušky, které si studenti přeložili z minulého roku nebo semestru. Guberniální nařízení z 24. září 1833 č. 42 563 a 17. ledna 1833 stanovilo, že již nemají být používány Dannemayerovy učebnice pro církevní dějiny a pro církevní právo od Rechtsbergera, ve všech německých částech mocnářství se měla užívat *Historia Ecclesiae Christianae* Antona Kleina.⁸⁶ Dle nařízení z 28. dubna 1834 č. 2 527 bylo též uloženo královéhradecké konzistoři předložit seznam učebnic, které se používaly v teologickém institutu a v Litomyšli na filosofii, studijní dvorské komisi, ke kontrole.⁸⁷

Biskup Karel Boromejský Hanl 10. října 1833 nařídil, aby po celý rok ve všech ročnících každý den před večerí mezi šestou a sedmou hodinou probíhaly korepetice ze všech ten den probraných předmětů. Korepetice prvního a druhého ročníku za tímto účelem učili dva vikaristé, působící při katedrále sv. Ducha. Třetí ročník vedl spirituál a čtvrtý ročník profesor Josef Schazl. Přípravu studentů na zkoušky podpořila také disputační cvičení, opravy seminárních prací a dále 3. prosince 1832 vydané biskupské nařízení ukládající povinnost,⁸⁸ aby ve všech muzeích seminární budovy byl vyvěšen seznam pro studenty vhodných knih ke studiu. Alumni tedy museli každý měsíc profesoru Schazlovi, jakožto seminárnímu knihovníkovi, předávat výtah z přečtených knih k vidimaci. On jim jej poté opatřený svými poznámkami, které mohli využít k dalšímu vzdělání, vracel.

Ve školním roce 1835–1836⁸⁹ i nadále na institutu působilo 6 profesorů. Novozákonní předměty vyučoval Vincenc Reichel, Václav Krejčí starozákonní biblické předměty a Jan Stárek morální teologii. Dogmatiku a polemiku přednášel

⁸⁵ Tamtéž.

⁸⁶ Anton KLEIN: *Historia Ecclesiae Christianae*, Graz 1827.

⁸⁷ SOkA HK, BS, inv. č. 258, *výroční zpráva o stavu semináře*, nefoliováno.

⁸⁸ Tamtéž.

⁸⁹ SOkA HK, BS, inv. č. 259, *výroční zpráva o stavu semináře*, nefoliováno.

Josef Schazl. Katechetiku, metodiku a pastorální teologii vyučoval Antonín Stránský. Jan Smutek vyučoval církevní dějiny a právo. Profesoři Schazl a Smutek se stali členy vídeňského Frintanea.

Mimořádné přednášky probíhaly následovně: profesor Reichel učil dvě hodiny týdně biblické exegeze Nového zákona, profesor Krejčí dvě hodiny orientálních dialektů, profesor Stárek dvě hodiny českého jazyka a literatury, profesor Stránský jednu hodinu praktického katechismu, profesor Jan Smutek jednu hodinu o písemném styku v duchovní správě. Pro alumny čtvrtého ročníku vedl profesor Schazl denně jednu hodinu praktických cvičení z duchovní správy. Pro druhý ročník pak přednášel týdně dvě hodiny liturgiku. Zkoušky probíhaly shodně s minulými roky, tedy podle § 19 nařízení dvorské studijní komise z 30. března 1791,⁹⁰ spolu s týdenními a měsíčními zkouškami. Opět probíhaly i veřejné zkoušky za přítomnosti biskupa nebo vedoucího konzistoře. V přípravě na zkoušky pomáhaly studentům pravidelné korepeticie a disputační cvičení. I nadále trvala povinnost studentů předávat měsíčně knihovníkovi, profesoru Schazlovi excerpta z knih k vidimaci.

Objevila se však nová nařízení týkající se výuky v semináři. Povoleno bylo užívat pouze schválené učebnice, pouhé diktování přednášek bylo zakázáno. Použití poznámek k přednáškám bylo profesorům povoleno pouze tehdy, nebyla-li schválena k danému předmětu žádná učebnice. Výjimku z tohoto nařízení tvořila pouze ta díla, jejichž byl autorem profesor sám a požádal dvorskou studijní komisi o schválení. Pokud i přes nařízení došlo k odchýlení nebo vypuštění určité látky z učebnice, bylo třeba o tom podat hlášení studijní dvorské komisi ve smyslu nařízení ze 4. dubna 1837 č. 2 120. Toto nařízení č. 19 541 publikovalo gubernium 25. dubna 1837. Kabinetní listy z 24. května 1804 a 10. srpna 1835 se poté týkaly ukončení studia a ztráty místa profesora, v případě, že dotyčný profesor byl jmenován kanovníkem a nepožádal o zachování profesury. Každému studentovi, který ukončil studium, o tom bylo vydáno potvrzení.⁹¹

V roce 1837 bylo biskupovi navrženo představenými semináře, aby alumnům všech čtyř ročníků byla přenášena liturgika. Alumnům prvního a druhého ročníku byly přednášeny jednotlivé liturgické úkony. Výklad se odbyval

⁹⁰ Tamtéž.

⁹¹ Tamtéž.

v mimořádných přednáškách o nedělích a čtvrtcích, na konci měla být z tohoto předmětu komisi zkuška. V prvním a druhém ročníku přednášel vicerektor a ve třetím a čtvrtém spirituál. Přednášky se konaly od roku 1838⁹²

Ve školním roce 1837–1838⁹³ na institutu opět učilo šest profesorů, všichni světší kněží, avšak zde došlo ke změnám. Vincenc Reichel přednášel novozákonní předměty. Morální teologii přednášel Jan Stárek, který dosáhl doktorátu teologie. Josef Schazl dosáhl titulu baccalarius formatus theologiae a přednášel dogmatiku a polemiku. Antonín Stránský přednášel pastorální teologii, katechetiku a metodiku. Baccalarius formatus theologiae Václav Krejčí, který dříve devatenáct let učil starozákonní biblické předměty a orientální dialekty, začal v tomto školním roce podle guberniálního výnosu z 27. listopadu 1837 suplovat církevní dějiny za Jana Smutka, který začal přednášet na pražské teologické fakultě. Za Václava Krejčího začal suplovat starozákonní předměty a orientální dialekty dřívější adjunkt pražské teologické fakulty, baccalarius formatus theologiae Mořic Paďour.

V tomto školním roce mimořádné přednášky vyučovali následující profesori: Stránský jednu hodinu týdně praktický výklad katechismu, Krejčí jednu hodinu o písemném styku v duchovní správě, Paďour jednu hodinu týdně orientálních dialektů, Schazl pro čtvrtý ročník jednu hodinu denně praktických cvičení z duchovní správy a kromě toho pro druhý ročník týdně dvě hodiny liturgiky. Zkoušky probíhaly jako v minulých letech a nedoznaly výraznějších změn. Rovněž probíhaly v obvyklém schématu korepetice, přičemž ve čtvrtém ročníku dogmatiku přednášel spirituál Jan Křikava. V tomto předmětu bylo dbáno zvláště na potřeby diecéze, kde bylo velké množství nekatolíků. V jeho rámci se vyučovala takzvaná nauka odlišností. Posluchačům měla ukázat, jak vykládat katolickou nauku příslušníkům jiných konfesí. Studenti i nadále odevzdávali excerpta z knih knihovníkovi. Guberniální výnos č. 57 501 z 24. listopadu 1837 schválil změny v suplování při výuce.⁹⁴

V průběhu školního roku 1838–1839⁹⁵ zde vyučovalo šest řádných profesorů. Novozákonní biblistiku přednášel Vincenc Reichel, Jan Stárek morální

⁹² SOkA HK, BS, inv. č. 1, *kronika semináře*, s. 221.

⁹³ SOkA HK, BS, inv. č. 260, *výroční zpráva o stavu semináře*, nefoliováno.

⁹⁴ Tamtéž.

⁹⁵ SOkA HK, BS, inv. č. 261, *výroční zpráva o stavu semináře*, nefoliováno.

teologii, Josef Schazl dogmatiku. Katechetiku, metodiku a pastorální teologii Antonín Stránský. Václav Krejčí, dosavadní učitel starozákonních předmětů nyní v tomto roce suploval církevní dějiny a kanonické právo. Výuku starozákonních předmětů a orientální jazyky suploval Mořic Paďour.

Mimořádné přednášky z duchovní správy vedl hodinu týdně profesor Krejčí, profesor Paďour dvě hodiny týdně orientálních dialektů, profesor Schazl dvě hodiny liturgiky. V oblasti zkoušek i počtu korepeticí ke změnám nedošlo, přibýly pouze hodinu týdně s rektorem semináře praktické příklady z pastorální teologie a pravidla pastorační péče s praktickými cvičeními. Spirituál semináře přenášel čtvrtému ročníku jednu hodinu týdně dogmatiku a polemiku. I v tomto školním roce trvala pro studenty povinnost předkládat knihovníkovi excerpta z načtené literatury. V roce 1839 vydal Vincenc Reichel dílo *Introductio in hermeneuticam biblicam*.⁹⁶

V roce 1840⁹⁷ Vincenc Reichel vyučoval novozákonní předměty, Jan Stárek morální teologii, Josef Schazl dogmatiku a polemiku, Antonín Stránský pastorální teologii, katechetiku a metodiku, Václav Krejčí církevní dějiny a právo, Mořic Paďour vyučoval starozákonní předměty a orientální dialekty.

Mimořádné přednášky pro studenty druhého ročníku o katolické liturgii vyučoval profesor Schazl. Další mimořádnou přednáškou byl jednu hodinu týdně praktický výklad katechismu, který vedl profesor Stránský. Profesor Krejčí týdně jednu hodinu vyučoval o písemném styku v duchovní správě. Mořic Paďour týdně dvě hodiny vyučoval orientální dialekty. Alumnům čtvrtého ročníku byla rektorem semináře přednášena jedna hodina týdně teologických základů a pravidel pastorace pro duchovní správu. Zkoušky probíhaly shodně s minulými léty, nově byla součástí veřejné zkoušky disputace. Nově bylo v semináři zavedeno účelné cvičení ke zlepšení mluveného i písemného projevu. Pod dozorem profesora Schazla alumni třetího a čtvrtého ročníku sestavovali na zadaná témata malá kázání, která o úterých a čtvrtcích přednášeli ostatním při obědě. Nově školní rok začínal a končil rekolekcemi. Nebyly udělené žádné kázeňské tresty, naopak se následujícím profesorům dostalo čestných jmenování. Profesor Krejčí byl 28. dubna 1840 jmenován čestným kanovníkem katedrální

⁹⁶ Tamtéž.

⁹⁷ SOkA HK, BS, inv. č. 262, výroční zpráva o stavu semináře, nefoliováno.

kapituly v Hradci Králové. Dekretem konzistoře z 5. ledna 1840 byl profesor Stránský jmenován čestným konzistoriálním radou. Panovník Josefu Schazlovi za zásluhy o seminář 16. března 1841 udělil titul dvorního kaplana. K tomu dostal 11. června 1841 nařízením číslo 15 087 odměnu ve výši sto zlatých.

V roce 1841⁹⁸ všichni studenti navštěvovali povinné předměty, mimoto sedm posluchačů navštěvovalo mimořádné přednášky z orientálních dialektů, 38 z české gramatiky, 22 z české literatury, 30 z hospodářství. Profesor Mořic Paďour byl kvůli nemoci od 1. dubna 1841 až do konce školního roku nahrazen pro výuku starozákonních předmětů kopidlinským kaplanem Janem Raisem, o čemž bylo gubernium informováno ve smyslu jeho dekretu č. 17 811. Začátkem školního roku 1842 opět nastoupil profesor Paďour. Studenti druhého ročníku také měli týdně dvě hodiny s profesorem Schazlem mimořádné přednášky o liturgii. Čtvrtý ročník měl týdně jednu hodinu o písemném styku v duchovní správě s profesorem Krejčím. Tentýž ročník měl také jednu hodinu týdně s profesorem Stránským výklad katechismu a profesor Paďour týdně dvě hodiny přednášel orientální dialekty. V tomto roce poprvé také prameny hovoří o nejistotě studentů: „*Professoren Dunkelheiten erhellten, Zweifel beruhigten, sie auf Bücher aufmerksam machten.*“⁹⁹

V roce 1842¹⁰⁰ mimořádné přednášky navštěvovalo 79 studentů. Jmenovitě přednášky z orientálních dialektů navštěvovali tři studenti, z české gramatiky 20, z literatury 28, výuku hospodářství 28 studentů. K výrazným změnám došlo v profesorském sboru. Profesor Krejčí, profesor církevních dějin a církevního práva dosavadní čestný kanovník byl 31. ledna biskupem Karlem Boromejským Hanlem povýšen na kanovníka sídelního a funkci převzal 7. února. V důsledku toho ordinariát nařídil, že profesor Krejčí bude církevní dějiny učit do konce školního roku a spirituál semináře, doktor Jan Křikava za něj bude suplovat církevní právo. Situaci pak potvrdil guberniální dekret z 2. července, číslo 3 751.¹⁰¹ Kvůli těžké nemoci odešel 10. května z Hradce Králové do všeobecné nemocnice v Praze profesor novozákonních předmětů a všeobecné pedagogiky Vincenc Reichel. Tam také 27. května zemřel na chrlení krve. Hned při svém

⁹⁸ SOkA HK, BS, inv. č. 263, *výroční zpráva o stavu semináře*, nefoliováno.

⁹⁹ Tamtéž.

¹⁰⁰ SOkA HK, BS, inv. č. 264, *výroční zpráva o stavu semináře*, nefoliováno.

¹⁰¹ Tamtéž.

odchodu byl nahrazen Václavem Krejčím, který suploval novozákonní předměty a profesor Schazl, který dosavadně přednášel dogmatiku, začal za zemřelého kolegu suplovat všeobecnou pedagogiku. Gubernium tento stav schválilo dne 30. července 1842 dekretem číslo 36 080.¹⁰² Pro úplnost si ještě uvedme, jak vypadala situace mimořádných přednášek. Profesor Krejčí měl se studenty čtvrtého ročníku týdně hodinovou přednášku o písemném styku v duchovní správě. Josef Schazl pro první a druhý ročník dvě hodiny týdně přednášel liturgiku. Mořic Paďour vedl dvě hodiny týdně výuku orientálních dialektů.

Výnosem z 8. února 1844 gubernium vyjádřilo přání, aby konzistoř zvážila v hradeckém semináři možnost zavedení přednášek o metodách vyučování hluchoněmých a to v následujícím roce 1845. Přednášet měl doktor Leopold Kotrbelec,¹⁰³ člen semináře sv. Augustina ve Vídni. Dekretem ze 17. listopadu 1844 č. 37 651 byl pro začátek roku 1845 tento kurz zahájen. Přednášen byl studentům druhého ročníku dvě hodiny týdně po celý rok. Těm, kteří se v budoucnu ucházeli o místo učitele na školách, byly navíc určeny ještě dvě hodiny přednášek týdně.¹⁰⁴ Mimořádný profesor metody výuky hluchoněmých, Leopold Kotrbelec byl svými nadřízenými ve svém úsilí hodnocen velmi kladně: „*Zde musí studijní prodirektorát poznamenat, že přednášky jsou nejen účelné, ale též postaveny na správných základech psychologie a pedagogiky, ale rovněž také, že se osvědčily v praxi.*“¹⁰⁵ Profesor Kotrbelec přímo v semináři měsíc vyučoval hluchoněmého a poté se při jeho zkoušce z probraného učiva potvrdilo, že docílil pokroku. Hned o rok později již vyučoval a ukazoval prakticky látku na dvou hluchoněmých.¹⁰⁶

V roce 1845¹⁰⁷ mimořádné přednášky navštěvovalo celkem 109 studentů. Přednášky z orientálních dialektů navštěvovalo šest studentů, z české gramatiky 35, z české literatury 21 a z hospodářství 26. Nově zavedené metody výuky

¹⁰² Tamtéž.

¹⁰³ Výnosem číslo 1829 z 8. února. 1844 na zdejším ústavu pro předmět metody výuky hluchoněmých byl ustanoven kazatel v kostele Nanebevzatí Panny Marie Leopold Kotrbelec. Viz SOKA HK, BS, inv. č. 265, *výroční zpráva o stavu semináře*, nefoliováno.

¹⁰⁴ SOKA HK, BS, inv. č. 1, *kronika semináře*, s. 222.

¹⁰⁵ SOKA HK, BS, inv. č. 265, *výroční zpráva o stavu semináře*, nefoliováno.

¹⁰⁶ SOKA HK, BS, inv. č. 266, *výroční zpráva o stavu semináře*, nefoliováno.

¹⁰⁷ SOKA HK, BS, inv. č. 265, *výroční zpráva o stavu semináře*, nefoliováno.

hluchoněmých 21. V minulém školním roce 1844 počet žáků povinných přednášek byl 93 a mimořádných 81.

Na institutu působilo šest řádných profesorů, všichni světští kněží a dva mimořádní profesori pro hospodářství a metody výuky hluchoněmých. 28. srpna 1844 dekretem č. 5 478 potvrdila studijní dvorská komise schopnost Mořice Paďoura vyučovat církevní právo a také jako profesora starozákonních předmětů. Profesor Jan Vaněk byl rovněž tímto dekretem uschopněn pro výuku orientálních dialektů. Jak jsme již dříve uvedli, byl výnosem číslo 1 829 z 8. února 1844¹⁰⁸ na zdejší ústavu pro předmět metody výuky hluchoněmých ustanoven kazatel v kostele Nanebevzetí Panny Marie Leopold Kotrbelec. Mimořádné přednášky v tomto roce vedli tito profesori: Josef Schazl dvě hodiny přednášek liturgiky pro první a druhý ročník, Jan Stárek dvě hodiny orientálních dialektů, Vincenc Praský hodinu týdně přednášek o písemném styku v duchovní správě.

Studenti se podrobovali měsíčním a ročním zkouškám, kterým byl přítomen prodirektor teologického institutu. V rámci přípravy probíhaly měsíční korepetic v duchu dekretu studijní dvorské komise z 8. února 1811 č. 208.

Profesor Jan Stárek vydal v roce 1844 u vydavatelství Pospíšil v Praze dílo: *Sv. Cecilia Cypriana, biskupa kartaginského věk a spisy vybrané*.¹⁰⁹

V roce 1846¹¹⁰ na institutu bylo osm vyučujících, šest řádných profesorů a dva mimořádní pro hospodářství a metody výuky hluchoněmých. Všichni až na profesora hospodářství, který byl laik, patřili ke světskému kléru.

Celkem na institutu navštěvovalo řádné přednášky 99 posluchačů. K nim je třeba připočíst také pět posluchačů všeobecné pedagogiky, kteří nebyli teology. Uveďme si nyní počty studentů v jednotlivých ročnících. První ročník měl 21, druhý ročník 27, třetí ročník 27, čtvrtý ročník 24 studentů.

Mimořádné přednášky orientálních dialektů navštěvovali 4 posluchači, české gramatiky 22 posluchačů, české literatury 29, hospodářství 29 a metody výuky hluchoněmých 24. Celkem tedy bylo 108 posluchačů mimořádných přednášek. Na mimořádných přednáškách se účastnili i někteří externí studenti, zejména pak hospodářství. Profesori vedli třídní katalogy, kam zaznamenávali

¹⁰⁸ Tamtéž.

¹⁰⁹ Tamtéž.

¹¹⁰ SOKA HK, BS, inv. č. 266, *výroční zpráva o stavu semináře*, nefoliováno.

přednášky a prospěch studentů. Profesor Schazl tou dobou vedl pro první a druhý ročník již 10 let týdně dvě hodiny přednášky o liturgice. Profesor Vacek vedl v prvním ročníku týdně dvě hodiny mimořádných přednášek orientálních dialektů, profesor Praský měl s teologií čtvrtého ročníku hodinu týdně o písemném styku v duchovní správě.

V roce 1847¹¹¹ měl královéhradecký diecézní teologický institut šest řádných profesorů a dva mimořádné profesory pro hospodářství a metody vyučování hluchoněmých. V průběhu roku došlo mezi profesorským sborem k následujícím změnám: Antonín Stránský byl 29. března dosazen na děkanství do Chrudimi. Došlo tak uvolnění celkem tří stolic – pastorální teologie, pastorační katechetiky a metodiky. Biskup nařídil, aby tyto předměty suploval dosavadní spirituál, Jan Rais. Oznámení o tomto bylo učiněno ordinariátem na gubernium dne 8. dubna 1847 pod konzistorním číslem 1 980.¹¹² Na potvrzení se posléze čekalo. Změny pro rok 1848 byly následující, s platností od nařízení biskupa z 25. července 1847 č. 4 438: Profesoru morální teologie, Janu Stárkovi byla přidána stolice katechetiky a metodiky a profesorovi nového zákona, Josefu Gabrielovi stolice českého jazyka a choltického kaplanu, Josefu Čěškovi bylo provizorně přiděleno suplování pastorační.

Mimořádné přednášky byly z následujících předmětů: z orientálních dialektů, které navštěvovali dva posluchači, z české gramatiky 18, české literatury 14, hospodářství 31 a metody výuky hluchoněmých 28. V roce 1847 nenavštěvovali přednášky z všeobecné pedagogiky žádní laici, naopak dva laici studovali nauku hospodářství.

Od roku 1848 se liturgika rozdělila na dvě části. První a druhý ročník se zabývaly liturgií hodin a třetí a čtvrtý ročník pak slavením liturgie a jiných rituálů v praxi. Profesor Schazl týdně učil v prvním a druhém ročníku liturgiku dvě hodiny týdně, a sice o liturgii hodin. Spirituál alumnům třetího a čtvrtého ročníku přednášel rituály. Profesor Vacek vyučoval dvě hodiny týdně orientálních dialektů. Profesor výuky hluchoněmých, dr. Kotrbelec vyučoval svůj předmět názorně na jednom hluchoněmém a u studentů zkoušel praktickou i teoretickou část. Zkoušky byly hlavní a veřejné a konaly se i měsíční korepetice.

¹¹¹ SOKA HK, BS, inv. č. 267, *výroční zpráva o stavu semináře*, nefoliováno.

¹¹² Tamtéž.

V roce 1854¹¹³ se na institutu vyučovalo dle studijního programu z 18. října 1853. Jednotlivé teologické disciplíny přednášelo šest řádných profesorů, všichni světští kněží, čtyři z nich byli doktoři teologie a jeden byl doktor filosofie. Hospodářství vyučoval mimořádný profesor, laik. Mimořádné předměty pak byly: Písemný styk v duchovní správě, který přednášel rektor semináře, dále exegetický a praktický výklad Písma svatého přednášený spirituálem a katolická liturgie. Nejprve rektor semináře vykládal posluchačům principy liturgie hodin a poté se probíraly posvátné úkony, které přednášel spirituál. Orientální biblické dialekty byly navštěvované třemi posluchači, český jazyk a literaturu, navštěvovalo 24 studentů, dějiny spásy byly navštěvované 24 studenty, na hospodářství se zapsalo 18 studentů, metafyzika a morální filosofie se přednášely se 17 zapsanými studenty, teologická symbolika s 21 posluchači a s tímž počtem liturgika. Mezi mimořádné předměty se nově zařadila patristika, na kterou chodilo 24 studentů.

Profesor pastorální teologie Josef Češka byl v říjnu 1853 v Praze promován doktorem filosofie a literatury. Profesoru starého zákona, Janu Vackovi byl dekretem z 18. února 1854 č. 1 523 udělen čestný titul biskupského notáře.¹¹⁴

V roce 1854 se měl zavést nový studijní plán, ale objevily se blíže nejmenované překážky, pro které realizace byla odsunuta na neurčito.

Roku 1855 šest řádných profesorů přednášelo podle studijního programu z 13. října 1854.¹¹⁵ Byli to světští kněží, čtyři z nich byly doktorky teologie, jeden doktor filosofie a hospodářství vyučoval mimořádný profesor, laik. Hospodářství bylo opět přeloženo do čtvrtého ročníku, zákonnou zkoušku z něj složil jeden externista.

Z povinných předmětů byla skládána semestrální zkouška, z mimořádných předmětů roční zkouška. Jeden student kvůli těžkému onemocnění neskládal zkoušku z biblické archeologie a církevních dějin ve druhém semestru, v katalogu byl proto zapsán do rubriky „*nezkoušení*“. V minulém roce nezkoušený alumnus z církevních dějin a dějin biblických zjevení tento školní rok vše splnil na výbornou. Až na jednoho se všichni studenti podrobili ročním i semestrálním zkouškám. Všichni složili zkoušku, nikdo nedostal nedostatečnou. Polovina

¹¹³ SOKA HK, BS, inv. č. 268, *výroční zpráva o stavu semináře*, nefoliováno.

¹¹⁴ Tamtéž.

¹¹⁵ SOKA HK, BS, inv. č. 269, *výroční zpráva o stavu semináře*, nefoliováno.

studentů dostala výbornou s vyznamenáním. Starší studenti pomáhali mladším se zvládnutím učiva.

Co se týká mimořádných přednášek, vyučoval rektor semináře ve čtvrtém ročníku cvičení z písemného styku v duchovní správě, spirituál třetí a čtvrtý ročník liturgické úkony a subrektor první a druhý ročník liturgii hodin. Tento ročník s ním měl ještě patristická čtení, pro rok 1855 bylo vybráno dílo: *St. Joannis Chrystostomi liber de sacerdotio*.¹¹⁶ Přednášky orientálních dialektů navštěvovali tři posluchači, českého jazyka 16, hospodářství 19, metafyziky a morální filosofie 22, liturgiku – posvátné úkony 34 a liturgii hodin 46, patristické přednášky 24.

Profesor Josef Gabriel, oblíbený kazatel, velmi často v Hradci Králové a okolí vypomáhal v duchovní správě. Celý květen vedl v kostele Nanebevzetí Panny Marie májové pobožnosti, které doplňoval kázáním o Božím milosrdenství a dával duchovní cvičení.

Profesor Jan Vacek přednášel dvě hodiny týdně orientální biblické dialekty. Profesor Češka nepřednášel pouze dvě hodiny týdně metafyziku a morální filosofii na zdejších bohosloví, ale také přednášel na místním učitelském učilišti péči o ducha a tělo a všeobecnou pedagogiku, Jan Stárek přednášel dějiny spásy, dějiny zjevení jednou týdně jednu hodinu. Josef Schazl vedl přednášky patrologie a patristiky 2 hodiny týdně a tento rok také vedl, jakožto direktor místního učitelského ústavu, kde učil adepty učitelství péči o tělo i ducha a pedagogiku. Dr. Josef Gabriel vyučoval teologickou symboliku, týdně dvě hodiny, Jan Vacek orientální dialekty, týdně 2 hodiny a Josef Gabriel metafyziku a morální filosofii dvě hodiny týdně. Ohledně mimořádných předmětů vyšel výnos ministerstva kultu a vyučování z 20. června 1850 č. 3 573,¹¹⁷ podle kterého se muselo zaznamenávat, zda profesori učí mimořádné předměty a s jakým úspěchem.

V roce 1856¹¹⁸ se teologie vyučovala podle schváleného přednáškového a studijního programu ze 13. října 1855. Na institutu působilo pět řádných profesorů a jeden suplent. Čtyři z profesorů byli doktoři teologie, hospodářství přednášel mimořádný profesor, laik. Církevní dějiny suploval subrektor alumnátu. Spirituál

¹¹⁶ Tamtéž.

¹¹⁷ Tamtéž.

¹¹⁸ SOKA HK, BS, inv. č. 270, *výroční zpráva o stavu semináře*, nefoliováno.

přednášel liturgiku, posvátné úkony, třetímu a čtvrtému ročníku. Subrektor pak prvnímu a druhému ročníku liturgické doby. Mimořádné předměty se i v tomto roce přednášely a to následovně: Orientální dialekty navštěvovali tři studenti, studenti prvního až třetího ročníku měli český jazyk jednu hodinu týdně a předmět jich navštěvovalo 68. Hospodářství navštěvovalo 18 studentů. Přednášky z metafyziky a morální filosofie navštěvovalo 25 studentů, liturgické úkony 37 a liturgii hodin 46. Profesor biblického studia nového zákona Josef Gabriel kromě těchto předmětů přednášel ještě kanonické právo. Profesor Jan Vacek také tento rok přednášel v prvním ročníku biblické orientální dialekty.

Profesor Češka kromě svých povinných předmětů pastorální teologie přenášel ještě metafyziku a morální teologii a na učitelském učilišti pracoval a dále tam pokračoval ve výuce tělesné a duchovní výchovy, za což zde měl pouze byt a stravu. Předměty byly zaměřeny na kurz pro budoucí učitele, které měl hlavně formovat. Podařilo se mu také odstranit mnohé nebezpečí tím, že, všem kandidátům opatřil v ústavu byt a stravu za rozumnou cenu, což představovalo nejenom materiální ulehčení během těchto přípravných kurzů, ale i v disciplinárním ohledu byla odstraněna mnohá nebezpečí, kterým byli často uchazeči o učitelství ohroženi, zejména v důsledku nedostatku materiálního zabezpečení. Na konci školního roku byl profesor Josef Češka biskupem dekretem ze srpna 1856 č. 4 775 jmenován skutečným konzistoriálním radou a rektorem královéhradeckého biskupského semináře.

V roce 1857¹¹⁹ byly teologické disciplíny vyučovány čtyřmi profesory a jedním suplentem přesně podle studijního a přednáškového programu ze 13. října 1856. Všichni byli světští kněží, z toho tři doktoři teologie. Pouze předmět hospodářství byl vyučován mimořádným učitelem, laického stavu. Profesorský sbor rozšířil doktor František Umlauf, dosavadní katecheta. Suploval pastorální teologii a začal v tomto roce přednášet nově zavedenou fundamentální teologii. Co se týká suplenta pastorálky a fundamentálky a dogmatiky, byl hodnocen vedením kladně. Vedení o něm píše, že: „*Jeho temperament a vrozená schopnost kombinovat a fantazie pomohla osvětlit a vnést světlo do takového předmětu, jako je fundamentální teologie.*“¹²⁰ Profesor biblického studia nového zákona doktor

¹¹⁹ SOKA HK, BS, inv. č. 271, výroční zpráva o stavu semináře, nefoliováno.

¹²⁰ Tamtéž.

Gabriel kromě obvyklých předmětů svého oboru také v letošním roce přednášel chovancům čtvrtého ročníku kanonické právo, především o těch částech, které se týkají uzavřeného konkordátu a které znamenají změnu pro dosavadní praxi. Josef Gabriel byl také jmenován defensorem pro diecézní církevní soud ve věcech manželství.

Kromě povinných předmětů byla spirituálem semináře jako dosud přednášena liturgika, posvátné úkony pro posluchače třetího a čtvrtého ročníku a subrektorem semináře byla přednášena studentům prvního a druhého ročníku liturgie hodin

Přednáškám povinných předmětů fundamentální teologie a pedagogiky, které byly přednášeny studentům prvního a druhého ročníku, společně naslouchalo 37 studentů. Zbývající povinné předměty v prvním ročníku navštěvovalo 18, ve druhém ročníku 19, ve třetím ročníku 22, celkem tedy 96 studentů.

Mimořádné předměty jako byly přednášky praktických cvičení z českého jazyka hodinu týdně, kterých se letos účastnily tři ročníky, souběžně navštěvovalo 56 posluchačů. Hospodářství navštěvovalo 24 posluchačů, liturgiku posvátných úkonů 41, liturgii hodin 37 posluchačů. Celkem v mimořádných předmětech bylo zapsáno 158 posluchačů.

Také fundamentální teologie, která se přesunula na místo církevních dějin do prvního ročníku studia, představovala pro první ročník problematický předmět, co do náročnosti.

V roce 1858¹²¹ se vyučovalo podle studijního přednáškového programu ze 13. října 1857. Působilo zde pět řádných profesorů, všichni světští kněží, čtyři z nich doktoři teologie. Pouze hospodářství učil mimořádný profesor, laik.

Rektor semináře v rámci mimořádných přednášek přednášel alumnům druhého a třetího ročníku společně nově pravidla deklamace a jejich praktické použití se prokázalo v pro ně připravených cvičeních. Spirituál semináře přednášel liturgiku třetímu a čtvrtému ročníku, navštěvovalo ji 36 studentů. Subrektor přednášel liturgii hodin prvnímu a druhému ročníku, tedy 35 žákům. Dalšími přednáškami byly orientální dialekty, které navštěvovali čtyři studenti,

¹²¹ SOKA HK, BS, inv. č. 272, *výroční zpráva o stavu semináře*, nefoliováno.

cvičení z české řeči, která navštěvovalo celkem 57 studentů ze tří ročníků souběžně a hospodářství, které navštěvovalo dvacet studentů, liturgiku 36.

Ze studentů druhého ročníku jeden v průběhu roku zemřel, oproti tomu se počet alumnů čtvrtého ročníku zvýšil ve druhém semestru o jednoho studenta. Přednášky z hospodářství navštěvoval jeden externista a podrobil se z nich zkoušce. Všichni zapsaní studenti složili zkoušky. Z povinných předmětů semestrální zkoušky a z mimořádných předmětů zkoušky roční. V tomto roce přišel studovat pastorální teologii jeden alumnus z diecéze Sankt Pölten. Složil zkoušku privátně a s dobrým prospěchem. Protože na jeho diecézním institutu, kam patřil, z tohoto předmětu skládali celoroční zkoušku, na rozdíl od institutu místního, kde se skládala zkouška semestrální, měl zvláštní režim.

Profesor biblického studia nového zákona Josef Gabriel kromě učení všech předmětů také v tomto roce ve čtvrtém ročníku přednášel o kanonickém právu především o těch částech, které prošly změnou kvůli uzavřenému konkordátu¹²² a dr. František Umlauf, kromě výuky pastorální a fundamentální teologie na institutu, studentům v prvním ročníku místního vyššího gymnázia uděloval exhortace. František Umlauf pouze pastorální teologii suploval, až byl posléze dekretem c. k. ministerstva vyučování jmenován řádným profesorem.

Nařízení pražského arcibiskupství z 19. března 1858 obsahovalo nařízení ministerstva kultu a vyučování z 8. března 1858 týkající se změn ve výuce teologických věd v návaznosti na uzavřený konkordát, zejména na jeho články VI a VII.¹²³

Roku 1856 byl vypracován nový studijní plán pro semináře v monarchii. V platnost vešel 29. března 1858. Jednalo se o významnou normu, která v sobě vtělovala prvky obsažené v nově uzavřeném konkordátu mezi církví a státem, v opise se v úplnosti také dochovala v SOkA Hradec Králové. Stanovovala následující:

¹²² Jedná se o konkordát z roku 1855, viz Císařský patent ze dne 5. listopadu 1855 č. 195 ř. z., kterým se vyhlašuje úmluva (konkordát) uzavřená mezi Svatou Stolicí a Rakouským císařstvím r. 1855.

¹²³ SOkA HK, BS, inv. č. 272, *výroční zpráva o stavu semináře*, nefoliováno.

Nařízení ministerstva kultu a vyučování o reformě teologického studia z 19. března 1858¹²⁴, s rozsahem pro celou říši, s ohledem na články VI a XVII konkordátu.

Podle XVII. článku konkordátu mají biskupové možnost svobody ve vyučování chovanců alumnátů a na diecézních teologických učilištích, avšak na shromáždění biskupů ve Vídni v roce 1856, byla vypracována sada nařízení, která biskupové považovali za vhodná, aby se na těchto institutech naplňovala, s výjimkou Benátsko-lombardské diecéze.

§1

Na teologická studia mají být přijati pouze uchazeči, kteří dokončili nižší a vyšší gymnázium s dostatečným prospěchem.

§2

Teologická studia se dělí do čtyř ročníků, a výuku zajišťuje 6, nebo nejméně 4 profesori.

§3

Na všech teologických učilištích musí být vyučována dogmatika, morálka, pastorálka, církevní dějiny, církevní právo, Písmo svaté Starého a Nového zákona, hebrejščina. Z hebrejštiny postačí základy.

§4

Pokud to dovolují okolnosti, má se učit také patristika, anebo další mimořádné předměty.

§5

Biskupové zohlední tento nebo podobný rozvrh:

První ročník

Úvod do Písma svatého, výklad Písma svatého Starého zákona dle Vulgáty, hebrejščina.

Druhý ročník

Zvláštní část dogmatiky, výklad Písma Svatého Nového zákona dle Vulgáty se zvláštním ohledem na zdůvodnění věrouky, výklad původního textu.

Třetí ročník

¹²⁴ SOkA HK, BS, inv. č. 304, *nařízení ministerstva kultu a vyučování o reformě teologického studia z 19. 3. 1858.*

Církevní dějiny se zvláštním ohledem na dogmata a dějiny ustavování církve (*Verfassungsgeschichte*), morální teologie se zvláštním ohledem na potřeby zpovědníka.

Čtvrtý ročník

Pastorální teologie ve vlastním smyslu, liturgika, katechetika, pedagogika a církevní právo, křesťanská výřečnost, kazatelství.

§6

Latina je řádným vyučovacím jazykem přednášek, výjimkou mohou být pouze jednotlivé předměty a to ze závažného důvodu.

§7

Jako profesori mají být ustavováni pouze ti, kteří svoji schopnost prokázali při písemné zkoušce a ústní přednášce. Dále pak také ti, kteří svoji schopnost ukázali dostatečně svými výkony, jako učitelé a spisovatelé.

§8

Při obsazování místa na diecézním institutu musí řízení biskup vypsát v celé diecézi, v případě, že učiliště připravuje kandidáty kněžství z více diecézí, musí být vypsáno řízení ve všech diecézích.

§9

Kde jsou platy profesorů vypláceny z náboženského fondu, je biskup povinen oznámit obsazení a vypsání řízení příslušnému zemskému úřadu.

§10

Biskup určuje otázky u zkoušky a musí zajistit, aby se písemná zkouška konala pod dohledem vylučujícím zneužití či podvod. O výsledku zkoušky dodá dobrozdání samotnému profesorovi i na učiliště.

§11

Posouzení zkušební přednášky přísluší biskupskému komisaři a profesorům institutu, (což se ve zdejších semináři nepraktikovalo), zkušební přednášky se odbývaly v Praze.

§12

V případě, že by se nedařilo sehnat kandidáta ke zkoušce, je povinností biskupa zajistit výuku jinak, pokud suplující učitel minimálně rok splní zákonné požadavky, může jej biskup připustit k písemné a ústní zkoušce. Při hodnocení je třeba postupovat dle paragrafu 10 a 11.

§13

Po přezkoumání výsledku zkoušky, vybere z uchazečů biskup toho, který nejlépe splňuje záruky dobré práce a zároveň dobrého působení a ujistí se prostřednictvím žádosti na místodržitelství, že danému kandidátovi nestojí v cestě politické smýšlení. V takovém případě mu místo propůjčí. Stejný postup je třeba provést i v tom případě, že se na místo vybírá učitel či spisovatel bez předchozí konkurzní zkoušky.

§14

Tam, kde diecézní teologický institut je společný více diecézím, je třeba mezi biskupy uzavřít dohodu o vypsání místa. Tato povinnost platila i pro příslušníky řádů, včetně prověření politického smýšlení.

V královéhradeckém semináři se doté doby vyučovalo dle původního plánu. V letech 1857–1858 panovalo provizorium a na nový studijní řád se přešlo v roce 1859. Došlo k přeložení přednášek církevních dějin z prvního do třetího ročníku, církevního práva z druhého do čtvrtého ročníku. V prvním ročníku se nově zavedlo pět hodin fundamentální teologie. Úplně zrušeny byly přednášky východních dialektů. Zde uvádíme přehlednou tabulku:

Pořadí teologických předmětů v přechodné době období 1857–1859:¹²⁵

Rok:	1. ročník	2. ročník	3. ročník	4. ročník
1857	Biblické studium Starého zákona Archeologie Hebrejšťina Úvod a exegeze Starého zákona Fundamentální teologie nebo všeobecná teologie 5 / 6 hodin	Všeobecná pedagogika přednášena pro 1. a 2. ročník Biblické studium Nového zákona Hermeneutika Řečtina Úvod a exegeze Nového zákona	Morálka Dogmatika	Pastorální teologie Katechetika
1858	Biblické studium Starého zákona Fundamentální teologie Pedagogika	Biblické studium Nového zákona Speciální dogmatika společně pro 2. a 3. ročník Dohromady 8 hodin	Morálka	Pastorálka Katechetika
1859, již dle nového plánu	Biblické studium Starého zákona Fundamentální teologie Pedagogika	Biblické studium Nového zákona Speciální dogmatika 8 hodin Orientální jazyky	Morální teologie Církevní dějiny	Pastorální teologie 7 hodin Církevní právo 5 hodin Katechetika 5 hodin Metodika

Liturgika byla přednášena ve všech ročnících, stejně jako Chorální zpěv a cvičná kázání.

¹²⁵ SOKA HK, BS, inv. č. 309, rozvrh učiva 1857–1859.

Ve školním roce 1859¹²⁶ výuka probíhala podle studijního plánu z 13. října 1858. Předměty vyučovalo pět řádných profesorů a jeden suplent. Čtyři z nich byli doktoři teologie, hospodářství vyučoval laik. Rektor semináře přednášel druhému a třetímu ročníku společně pravidla deklamace a vedl i praktická cvičení. Spirituál přednášel posvátné úkony ve třetím a čtvrtém ročníku, subrektor liturgii hodin v prvním a druhém ročníku.

Mimořádné přednášky z orientálních dialektů navštěvovalo šest, z českého jazyka a literatury ve třech ročnících společně 50, z hospodářství 19 z liturgiky 35 a z liturgie hodin 31 studentů.

Doktor Josef Gabriel kromě přednášek z církevních dějin vykonával úřad ochránce svazku u biskupského diecézního soudu.

Suplující profesor novozákonního biblického studia, Jan Marek kromě svého povinného předmětu také o nedělích a svátcích vedl exhorty pro studenty místního vyššího gymnázia a kromě toho ve druhém semestru alumnům třetího ročníku a také kandidátům učitelství přednášel metody výuky hluchoněmých.

Profesor Jan Vacek kromě biblického studia Starého zákona týdně dvě hodiny přednášel chaldejštinu a syrštinu.

V tomto roce také konečně vstoupil plně v život studijní přednáškový program z nařízení ministerstva kultu a vyučování z 19. března 1858.¹²⁷

V roce 1860¹²⁸ přednášky probíhaly dle přednáškového studijního plánu z 10. října 1859. Na institutu působilo šest řádných profesorů, pět z nich bylo doktorem teologie. Hospodářství stále přednášel mimořádný profesor, laik.

Rektor semináře vedl cvičení z deklamace, spirituál třetímu a čtvrtému ročníku přednášel liturgiku. Subrektor liturgii hodin prvnímu a druhému ročníku. V tomto školním roce se mimořádných přednášek z cvičení z českého jazyka účastnilo ze třech ročníků 46 studentů. Přednášek z hospodářství 19. Metody výuky hluchoněmých navštěvovalo 15 studentů ze třetího ročníku. Liturgiku navštěvovalo 29 a liturgii hodin 34 alumnů. Josef Gabriel kromě přednášek z církevních dějin a církevního práva vykonával funkci defensora matrimonii. Jan Marek, profesor nového zákona kromě povinných předmětů také o nedělích a

¹²⁶ SOKA HK, BS, inv. č. 273, *výroční zpráva o stavu semináře*, nefoliováno.

¹²⁷ Tamtéž.

¹²⁸ SOKA HK, BS, inv. č. 274, *výroční zpráva o stavu semináře*, nefoliováno.

svátcích držel exhorty pro studenty vyššího gymnázia a kromě toho učil studenty třetího ročníku a externí studenty pedagogiky metody výuky hluchoněmých. Jan Marek byl jmenován ministerským dekretem na řádného profesora.

Vedení semináře považovalo za vhodné, aby latina byla zavedena jako vyučovací jazyk povinný na vyšších třídách gymnázia. Mohly by se tak totiž odstranit problémy studentů s latinou po vstupu do semináře.

Roku 1861¹²⁹ přednášelo pět zdejších profesorů, doktorů teologie dle studijního a přednáškového programu 12. října 1860. Všichni byli světší kněží, pouze učitel hospodářství byl laického stavu. Cyklus mimořádných přednášek se sestával z následujících předmětů: Český jazyk pro první, druhý a třetí ročník navštěvovalo 47 studentů, hospodářství 17, výuku hluchoněmých pro třetí ročník navštěvovalo 11 studentů, liturgické posvátné úkony 26 studentů, liturgii hodin 36.

Jan Stárek profesor morální teologie napsal česky dějiny zjevení pod názvem „*Historie zjevení biblického, úvod v starý a nový zákon*“ a také vypracovával drobnější české práce pro časopisy. Josef Gabriel byl i nadále defensorem u diecézního soudu. Profesor Jan Marek dále pokračoval v dosavadní činnosti, dával exhorty pro vyšší gymnázium a opět zajišťoval výuku hluchoněmých. Deklamaci učil rektor semináře. Spirituál nadále přednášel o posvátných úkonech a zcela nově pro první a druhý ročník byl zaveden předmět liturgický zpěv.

Pro školní rok 1862¹³⁰ platil studijní a přednáškový plán ze dne 12. října 1861. V profesorském sboru ani ve vyučovaných předmětech nedošlo k žádným změnám.

Mimořádné přednášky z českého jazyka navštěvovalo ve třech ročnících 63 studentů, z hospodářství 12, metody výuky hluchoněmých 16, z liturgiky 27 a liturgie hodin 47. Z alumnů prvního ročníku tři v průběhu druhého semestru z nedostatku povolání z části sami odešli, z části byli propuštěni.

Profesoři Gabriel, Marek a Umlauf i nadále pokračovali v dosavadní činnosti. Posledně jmenovaný navíc vypomáhal o všedních dnech v duchovní

¹²⁹ SOKA HK, BS, inv. č. 275, *výroční zpráva o stavu semináře*, nefoliováno.

¹³⁰ SOKA HK, BS, inv. č. 276, *výroční zpráva o stavu semináře*, nefoliováno.

správě v sousedství a vedl májové pobožnosti denně v kostele Nanebevzetí Panny Marie.

Roku 1860 byla v semináři určena za přednáškový jazyk latina, v ní se rovněž skládaly i zkoušky. Národních jazyků se užívalo pouze v praktických cvičeních.¹³¹ Studenti měli často s latinou problémy.¹³²

Roku 1880 začaly přednášky ze scholastiky a roku 1890 také z filosofie.

Podle předpisu studijní dvorské komise z 30. března 1791, paragraf 19,¹³³ se kromě předepsaných kolegiálních zkoušek konaly rovněž dvě týdenní zkoušky, v nichž se opakovaly základy a hlavní body v týdnu probrané látky. Dále to byly tři měsíční zkoušky, u nichž předsedal rektor. Dekretem studijní dvorské komise ze 14. prosince 1822 byla zavedena roční zkouška. Panovník rozhodl dne 25. listopadu 1822, že se mají z povinných předmětů konat dvě semestrální zkoušky, ale ze všech ostatních předmětů má být jednoroční zkouška a nadále se mají zachovat i zkoušky dle §19 z 30. března 1791 č. 6 394. V rámci přípravy na zkoušky se studenti i po výuce týdně shromažďovali na korepetice. Čtyřikrát týdně hodinu před večeří s nimi vyučující látku opakovali, přičemž se mohl každý volně zeptat na nejasnosti, případně jakou má daná věc použití v běžné praxi. Vrcholem pak byla veřejná zkouška pod dohledem biskupa s vyslovením výsledku ještě týž den. Přípravu doplňovala disputační cvičení, dále oprava seminárních úkolů a prací. Nechyběla ani praktická cvičení v teologii.

¹³¹ Jan SOUKUP: *Klerikální seminář a bohoslovné učiliště v Hradci Králové*, in: *Časopis katolického duchovenstva*, ročník 32, číslo 7, Praha 1891, s. 408.

¹³² Velice často byla učiněna zkušenost, že spousta žáků v překladu latinských textů měla zručnost a šikovnost a plynulost, zatímco, když se měli aktivně vyjadřovat v latině sami, byl to problém. Měli velké mezery v projevu, bezradnost a používali slova se špatným významem a také se ukázalo to, že znali materii předmětu, výrazy, ale nevěděli, co znamenají. Často si pamatovali přesně konstrukci věty z knihy zpaměti, látce ale nerozuměli. Zmínky o tom lze nalézt například ve výroční zprávě z roku 1856 viz SOKA HK, BS, inv. č. 270, *výroční zpráva o stavu semináře*, nefoliováno.

Vedení semináře považovalo za vhodné, aby latina byla zavedena jako vyučovací jazyk povinný na vyšších třídách gymnázia. Mohly by se tak totiž odstranit problémy studentů s latinou po vstupu do semináře. V rubrice *návrhy* byl tento požadavek formulován ve výroční zprávě z roku 1860. Viz SOKA HK, BS, inv. č. 274, *výroční zpráva o stavu semináře*, nefoliováno.

¹³³ Tamtéž.

Při disputačních cvičeních byl kladen požadavek především na to, aby se studenti věnovali učivu i v době mimo výuku.

Z dochovaných pramenů vyplývá, že vedení semináře kladlo velký důraz na formaci adeptů kněžského stavu. Cílem bylo zejména to, aby si studenti vštíplili charakterové vlastnosti, nezbytné pro kněze, ale hlavně trpělivost a disciplínu. To dokazuje zvláštní pozornost věnovaná tomu, aby si studenti zapamatovali a hlavně dodržovali domácí řád. Výuka teologickým disciplínám pak měla pomoci studentům pochopit, ale hlavně přijmout za své pravdy víry, což jim mělo pomoci nejen v duchovní správě, ale i při různých polemických debatách.

Klasifikace v ústavu nebyla příliš přísná, většina studentů byla hodnocena „výborně“¹³⁴ což vytváří dojem „domáckého“ typu semináře. V klasifikaci byly sledovány povinné a mimořádné předměty, u nich počet zapsaných studentů, kteří studovali soukromě a byli zkoušeni, stejně tak počet případných studujících z jiných zemí. Sledován byl počet stipendistů, platících a studentů osvobozených od platby za studium. Stupně klasifikace byly celkem čtyři: 1 s vyznamenáním, 1, 2 a 3. Zaznamenával se i počet nezkoušených studentů. Až na výjimky se prakticky neobjevují zmínky o kázeňských trestech nebo vyloučeních. Dekret studijní dvorské komise z roku 1830 a guberniální výnos z 6. dubna 1830 stanovil, že studenti co byli propuštěni ze semináře, jsou i pro budoucnost vyloučeni z teologického studia. V případě nemoci, nebo nevyhovujícího hodnocení si mohli studenti zkoušky přesunout do dalšího ročníku.

¹³⁴ Svědčí o tom dochované seznamy klasifikace. Viz SOkA HK, BS, inv. č. 293 až 302, *klasifikace posluchačů*.

Přehled počtu žáků na královéhradeckém teologickém institutu v letech 1803–1862:¹³⁵

Rok	Celkem studentů	1. ročník	2. ročník	3. ročník	4. ročník	Poznámka
1803	94	35	31	28	0	Včetně dvou servitů z Králík
1804	110	49	31	30	0	Včetně dvou servitů z Králík a 5 premonstrátů
1805	118	45	44	29	0	Včetně dvou servitů a 3 premonstrátů a jednoho diecézana z Budějovic
1806	127	73	41	43	0	Včetně dvou servitů a 4 premonstrátů
1807	143	49	43	41	0	Včetně jednoho servita a 6 premonstrátů
1808	132	47	42	43	0	Včetně jednoho servita a 3 premonstrátů
1809	133	46	47	40	0	Včetně jednoho servita
1810	138	53	42	43	0	Včetně 3 premonstrátů
1811	137	50	47	40	0	Včetně 3 premonstrátů
1812	138	46	50	42	0	Včetně dvou servitů a 3 premonstrátů
1813	121	30	43	48	0	Včetně 3 premonstrátů
1814	98	29	29	41	0	Včetně 3 premonstrátů
1815	98	41	29	28	0	Včetně 2 premonstrátů
1816	125	51	45	29	0	Seminář fungoval i jako zkušební místo pro řádové teology, včetně 4 premonstrátů a 8 studentů z vratislavské koleje
1817	126	30	51	45	0	Včetně 4 premonstrátů a 12 z vratislavské koleje nikdo nevysvěcen toho roku, jen prefekti už v roce 1816 získali svěcení
1818	153	36	30	46	41	Včetně 7 studentů z vratislavské diecéze, 4 premonstrátů, 2 studenti z linecké diecéze, a 1 kandidát řádu minoritského
1819	139	30	36	30	43	Včetně domácích

¹³⁵ SOkA HK, BS, inv. č. 1, *kronika semináře*, s. 244–247. A *výroční zprávy o stavu semináře*, inv. č. 254 až 276.

Rok	Celkem studentů	1. ročník	2. ročník	3 ročník	4 ročník	Poznámka
						externistů, 1 kandidáta křížovníků a 1 studenta z linecké diecéze, toho roku zkoušeno 6 soukromně studujících piaristů
1820	123	29	30	36	28	Včetně 3 premonstrátů
1821	113	25	29	28	31	Včetně jednoho kandidáta benediktinského řádu, 3 piaristé zkoušeni
1822	102	25	25	26	26	Včetně jednoho premonstráta a jednoho kandidáta augustiniánského řádu
1823	106	32	25	24	25	Včetně jednoho premonstráta a jednoho servita, zkoušeni 2 piaristé z Rychnova
1824	112	31	32	35	24	Včetně 2 premonstrátů, 2 servitů z Králík, jednoho kandidáta minoritů, zkoušeni 3 piaristé z Rychnova
1825	108	26	27	30	25	Včetně jednoho premonstráta a jednoho piaristy
1826	116	32	26	30	28	Včetně 3 premonstrátů a jednoho kandidáta redemptoristů
1827	114	29	30	24	30	
1828	110	27	29	30	24	
1829	112	36	27	29	30	Včetně jednoho servity z Králík, 1 minorita z Vídně, dominikán a augustinián z Prahy
1830	110	29	26	27	28	Včetně jednoho premonstráta
1831	105	26	26	26	27	Včetně 2 premonstrátů
1832	105	28	26	25	26	2 serviti, 2 kandidáti servitů v Králíkách, jeden kandidát kapucínů z Opočna, jeden kandidát augustiniánů do Prahy jeden kandidát premonstrátů z Želiva
1833	94	17	26	25	26	Včetně 2 piaristů a jednoho kandidáta

Rok	Celkem studentů	1. ročník	2. ročník	3. ročník	4. ročník	Poznámka
						kapucínů
1834	88	21	17	25	25	Včetně 3 premonstrátů 2 kandidátů a jednoho kapucína a jednoho servita
1835	82	21	21	15	25	jeden kandidát kapucínů
1836	75	19	20	21	15	
1837	75	16	20	20	19	
1838	84	29	16	20	19	dva piaristé
1839	93	29	29	16	19	jeden piarista
1840	110	36	29	29	16	V 1. ročníku kandidáti řádů: 3 piaristů, 7 kapucínů, 1 premonstrát, 1 maltézský rytíř
1841	113	35	24	26	28	1. ročník 4 premonstráti, 5 kapucínů, 1 piarista, 1 benediktýn, 1 johanita
1842	90	18	23	23	26	
1843	88	24	18	23	23	
1844	96	33	22	18	23	3 premonstráti
1845	101	31	30	22	17	
1846	96	21	27	25	23	4 premonstráti
1847	199	33	15	23	28	3 premonstráti ze Želiva ve 4. ročníku, a 1 servita z Králík ve 3. ročníku
1854	82	24	17	20	21	První Ročník dva externisté ¹³⁶ , 1 kněz ve 4. ročníku, servita z Králík
1855	80	24	22	14	18	Ze druhého ročníku odešel 1 student z nedostatku povolání, 1 voják pokračoval ve studiu
1856	83	21	25	22	15	Externista třetího ročníku Ignác Hase ¹³⁷

¹³⁶ Jeden student dodatečně skládal maturitu na gymnáziu a voják studující voják v činné službě dostal od velitelství pluku svolení pokračovat ve studiu

¹³⁷ Externista třetího ročníku Ignác Hase byl ve smyslu výnosu c. k. ministerstva vnitra z 29. 4. 1856 č. 7166/737 a ve smyslu výnosu c. k. vrchního velení armády z 18. 3. a c. k. místodržitelství ze 17. 5. 1856 č. 21848 byl zproštěn vojenské povinnosti a stal se tak řádným alumnem semináře.

Rok	Celkem studentů	1. ročník	2. ročník	3. ročník	4. ročník	Poznámka
1857	115	18	19	22	–	
1858	–	16	21	16	21	1 z druhého ročníku zemřel, 1 student z diecéze Sankt Pölten
1859	–	16	15	19	16	Z prvního ročníku vystoupil ze semináře 1 student
1860	–	17	18	11	16	
1861	–	18	18	11	15	
1862	–	30	17	16	11	

Od roku 1870 byl počet chovanců vždy pevně určen a nesměl se zvyšovat. Od roku 1885–1890 se počet chovanců mimořádně zvýšil. Od roku 1891 se počet ustálil na 131 chovancích.¹³⁸

¹³⁸ Jan SOUKUP: *Klerikální seminář a bohoslovné učiliště v Hradci Králové*, in: *Časopis katolického duchovenstva*, ročník 32, číslo 7, Praha 1891, s. 401.

3 Seminární knihovna a knihovna teologického institutu od r. 1714 do konce 19. století.

3.1 Do roku 1802

Cenným pramenem pro poznání intelektuálního života v hradeckém semináři je bezesporu místní knihovna. Seminář disponoval svou vlastní knihovnou a to v obou etapách svého vývoje. Bohužel zatím stav dosavadního bádání ani pramenná základna neumožňuje přesně plně ji rekonstruovat, ale to není cílem této práce. Na následujících stranách se tedy pokusíme si alespoň podobu seminární knihovny trochu přiblížit a spíše se zaměřit na to, jaké informace v sobě uchovávala. V příloze v tabulkovém přehledu je uvedeno, které svazky se v knihovním fondu, alespoň dle nalezených dokumentů, nacházely.¹³⁹

V prvním období existence semináře v letech 1714–1802, tehdy coby kněžského domu, můžeme podobu knihovny rekonstruovat pouze z několika zmínek.

Ze statut, která vydávali pro seminář královéhradečtí biskupové lze předpokládat, že jimi doporučovaná literatura se v knihovně velmi pravděpodobně nacházela.¹⁴⁰ Jelikož jsme o nich hovořili v kapitole pojednávající o výuce v semináři, ponecháme je zde poněkud stranou.

V roce 1777 připadla hradeckému semináři knihovna bývalé královéhradecké koleje Tovaryšstva Ježíšova. Čítala tehdy 2 937 svazků.¹⁴¹ Dalším zdrojem knih pro studium alumnů mohly také být knihovny jednotlivých královéhradeckých biskupů.¹⁴² Svědčí o tom jejich vlastnické poznámky na některých titulech, které se nám dodnes dochovaly.

Během období studia v generálních seminářích museli po ukončení studia v semináři pobývat alumni ještě jeden až dva roky v diecézním kněžském domě. I zde je představení nabádali k četbě dobrých knih. Za tímto účelem byli biskupové pověřeni sestavit seznam takových knih a poslat ho ke dvoru ke schválení. Proto

¹³⁹ Viz přílohy číslo 1,2,3.

¹⁴⁰ K doporučované literatuře viz kapitola: Vzdělávání a formace v kněžském domě od počátku do reformy biskupa Trautmannsdorfa v roce 1802.

¹⁴¹ Jakub ZOUHAR: *Mezi Prahou a Hradcem Králové, historik Jan Haiden S. I.*, in: 350 let královéhradecké diecéze, Hradec Králové 2015, s. 321.

¹⁴² Petr ADAM: *Biskupská knihovna biskupství královéhradeckého*, Hradec Králové 2002, s. 77.

tedy vyšel dne 17. ledna 1789 seznam panovníkem schválených knih pro semináře a tyto knihy, za předpokladu, že se nacházely v jejích sbírkách, měla rozeslat univerzitní knihovna, případně se opatřily z majetku seminářů, který se uspořil zkrácením pobytu chovanců.¹⁴³

3.2 Knihovna po reformě semináře

V roce 1802 spolu s obnoveným seminářem byla založena i nová seminární knihovna. V roce 1803 přebrala knihovní fond původního kněžského domu, který se stal základem pro nově vzniklou bibliotéku.

Nové přírůstky se pak do knihovního fondu dostávaly tak, že každý z teologických profesorů zapůjčil své soukromé knihy a na zbytek se od studentů vybral roční příspěvek ve výši 5 zlatých na každého bohoslovce. S takovýmto shromažďováním knih se započalo v roce 1814.¹⁴⁴ Jednalo se však o zatím neoficiální snahu. Ke konci školního roku už se jednalo o počín tak rozsáhlý, že oznámení o jeho vzniku bylo začleněno do výroční zprávy pro gubernium.¹⁴⁵ Gubernium však snahu královéhradeckých seminaristů a jejich vyučujících 23. února 1815 zamítlo s tím, že k ní došlo bez jeho vědomí a souhlasu. Konzistoř byla tedy pověřena předložit úřadu veškeré soupisy knih a příspěvků. Až poté došlo k oficiálnímu schválení, samozřejmě s jistými podmínkami.

Jelikož bibliotéka sloužila pouze studentům a učitelům, a také neobsahovala knihy z ostatních vědních oborů, podléhala rektorovi semináře, nebylo tedy třeba, aby pro ni platila stejná pravidla, jako pro veřejné knihovny. Pro větší jistotu se ještě gubernium obrátilo na c. k. dvorní policejní úřad, který jakožto zodpovědný cenzurní úřad, nakonec povolení dne 11. ledna 1816 sice dodatečně vydal, ale s tím, že knihy z knihovny mohou být půjčovány pouze duchovním osobám a do knihovny smějí být zařazeny jen takové knihy, které nepodléhají církevním omezením. Zároveň s tímto bylo také třeba přírůstky do

¹⁴³SOkA HK, BS inv. č. 1, *kronika semináře*, s. 43–44.

¹⁴⁴ Rok 1814 jako počátek knihovny uvádí, kromě seminární kroniky, také: Ferdinand BENEŠ: *Das soziale Wirken der katholischen Kirche in der Diözese Königgratz*, díl 1: *Das Feld der seelsorglichen Tätigkeit*, Vídeň 1897, s. 161.

¹⁴⁵ V dochovaných výročních zprávách se tento *Hauptbericht* nenachází.

knihovny předkládat ke kontrole. Až do roku 1848 byl katalog s jistotou předkládán k cenzuře.¹⁴⁶

Knihovna tedy nakonec nebyla tak rozsáhlá, jak se původně plánovalo, ale navzdory prvopočátečním obtížím se jí povedlo přeci jen zřídit. Na nějakou dobu byli ještě všichni chudí studenti osvobozeni od poplatků na knihy. Také se nevyužily všechny finance z původních studentských příspěvků. V roce 1830 vznikl fond, lépe řečeno spíše jakýsi stálý kapitál, ve kterém se podařilo nashromáždit 1 200 zlatých a 27 krejcarů. Z toho pak bylo možné nakupovat jednotlivé svazky nebo přímo zakoupit určitou knihovnu.

Ke druhé možnosti se záhy naskytla příležitost. Roku 1821 zemřel dvorní kaplan a děkan Kašpar Hrdlička. Svoji knihovnu odkázal biskupské konzistoři. Jeho příbuzní proti tomuto odkazu protestovali. Byl tedy anulován a knihovna vstoupila do dražby, kde ji zakoupil dne 15. ledna 1830 za 607 zlatých a 27 krejcarů tehdejší rektor královéhradeckého biskupského semináře, Josef Müller.

Knihovna měla nakonec 1 034 svazků a byla začleněna do knihovny semináře a vnesena do jejího katalogu. Jednalo se o velmi cennou sbírku knih, která obsahovala publikace z četných oborů lidské činnosti. Seznam se 348 publikacemi se dochoval ve Státním okresním archivu Hradec Králové.¹⁴⁷

Nacházela se zde díla prozaická, např. Augusta von Kotzebue, dramatická například Friedricha Schillera a Williama Shakespeara, básnická například Johanna Petera Uze, Friedricha von Hagendorn, nebo Nikolause Dietricha Gisekeho. Do seminární knihovny se také dostala díla filosofická, například z pera Immanuela Kanta. V četných příkladech kazatelské literatury najdeme kromě zcela pochopitelných autorů katolických i díla evangelických teologů, zejména Wilhelma Franze Sintenise. Pravděpodobně pro souvislost s vyučovacími předměty byly pro knihovnu zakoupeny v pozůstalosti taktéž obsažené katechetické příručky, příručky pro pedagogy i naučná literatura pro mládež. Stejně tak literatura o církevních a světových dějinách. S výukou hospodářství pak souvisely příručky pro včelařství a ovocnářství. V seznamu nacházíme také cestopisy a atlasy Země.

¹⁴⁶ Petr ADAM: *Op. cit.*, s. 81.

¹⁴⁷ SOkA HK, BS, inv. č. 906, *seznam knih po zesnulém děkanu Kašparu Hrdličkovi*. K jeho obsahu viz příloha č. 1.

Z pozůstalosti Kašpara Hrdličky se dostaly do knihovny také příručky jazykové a slovníky. Zde zmiňme např. obsáhlý slovník Franze Johanna Tomsy: *Vollständiges Wörterbuch der böhmisch- deutsch- und lateinischen Sprache*.¹⁴⁸ Z přejetých encyklopedických prací si zde uveďme např. *Allgemeines Schulllexicon* Karla Philippa Funkeho. Posledním druhem literatury jsou svázané ročníky různých časopisů. Za všechny si zde uveďme *Allgemeine Literatur Zeitung*.

Některé svazky se pak přesunuly, jak vyplývá dále, ze seznamu knih teologického institutu, do jeho „vědecké“ knihovny.

V roce 1833 pak úplně přestaly příspěvky alumnů a pro rok 1834 schválilo gubernium na knihy místo 80 zlatých pouze zlatých 40. V roce 1835 se opět zvýšil příspěvek na knihy zpět na 80 zlatých.¹⁴⁹

Při požáru roku 1814 byla seminární knihovna také zachválena plameny. Avšak vicerektorovi semináře Vincentu Weberovi se za pomoci pekařských sluhů podařilo velkou část knih zachránit přesunem do seminárního sklepa, avšak i tak valná část knih, skříní a hlavně katalogů shořela.¹⁵⁰

Bohoslovci si také potřebné knihy ke studiu vypůjčovali z Trautmannsdorfské knihovny v případě, že požadovaný svazek nebyl v seminární knihovně dostupný. V katalogu Trautmannsdorfské knihovny se proto dochovaly časté absenční výpůjčky bohoslovců. Docházelo také k jisté duplicitě. Stávalo se, že se jisté knihy nacházely jednak v seminární, jednak i v biskupské knihovně.¹⁵¹

Po reformě biskupa Trautmannsdorfa v roce 1802 vznikla také „vědecká“ knihovna teologického institutu.¹⁵² Tato knihovna pak sloužila zároveň jako centrální diecézní knihovna a knihovna seminární, o které jsme dosud hovořili, pak byla jakýmsi doplňkovým fondem. Knihovna teologického institutu byla přístupná i širší veřejnosti, například z řad kléru, ale i ostatní vědecké veřejnosti. Do seminární knihovny pak mohli pouze chovanci ústavu. Knihovna teologického institutu kvalitativně i kvantitativně převyšovala knihovnu seminaristů.

¹⁴⁸ Bibliografické údaje viz příloha.

¹⁴⁹ SOKA HK, BS inv. č. 1, *kronika semináře*, s. 218.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 143.

¹⁵¹ Petr ADAM: *Op. cit.*, s. 75.

¹⁵² Tamtéž, s. 79.

V letech 1814–1816 vznikl plán, jakým způsobem se bude fond doplňovat. Tento systém fungoval až do roku 1833. Prvním knihovníkem byl Josef Schazl, který funkci zastával až do roku 1836. Finance ke svému působení získávala knihovna z příspěvků diecézního kléru, ale i bohoslovců a představených semináře, obdobně ke knihovně seminární.

První rektor Jan Nepomucký Teichel odkázal v roce 1830 semináři 8 000 zlatých. Z této sumy bylo nakonec použito 400 zlatých, 250 jako odměna profesorovi českého jazyka a literatury, 150 zlatých z části na prémie pro nejpilnější studenty a zčásti na nákup českých písemností a knih do knihovny semináře.¹⁵³ Rok 1830 tak lze považovat za datum, kdy již byla knihovna teologického institutu v zásadě konstituována.¹⁵⁴

Knihovna teologického institutu dostala též přírůstky knih z dalších různých pozůstalostí. Roku 1832 od profesora Antonína Pirkla, 1835 z pozůstalosti katedrálního děkana Františka Wurdy. V roce 1845 z pozůstalosti biskupa knížete Aloise Kolovrata Krakovského.¹⁵⁵

Zajímavý způsob věnování knih do seminární knihovny zachycuje dopis poděbradského děkana Matěje Rösslera ze 14. prosince 1803.¹⁵⁶ Po mistru Františku Jahodovi poslal do seminární knihovny Fleuryho *Církevní dějiny* a blíže nespécifikované dílo Febronia,¹⁵⁷ která slíbil doručit, a jak doufá, přinesou užitek.

Od roku 1883 pod patronací seminárního spolku Jednota bylo zakládáno množství malých mobilních biblioték. Čítaly zhruba v průměru 120 svazků a byly svěřovány obcím či spolkům, převážně na území královéhradecké diecéze.

V místě svého působiště vždy měla tato malá mobilní knihovna svého správce, který obstarával výpůjčky. Poté, co si čtenáři přečetli všechny svazky, byla celá knihovna směněna za jinou z další lokality. V roce 1899 bylo takových

¹⁵³ SOKA HK, BS inv. č. 1, *kronika semináře*, s. 220.

¹⁵⁴ Petr ADAM: *Op. cit.*, s. 81.

¹⁵⁵ SOKA HK, BS inv. č. 1, *kronika semináře*, s. 218.

¹⁵⁶ SOKA HK, BS inv. č. 199, *korespondence rektorátu s gubernií*.

¹⁵⁷ V dopise se nehovoří o tom, zda šlo o celou dvacetisvazkovou *Histoire ecclésiastique* Claude Fleuryho, nebo jen o jeden konkrétní díl. Stejně tak Rössler nespécifikuje, které dílo Johanna Nikolause von Hontheim alias Febronia posílá.

knihoven 58.¹⁵⁸ Svazky v takové knihovně vždy byly vybírány podle cílové skupiny čtenářů. Mohly se do nich dostat i duplikáty z teologického institutu.

Knihovna sídlila v průběhu času na různých místech seminární budovy a s ohledem na stavební úpravy se přesouvala. V letech 1802–1803 před rekonstrukcí byla seminární knihovna v zadní budově v prvním patře. Byla tehdy velmi zúžena, protože knihy v ní byly uloženy ve skříních.¹⁵⁹ Je otázkou, zda tam sídlila i za předchozího období, kdy byl seminář kněžským domem.

8. ledna 1805 se podařilo získat z dolnorakouského náboženského fondu peníze na rozšíření semináře a na pokrytí nákladů spojených s jeho transformací. Došlo k zakoupení sousední nemovitosti, domu č. p. 92. Zakoupený dům zvětšil seminář tak, že sahal až k tehdejší vojenské nemocnici. Původní vstupní dveře v přízemí domu z ulice byly přeměněny v okno a vnitřní stěny byly probourány. Ze vzniklého prostoru byla v přízemí vytvořena nová knihovna. Vchod do knihovny byl z rektorátu, chodilo se tam po jedenácti schodech. Knihovna měla 3 sáhů na šířku a 11 sáhů na délku, avšak měla nevzhledný strop.¹⁶⁰ Skříně z původní knihovny již přestaly potřebám vyhovovat. Proto dal biskup vyrobit nové. Staré skříně z knihovny byly přeneseny do biskupské rezidence.

Z uvolněné místnosti, kde byla dříve stará knihovna, se stal přednáškový sál pro studenty. V pramenech se také dochovala zmínka o vymalování knihovny, a sice během stavebních úprav semináře v letech 1840–1842.¹⁶¹

Knihovna teologického institutu používala k označování svých výtisků několik typů razítek. Před jejich zavedením byly užívány rukopisné vlastnické vpisky, umístěné zpravidla na titulním listě. Např. v době kněžského domu „*Domus episcopalis presbyterium*“ s rokem zisku knihy.¹⁶²

Charakteristické je zejména oválné razítko, červené nebo modré barvy. Jde o ozdobný ovál o rozměrech 53 x 25 mm. Uvnitř je lineárně ve třech řádcích položený nápis „*EX BIBLIOTHEC; INSTITUTI THEOLOGICI; REGINAHRADECII.*“ Zvolený typ písma vytváří iluzi rukopisu.¹⁶³

¹⁵⁸ Petr ADAM: *Op. cit.*, s. 82.

¹⁵⁹ SOkA HK, BS inv. č. 1, *kronika semináře* s. 134.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 139.

¹⁶¹ Tamtéž, s. 169–170.

¹⁶² Petr ADAM: *Op. cit.*, s. 78.

¹⁶³ Tamtéž, s. 86.

Novější razítko bylo již kulaté a prezentovalo knihovnu Teologického institutu a knihovnu seminaristů jako jeden celek. Tento typ razítka není ale příliš častý. Je kruhové o průměru 31 mm. Vnitřní prostor tvoří jediné pole. V jeho středu je lineárně položený majuskulní text ve třech řadách: „*EP. SEMINARII; REGINAE HRADECII; CLER.*“ Při vnějším, horním a dolním okraji je nahoře text „*BIBLIOTHECA*“; dole pak „*ET INSTITUTI THEOLOGICI.*“ Slova BIBLIOTHECA a CLER jsou psána patkovým písmem. Celý nápis je modrofialové barvy.¹⁶⁴

Třetí razítko bylo opět kulaté o průměru 30 mm. Ve vnitřním prstenci neslo symetricky rozložený nápis, nahoře „*SIGILLUM*“ a dole „*REGINAE HRADECII.*“ Tento prstenec je přetnut 10 mm širokým páskem s určujícím zbytkem nápisu „*EPISC; SEMINARII CLERIC.*“ Písmo je užito výhradně ve formě majuskulí barvy černé.¹⁶⁵

V omezeném počtu případů určuje příslušnost svazku k fondu knihovny pouhé číslo signatury.¹⁶⁶

Nutno podotknout, že knihovna královéhradeckého semináře na své plně zpracování teprve čeká. Cílem této práce nebylo plně postihnout její strukturu, organizaci a plný knihovní fond, ale spíše nastínit, jak se podílela na intelektuální činnosti v semináři, tedy jaké informace svým uživatelům mohla poskytovat.

Nyní si shrňme nabyté poznatky. Ve fondu seminární knihovny nalzáme především literaturu duchovního zaměření. Zejména to jsou různá kázání, dále životopisy světců a návody k rozjímání. Tituly jsou většinou jazykově české.

Knihovna teologického institutu pak obsahovala především literaturu vědeckou. Zejména z oborů, které přímo souvisely s vyučovanými předměty, tedy: církevní dějiny, církevní právo, civilní právo, biblistika, apologetika. Najít tu lze i jazykovědnou literaturu. Dále praktické příručky pro léčení zvířat a ovocnářství, zřejmě s ohledem na zdejší výuku hospodářství. Jeden titul se dotknul také muzikologie, konkrétně chorálního zpěvu. V knihovně také nalzáme cestopisnou literaturu. Zastoupení zde měla i krásná literatura, zejména se jedná o

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 87.

¹⁶⁵ Tamtéž.

¹⁶⁶ Tamtéž.

několik děl F. Schillera. Jazykově naprosto převažuje literatura jazykově německá a latinská.

Jaké konkrétní svazky se v knihovnách nacházely, jsem se pokusil alespoň rekonstruovat třemi tabulkovými přehledy, které nalezne čtenář v příloze.

4 Intelektuální život a jeho projevy v královéhradeckém biskupském semináři

V této kapitole se pokusíme zmapovat a popsat projevy a druhy intelektuální činnosti v královéhradeckém kněžském semináři. Netřeba snad připomínat, že i zde jsme odkázáni hlavně na dochované prameny, zejména pak rukopisné povahy, ale na rozdíl od předchozího výzkumu máme k dispozici již i některá tištěná periodika, jak ostatně uvidíme později.

4.1 Období let 1714–1802

Pro období let 1714–1802, tedy dobu, kdy byl hradecký seminář kněžským domem, prameny dochované v SOkA Hradec Králové podávají svědectví o intelektuální činnosti poněkud nepřímou. Z jednotlivých dochovaných statut, která biskupové vydávali pro seminář a která jsme podrobněji rozebrali v kapitole o výuce, se dozvídáme o kladeném důrazu na různá rozjímání, zejména o teologických rozměrech určitých církevních svátků. Dalším vodítkem jsou pak v nich doporučované knihy, které také naznačují východiska, kterými se patrně přemýšlení v semináři ubíralo.

Seminární kronika¹⁶⁷ obsahuje také jména kněží, kteří v hradeckém kněžském domě působili a vedli jeho chovance. Mezi nimi nacházíme dvě význačné osobnosti. Jedná se o Josefa Hurdálka a Jana Haidena.

Josef František Hurdálek se narodil 6. listopadu 1747 v Náchodě v tkalcovské rodině, studoval gramatiku v Kladsku, filosofii v Praze, v září 1771 byl vysvěcen na kněze. Poté působil v královéhradeckém semináři a byl zároveň od roku 1772 zámeckým kaplanem v Náchodě. Poté co dosáhl doktorátu filosofie, se roku 1775 stal prefektem Tereziánské akademie ve Vídni, odtud již s doktorátem teologie odcestoval zpět do Hradce Králové, aby se na popud tehdejšího biskupa Josefa Adama Hrabě Arco, stal biskupským ceremoniářem. 11. října 1779 se stal tajemníkem a přisedícím konzistoře. 20. července 1780 pak apoštolským protonotářem a posléze děkanem v Novém Městě nad Metují.

Biskup Jan Leopold Hay zde pověřil Hurdálka vyšetřováním osob nekatolického vyznání, v této době zde působili zejména adamité. Vyšetřování

¹⁶⁷ SOkA HK, BS, inv. č. 1, *kronika semináře*.

zde vedl v letech 1782–1784.¹⁶⁸ Dne 30. listopadu 1785 se stal v pořadí druhým rektorem generálního semináře.

V letech 1815–1822 zastával úřad litoměřického biskupa. Kvůli tzv. bolzanistům reprezentovaným zvláště spirituálem litoměřického semináře Michalem Fesslem, se dostal biskup Hurdálek do problémů a byl vyšetřován dvorskou komisí v čele s Jakubem Frintem. Frint napsal Hurdálkovi jménem císaře, avšak bez jeho vědomí výzvu k rezignaci. Hurdálkovým nástupcem se stal Vincenc Eduard Milde, jehož pedagogické práce byly taktéž shodou okolností využívány v královéhradeckém semináři.

Josef Hurdálek byl příznivcem Wolfganga Amadea Mozarta a několikrát se s ním osobně setkal. Osobnost Josefa Hurdálka jeho současníci hodnotili kladně.¹⁶⁹ Nebyl prý despotickým ve vedoucích funkcích. Měl rozsáhlé znalosti z oblasti literatury, mluvil česky, německy, francouzsky, italsky a anglicky a v těchto jazycích vládl i písmem. Zasloužil se výměnou profesorského sboru o lepší stav litoměřického teologického institutu. Navštěvoval osobně zkoušky, znal všechny učitele jménem, čtyři studenty třetího a čtvrtého ročníku zval na oběd pravidelně každý čtvrtek. Není vyloučeno, že podobný přístup uplatňoval i v královéhradeckém semináři.

V Hradci Králové roku 1824 u Ladislava Pospíšila vyšlo jeho mravoučné dílo: *Mravné vypravování a povídačky pro malé i dospělé*. I jeho další literární pozůstalost se dočkala zpracování.¹⁷⁰

Zemřel 27. prosince 1833, byl pochován na hřbitově v Košířích. V roce 1890 bylo jeho tělo přemístěno do Náchoda.

Na mladý klérus působil jako director studiorum v hradeckém semináři v letech 1773–1802 exjezuita Jan Haiden.¹⁷¹ O náplni této funkce jsme se zmínili v kapitole o výuce v kněžském domě, proto se zde hlavně zaměříme na jeho dílo a

¹⁶⁸ Josef ŠRŮTEK: *Dodatek ku pojednání o představenstvu generálního semináře Pražského*, in: ČKD, ročník 1894, číslo 10, s. 616.

¹⁶⁹ Josef ŠRŮTEK: *Dodatek ku pojednání o představenstvu generálního semináře Pražského*, in: ČKD, ročník 1894, číslo 10, s. 615–623.

¹⁷⁰ Jedná se například o práci: Josef KŘIVSKÝ: *Josef František Hurdálek (1747–1833) literární pozůstalost*, Praha 1974.

¹⁷¹ Nejnověji k jeho životu: Jakub ZOUHAR: *Mezi Prahou a Hradcem Králové, historik Jan Haiden S. I. (1716–1803)*, in: 350 let Královéhradecké diecéze ed. Petr Polehla, Červený Koslelec 2015.

jeho předchozí pedagogické vystupování, kde jistě nabyl mnoho zkušeností, které posléze využil i v Hradci Králové.

Jan Haiden se narodil 23. prosince 1716 v Uherském Hradišti. V pramenech se bohužel nenalézá nic o jeho gymnaziálních studiích, avšak nelze pochybovat o tom, že si při nich jistě osvojil výbornou znalost latiny, ve které nejen psal všechny své práce, ale i soukromou korespondenci.¹⁷² Ve studiích pokračoval filosofii v Olomouci, kde také vstoupil do Tovaryšstva Ježíšova dne 3. října 1736.¹⁷³ V letech 1739–1740 působil v gramatikálních třídách telčského gymnázia. Poté působil po jistou dobu v Hradci Králové jako profesor vyšších tříd zdejšího gymnázia. Roku 1744 nastoupil na čtyřleté studium na teologické fakultě Karlo-Ferdinandovy univerzity v Praze. Zde si k jazykové výbavě přidal hebrejštinu a francouzštinu a italštinu.¹⁷⁴ 18. září 1746 přijal kněžské svěcení. Po završení terciátu v Telči, tedy jednoho ze stupňů nutných k přijetí do jezuitského řádu, se vrátil zpět do Prahy. Zde poté opět na univerzitě na filosofické fakultě přednášel po 20 let církevní a světské dějiny. Zde také v letech 1753–1761 publikoval všechna svá známá díla.¹⁷⁵

Jeho práce mají novoscholastický charakter.¹⁷⁶ *Dissertationes de therapeutis Philonis iuadei* z roku 1756 pojednává o židovském společenství tzv. terapeutů žijících blízko Alexandrie. Dalším dílem je také disertace *De instituto ecclesiae infantibus mox cum baptismo conferendi sacramenta confirmationis et eucharistiae dissertatio*. V *Decretum Eugenii IV. Pro Armenis num tanquam pars synodi oecumenicae Florentiae sit omnino respiciendum dissertatio* se věnuje otázce snahy papeže Evžena IV. o znovu nabytí jednoty arménské církve s Římem roku 1375. Ve své odborné činnosti se Jan Haiden dotkl také historické chronologie, konkrétně v díle *Exercitationes chronologicae de tribus praecipuis anni christi nati baptisati emorientis ad calculum Ioannis Keppleri* z roku 1761.¹⁷⁷

Jak jsme již zmínili, jeho dalším působištěm byl od roku 1769 opět Hradec Králové. Řídil zde kolejní knihovnu, působil v královéhradeckém kněžském

¹⁷² Jakub ZOUHAR: *Mezi Prahou a Hradcem Králové...*, s. 310.

¹⁷³ Tamtéž, s. 311.

¹⁷⁴ Tamtéž, s. 312.

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 313.

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 336–338.

¹⁷⁷ Tamtéž.

semináři a zdejší biskupské konsistoři. V Hradci Králové také dne 17. prosince 1803 zemřel.

4.2 Obnovený seminář a diecézní teologický institut

Lepší a hlavně mnohem konkrétnější představu nám poskytují prameny pocházející z doby tzv. obnoveného semináře, tedy od reformy biskupa Trautmannsdorfa spojené se vznikem nového semináře a vlastního teologického institutu.

Z nich vyplývá, že se vyučující nejen připravovali na výuku,¹⁷⁸ ale také publikovali tiskem, nebo sepisovali vlastní rukopisy. Z dochovaných výpisků z knih a časopisů si lze udělat představu, o co se, kromě své profese, osazenstvo semináře zajímalo. O tom, jak přemýšleli studenti, podávají svědectví dochované písemné práce v rámci zkoušek. O zkouškách vědomostí také vypovídají dochované disputační teze. Profesori se také angažovali i v různých dobročinných projektech. Kromě příkladů pozitivních se však v semináři nacházely i příklady jistě méně vhodné obdivu. Zde máme na mysli zejména alkoholické excesy profesora Václava Krejčího, které blíže přiblížíme v závěru kapitoly.

Řadu článků z pera královéhradeckých profesorů najdeme v Časopise katolického duchovenstva. Jedná se o články z různých oblastí, ať už z teologie, z církevního práva, z církevních dějin. Zde je vhodné podotknout, že dějinného zpracování se zde také dostalo i domovskému ústavu. Dále jsou to příspěvky s praktickými radami pro pastorační a recenze soudobé literatury, a to nejen odborné. Nechybí ani řešení otázek platového ohodnocení kléru. Pozornosti se také dostalo otázkám jazykovědným. Přispívali sem Eduard Brynych, Leopold Kotrbelec, Jan Nepomucký Soukup, Jan stárek, Josef Liboslav Ziegler a František Zima. Bibliografické údaje o jejich publikační činnosti nalezne čtenář v příloze.¹⁷⁹

Příkladem díla dochovaného ve fondu semináře v rukopise je obranný spis *Filosofie a křesťanství*, jehož autorem je Leopold Kotrbelec.¹⁸⁰ Dílo bylo sepsáno dle předmluvy v Jičíně. Je poměrně obsáhlé, psáno česky.

¹⁷⁸ Jeden z dochovaných rozpisů přednášek uvádí, že profesor Vincenc Reichel užíval k přednáškám vlastní přípravu. Lze se proto domnívat, že tak jistě činili i ostatní vyučující.

¹⁷⁹ Viz příloha č. 4.

¹⁸⁰ SOKA HK, BS, inv. č. 13, rukopis: *Filosofie a křesťanství*, nefoliováno.

Důvodem k sepsání díla, jak uvádí v předmluvě sám autor, byly knihy *Život Ježíšův* Ernesta Renana a *Život Ježíšův* Davida Strausse. Jedná se o obranu křesťanství proti jeho filosofickým odpůrcům. Autor rozhodně tímto netvrdí, že by si křesťanství a filosofie odporovaly. To by totiž, podle Kotrbelce, odporovalo svobodě filosofického bádání. Podle autora se filosofie musí dobrat takových výsledků, které jsou shodné s empirickou zkušeností.

Tak tedy i křesťanství může být filosofií zkoumáno, protože se jedná o dějinnou skutečnost. Zrovna tak může být křesťanství poznáno lidskou myslí, protože se jedná o zjevené pravdy. Filosofie zkoumající křesťanství se musí dobrat výsledků shodných s Božími pravdami.¹⁸¹ Boží zjevení je tak v očích autora zkušebním kamenem filosofického rozboru křesťanství. Stejně jako při špatném početním úkonu, lze snadno nalézt chybu, je-li výsledek již předem znám, obdobně je tomu tak v případě výkladu křesťanství, pokud si jako tento pomyslný výsledek vezmeme zjevení Boží.¹⁸² Filosofie nesplývá s filosofií křesťanství v jeden obor, jak to například tvrdí Hegel.¹⁸³ Ten míní, že jeho filosofie křesťanství dovršuje. Leopold Kotrbelec však tvrdí, že filosofie křesťanství má zvláštní zřetel ke zjevení Božímu a filosofii doplňuje. Je to dáno i skutečností, že křesťanství obsahuje i pravdy, jež člověk není schopen rozumem postihnout. To ovšem nevylučuje možnost tyto pravdy myšlenkově rozebírat.

Filosofie se totiž ještě, dle mínění autora spisu, pravdy nedobrala. Veškeré filosofické systémy jsou pokusy jednotlivců obsáhnout všeobecné pravdy. Filosofie se tedy jako ostatní vědy neustále vyvíjí. Co jeden filosof považuje za pravdu, to druhý popírá. Tomuto „postrku“ filosofického bádání nebude konec, protože vědomosti lidské a jejich důmyslné zpracování se neustále vyvíjí.

Tento proces autor považuje v podstatě za nekonečný. Ale úplně stejně je však tomu i s filosofií křesťanství. Je třeba postupně zkoumat pravdy víry a postupně zkoumat jejich soustavnost, nakolik to ovšem umožňuje omezenost lidského rozumu. Tak například o řadě pravd zjevení Božího panoval názor, že odporují vědeckému poznání, ale vědecký pokrok např. přírodních věd ukázal nepodstatnost tohoto sporu.

¹⁸¹ Tamtéž.

¹⁸² Tamtéž, [fol. 3].

¹⁸³ Tamtéž, [fol. 4].

Rovněž tak autor nepřipouští, že katolická církev, vysloví-li se kriticky nad výsledky některého filosofického systému, že by samu filosofii zavrhovala.¹⁸⁴ Církev se většinou kriticky vyjadřuje v situacích, když výroky odporují pravdám zjevení Božího a zamezuje tak poblouznění a mravnímu pohoršení. Autor dále také míní, že je důležité vystupovat proti filosofickému bádání, které je v rozporu s pravdami křesťanství. Křesťanská víra sice vede ke spáse, avšak je třeba přihlížet k výsledkům filosofického bádání a vykládat v jejich světle křesťanské učení tak, aby je mohly přijmout i vzdělané kruhy. Podle autora ani z jednoho *Života Ježíšova* obou autorů na první pohled nevyplývá Hegelovská filosofie, což bylo rovněž podnětem sepsání jeho práce. Dále dílo nabízí přehled základních filosofických směrů, např. Kant, Spinoza, Hume a další.¹⁸⁵

Ve fondu biskupského semináře se dále nachází anonymní německy psaný rukopis *O uctívání srdce Ježíšova*.¹⁸⁶

V úvodu jeho autor vyzdvihuje krásu modlitby uctívání Srdce Ježíšova, která má svůj počátek již v prvotní církvi. Rukopis je vlastně modlitebním návodem. Věřícím tato modlitba umožňuje spoluúčast na Kristově lásce a užší spojení s ním. Jako příklad v tomto ohledu uvádí zbožnost svatých, jakožto prvních zvláštních ctitelů srdce Ježíšova. Zamýšlí se například nad tím, jakou radost měl ze spojení s Kristem sv. Jan u poslední večeře. Autor připomíná také 18. traktát sv. Augustina, hovořící o Janově evangeliu. Další část rukopisu hovoří o pocitech, které cítili Josef z Arimatie, Nikodém, Panna Maria, Jan a Marie Magdalská při snímání Krista z kříže. Dále se autor zabývá výroky učiněnými světci o Srdci Ježíšovu, jmenovitě sv. Augustinem, sv. Tomášem z Villanovy, sv. Bernardem, sv. Bonaventurou, sv. Tomášem Akvinským, sv. Bernardem ze Sienny, sv. Aloisem Gonzagou a světicemi sv. Matyldou, sv. Gertrudou, sv. Kateřinou Sienskou, sv. Františkou Římskou a dalšími.

Další dva nalezené rukopisy jsou životopisy od anonymních autorů. První je životopisem císaře Josefa II. a druhý pak životopisem hraběte Františka Antonína Šporka.

¹⁸⁴ Tamtéž, [fol. 5].

¹⁸⁵ K problematice viz například Hans Joachim STÖRIG: *Malé dějiny filosofie*, Praha 1992.

¹⁸⁶ SOKA HK, BS, inv. č. 14, *Uctívání srdce Ježíšova - rukopis*, nefoliováno.

V případě životopisu Josefa II. se jedná o výpisek ze svazku č. 6 *Encyklopedie katolické teologie a z Historicko-politických listů*.¹⁸⁷

V úvodu si autor všímá císařovy výchovy, která ho vedla k pozdější církevní politice a budoucímu císařovu obdivu k Fridrichu Velikému. Autor si také všímá císařova sňatku. Poznamenány jsou i Josefovy cesty do Itálie, které podnikl pod pseudonymem a napodobování pruských a francouzských vzorů například v oblékání. Dále si všímá osudu a činnosti kardinála Albaniho. Sleduje i zahraniční politiku a zahraniční styky Josefa II. obecně. Všímá si i změn a reform v církevní oblasti, které císař činil a zkoumá pohnutky a vzory, které ho k nim vedly, jmenovitě zejména návrhy Stephana Rautenstraucha. Všímá si rušení klášterů, redukce řádového života a obecně vlivu státu na církev. Pozornost věnuje také kvalitě a kvantitě v té době vyučovaných předmětů teologického studia v generálních seminářích a etablování jansenismu ve studijní dvorské komisi, která byla zodpovědná za studijní reformu.

Reformy Josefa II. považuje za radikální, avšak dle autora měly za cíl prospět a zlepšit situaci poddaných, mnohé z nich ale byly pro církev samotnou negativní. Životopis je psán v němčině s občasnými francouzskými citacemi.

Životopis F. A. Šporka je latinsky psaným, oslavným životopisem, části práce jsou psány i německy.¹⁸⁸

V úvodu popisuje zásluhy Šporkova otce při válkách s Turky. Všímá si studií mladého Šporka na gymnáziu u jezuitů v Kutné Hoře a dále na pražské univerzitě. Neuvádí však Šporkův vztah ke studiu, který jak je známo, nebyl právě na gymnáziu zrovna kladný. Dále pouze uvádí, že mladý hrabě cestoval po Evropě, ale neříká již do jakých zemí.

Upozorňuje, že Špork obohatil muzikologii o lesní roh a že uvedl do Čech parforní hon. Poznamenáno je taktéž založení řádu sv. Huberta. Nechybí popis Šporkovy kariéry ve službách panovníka. Všímá si Šporkovy všestrannosti a jeho korespondence se vzdělanci moderní doby. Všímá si také toho, jaké množství knih Špork nashromáždil, např. z Francie, do svých knihoven v Praze, Lysé nad Labem a Kuksu. Uvedeny jsou i výsledky jeho vydavatelské činnosti v Lysé nad Labem a jeho překlady z francouzštiny. Vyzdvíženo je jeho mecenášství pro Petra

¹⁸⁷ SOKA HK, BS, inv. č. 16, *životopis Josefa II.*

¹⁸⁸ SOKA HK, BS, inv. č. 15, *životopis F. A. Šporka.*

Brandla a Matyáše Bernarda Brauna. Zmíněna je také oblast jeho zakladatelské činnosti klášterů. Zaznamenán je známý inkviziční proces s knihami, ale formou pouhé zmínky. Všimá si i Šporkova manželství a vstupu jeho dcery Eleonory do kláštera.

Významnou část svého zájmu věnovali v hradeckém semináři dějinám, zejména železnic. Svědčí o tom nejen výpisky z knih pojednávajících o tomto tématu, ale také zmínky o stavbě různých úseků železnic vypsane z časopisů.

Příkladem mohou být anonymní výpisky k dějinám Hradce Králové z knihy Jana Nepomuka Eiselta.¹⁸⁹ Jsou psány německy. Zachycují stavbu železnice z Pardubic do Liberce, která byla schválena vládou v roce 1855. Stavět se železnice začala v září 1856, do provozu se dostala 3. října 1857, kdy do Hradce Králové přijela první slavnostně vyzdobená lokomotiva s vozy 1., 2., a 3. třídy. Autor si vypsál průběh tratě městem. Uvádí i přehlednou tabulku vzdáleností jednotlivých železničních stanic i nadmořskou výšku jednotlivých bodů na trati.

Další výpisek ze stejného díla si všimá hrozící války s Pruskem a uvedení královéhradecké pevnosti do bojového stavu v roce 1850. Autor si detailně vypsál přisunuté jednotky a zbraně i budování dočasného opevnění, například zbudování palisády na soutoku Labe s Orlicí. Výpisky zachycují také informace o pobytu císařského páru Ferdinanda I. a Marie Anny v Hradci Králové při cestě do Prahy, kteří zde pobývali v biskupské rezidenci.

S již výše zmíněným zájmem o železnici souvisí zřejmě další anonymní výpisky, tentokrát z knihy Františka Klučáka *Auf der Reichenberg-Pardubitzer Bahn ins Gebirge*.¹⁹⁰

Autor popisuje stav a stručně i dějiny jednotlivých míst na trati jako jsou Pardubice, Smiřice, Holohlavy, Opočno, Černilov, Josefov, Jaroměř, Hořenice, Heřmanice, Kuks, Hradec Králové, Trutnov, Jičín, Liberec, Hradlice.

Z různých pramenů sestavil Josef Jandera poznámky k dějinám panství a města Hořic.¹⁹¹ Při své práci, jak sám uvádí, čerpal například ze zemských desek nebo z kroniky Václava Hájka z Libočan. Dále z knihy Václava Kučery *Nová*

¹⁸⁹ SOKA HK, BS, inv. č. 20, *výpisky k dějinám Hradce Králové*.

¹⁹⁰ SOKA HK, BS, inv. č. 21, jedná se konkrétně o dílo: František KLUČÁK: *Auf der Reichenberg-Pardubitzer Bahn ins Gebirge*, 1. díl, Praha 1860.

¹⁹¹ SOKA HK, BS, inv. č. 23, *Josef Jandera, poznámky k dějinám panství města Hořic*.

kronika česká z roku 1530–1780.¹⁹² Dále potom z českého titulárního kalendáře z roku 1572. A také z blíže nespecifikovaného tituláře uloženého v c. k. knihovně. Z *Allgemeine Militärzeitung*, a z rejstříku nálezů purkrabství kraje hradeckého a nálezů od soudu purkrabského uložených ve fondu strahovské knihovny. Také z dějin rodu Operzdorfů. Potom z Fürstenberské knihovny z *Univerzálního lexikonu*, dále z dějin Náchoda, z kroniky poděbradské. Ze zemských desek, konkrétně z knih proklamací z let 1390, 1395 a 1400. Zdrojem informací mu byly i Bienenbergovy *Dějiny Hradce Králové*, konkrétně jejich 2. díl. Poznátky nacházel Josef Jandera také v děkanské knihovně pražské katedrální kapituly.

Kromě dějinných událostí si zejména autor všímá jednotlivých změn majitelů panství. Události z jednotlivých let nejsou chronologicky řazeny. Dokument je psán německy, česky a obsahuje-li výpisky z pramenů, zejména z proveniencí královéhradeckého purkrabského soudu, jsou tyto zpravidla vypsány in extenso.

Dochovaná excerpta z časopisů také doplňují mozaiku obrazu o intelektuální činnosti v královéhradeckém semináři. Jednalo se o časopisy *Lumír*, *Vlastimil*, *Prager Zeitung* a *Bohemia*.¹⁹³ Z posledně jmenovaného pochází největší část výpisků. Jeden výpisek pochází i z *Vlastenských novin*.

Rozpětí témat jednotlivých vypsání článků je velmi široké. Nacházíme zde básnická díla, například báseň *Citové radosti*, kterou složil při druhé slavnosti vlídnosti a lásky v Třebechovicích ve dnech 10. až 12. července 1821 J. M. Král. Báseň má 27 slok.

Ale i oslavné články na panovníka, jako *12. únor*, oslavný článek k císařovým narozeninám uveřejněný v roce 1852 v časopise *Vlastimil*. V tomtéž časopise také vyšly, a byly v semináři zaznamenány, články *Vědomosti a dopisové z Prachatic* a *Pochod vojenský stejnými kroky zavedl na začátku 18. století Fridrich Vilém I., král Pruský*. První je článek o jezuitách a redemptoristech, druhý o vojenské historii.

Z časopisu *Lumír* pochází výpisek z článku *Jan Václav Hrabě Gallas de Campo*, který zachycuje život této osobnosti. Z téhož časopisu byla vypsána i stať

¹⁹² Václav KUČERA: *Nová kronika česká z roku 1530–1780*, Praha 1780.

¹⁹³ SOKA HK, BS, inv. č. 22, excerpta z novin a časopisů.

S. M. Patrčky *Zrcadlo udatnosti, Modlitba jednoho rakouského generála před bitvou*.¹⁹⁴ Pozornosti se dostalo také článkům o významných osobnostech regionu.

Zdaleka nejvíce jsou v excerptech zastoupeny zprávy z časopisu *Bohemia*. Mají zpravidla informativní charakter o událostech, mnohdy vzbuzujících senzaci. Zachycují tak například cestu arcivévodky Josefa vlakem do Josefova, schválení a stavbu železnice z Liberce do Pardubic, nález těla neznámého muže za skladem nádraží v Josefově dne 13. lina 1858, čtrnáctidenní požár hospodářského stavení v Novém Plese, nález těla umrzlého vojáka na silnici mezi Vlkovem a Smiřicemi dne 7. února 1858, které bylo následně přepraveno do nemocnice v Josefově, informace o konání karnevalu v Josefově, výstavbu železnice z Josefova do Horky u Nové Paky a zkušební jízdu na trati a příjezd první lokomotivy do Vrchlabí, vraždu manželů Stumplerových v Josefově dne 14. listopadu 1862, vydání dezertéra rakouské c. k. armády z Londýna, vystoupení vojenské kapely z Josefova v Hradci Králové 16. května 1858, zkolaudování tratě z Josefova do Horky u Nové Paky r. 1858 a její otevření, zprávu o smrti spisovatele Ludwiga Ritter von Rittesberg r. 1858, návštěvu generála hraběte Gallase v pevnosti Hradec Králové, proces s dezertéry z pevnosti Josefov, příjezd lokomotivy *Bohemia* do Hradce Králové, otevření železnice a první jízdu po otevření c. k. severo-jihoněmecké dráhy, příjezd lokomotivy „Josefov“ do slavnostně vyzdobeného nádraží v Hradci Králové, zřízení poštovního spojení z nádraží Hradec Králové, smrt osmdesátileté vdovy po důstojníkovi v Josefově v bytě v jezdeckých kasárnách, která rozdělávala oheň a uhořela bez pomoci, když se oheň rozšířil v požár.

V semináři si také zaznamenávali různá nařízení panovníka a přesuny velitelství pevnosti v Hradci Králové.

Další písemností, kterou obsahuje písemná pozůstalost královéhradeckého semináře je teologický traktát v latinské řeči *Christocratia*¹⁹⁵, sepsaný Tadeášem Prokopem Šaňkem, farářem ve Svratce. Pojednává o vedení církve Kristem, papežem a o kanonickém právu.

¹⁹⁴ Jedná se o konkrétně o druhý ročník z roku 1852.

¹⁹⁵ SOKA HK, BS, inv. č. 11, *teologický traktát v latinské řeči*, nefoliováno.

Pohled na způsob uvažování samotných studentů královéhradeckého teologického institutu nabízejí písemné práce.¹⁹⁶ Jedná se o soubor písemných odpovědí studentů u blíže časově, ani tematicky neurčené zkoušky. Na každé z odpovědí je rovněž uvedeno hodnocení, nejčastěji za 1, nebo za 2. Studenti odpovídali na celkem tři otázky:

- 1) V jakém poměru stojí ve světle světových dějin náboženství všeobecně s blahem lidstva?
- 2) Jaké příčiny mohou a mají nastávajícího muže ustanoviti k vyvolení stavu kněžského vůbec a správce duchovního zvlášť?
- 3) Jaké jsou výhody pilného studia světových dějin? Jaké užítky poskytuje pilné bádání všeobecného dějepisu?

Na otázky studenti vždy odpovídali v češtině, v němčině, a v latině. V souboru odpovědí každého vyzkoušeného tak většinou nalezneme v různém pořadí všechny tři jazyky. Pouze někteří studenti odpovídali na všechno německy. Zkoušky se zúčastnilo 22 žáků, 9 původně přihlášených se nedostavilo.¹⁹⁷ Uveďme si pro příklad odpovědi některých studentů:

Na první otázku odpověděl student Jan Macek následující:

„Náboženství je živlem každého státu, dobra a všeobecnosti. Žádný stát se bez náboženství nemůže udržet. Neboť pokud povstanou náboženské boje, hrozí státu nebezpečí, že se rozpadne. Že všeobecnost upadne do veliké tmy bludu. Náboženství je proto duší, stát tělem. Když onemocní duše, tělo také. Náboženství je rozum, který člověka řídí a ve všech činech jej provází. Stát je ruka, která to co rozum radí, vykonává. Dějiny ukazují, jaký vliv má náboženství na evoluci státu. Podle stavu náboženství ve státě vypadá také stav státu samotného. Tak to již viděli dárcové zákona Mojžíš a Numa [Pompilius], kteří zákony náboženské vydávali. Stát bez náboženství nikdy státi nemůže. Stát stojí tenkrát, když náboženství v plném květu vychází. Nahlédneme-li do historie za časů Římanů, tu také ta myšlenka u osvícenějších hlav panovala, že náboženství je ten vlastní střed, o který se vše ve státě točí.“¹⁹⁸

Na druhou otázku odpovídá student Vincenc Nývlt:

¹⁹⁶ SOkA HK, BS, inv. č. 379, písemné práce zkoušenců, nefoliováno.

¹⁹⁷ Tamtéž.

¹⁹⁸ Tamtéž.

„Je zbaven veškerého pochybování, veselosti a přemýšlení, jak by se na tom světě potuloval a trápil. Je zaměstnán pouze tím, jeho vnitřní pocit, úmysl, jak dokonaleji by mohl vznášet prosby k Nebeskému Otci za dar Ducha Svatého přinášeti a vzdávat díky. Důvody pro pastýřskou službu: „že pastýř může prosbou u Pána Boha svému drahému bratru skrze Božskou moc pomoci, který by třeba navždy ztracen byl, ale skrze jeho pastýřské napomenutí on se na dobrou cestu odebral“. Rovněž také může vyprošovat, aby od jemu svěřených odstoupil ďábel. Dále vidí možnost posilnit svěřené duše při mši svaté i na smrtelné posteli. Pak ještě mnohé více příčiny, které nelze ten slabý člověk, ten mdlý červíček spočítat.“¹⁹⁹

V odpovědi Jana Chaloupky na třetí otázku vidíme, že student spatřuje výhodu ve studiu všeobecných dějin v tom, že umožňuje odhalit zákonitosti určitých opakujících se dějů. Rovněž zkušenosti z historie umožní předvídat budoucí děje. Obecně studium dějin také může přinést dobré vzorce chování na základě příkladů z dějin. Vzestupy a pády národů v dějinách také ukazují důležitost vzdělání a mravy. Dějiny také ukazují, jak dosáhnout a udržet pravé blaho národů. Rovněž také ukazují finalitu všeho, totiž že i ty nejvyspělejší národy jednou zahynou. Dějiny také skýtají inspiraci k následování slavných osobností.²⁰⁰

Při mapování intelektuální činnosti jsou dalším nezbytným pramenem tzv. disputační teze. Regulovány byly vždy v určitém období předpisy státních orgánů, tedy dvorskou studijní komisí a posléze ministerstvem školství. V daném roce je vždy obhajoval určitý počet studentů. Sestavovány byly pro jednotlivé přednášky, respektive předměty a po vidimaci biskupem či později kapitulou byly odeslány také státním orgánům k odsouhlasení. Posléze vyšly a byly zveřejněny tiskem ve formě knížečky. Jejich jazyk byl latinský, pouze teze z pastorální teologie jsou většinou v němčině. Příkladem si zde uvedme disputační teze pro srpen 1816.²⁰¹

Disputační teze z církevních dějin z přednášek profesora Antonína Pirkla.²⁰²

¹⁹⁹ Tamtéž.

²⁰⁰ Tamtéž.

²⁰¹ SOKA HK, BS, inv. č. 38, *disputační teze*.

²⁰² SOKA HK, BS, inv. č. 38, *disputační teze*, s. 3.

- Ustanovení eucharistie podle Matouše,²⁰³ Marka,²⁰⁴ Lukáše,²⁰⁵ Listu Korint'anům.²⁰⁶ Kristem byla v Jeruzalémě ustanovena poslední večeře, při které Kristus se svými učedníky jedl velikonočního beránka, vzal chléb, vzdal díky, požehnal a rozdělil chléb mezi učedníky se slovy: „Vezměte a jezte, toto je moje tělo, které se za vás vydává.“ Poté vzal kalich vína, vzdal díky, požehnal, podal jim kalich a řekl: „Toto je moje krev nové smlouvy, která se pro mnohé vydává na odpuštění hříchů.“
- Když Kristus ustanovil poslední večeři, svátost eucharistie,²⁰⁷ přijímali Kristovi učedníci v apoštolských časech pod obojí způsobou.
- Kristus jedl dle Exodu²⁰⁸ nekvašený chléb, při eucharistii používal chléb nekvašený. Tak v tom pokračuje i starořecká církev.
- Kristus při poslední večeři ustanovil kromě chleba také víno, jakožto materii svátosti. Což bylo i vždy přesvědčením a doktrínou katolické církve, na rozdíl od hydroparastatů, enkratistů,²⁰⁹ severiánů, manicheistů a španělských herezí sedmého století, kteří namísto přírodního vína a hroznů proměňovali vodu, což bylo církví odsuzováno. Spory mezi tomisty a scotisty ve 12. století za pontifikátu Inocence III. o tom, zdali se také voda stane tělem Kristovým.
- V prvotním období existence církve křesťané věřili, že se chleba a víno mění v tělo a krev Krista. Proto byli v minulosti věřící obviněni, že jedí tělo a krev novorozenců. Další svědectví o eucharistii v prvním století církve podávají apoštolský otec Ignác v dopise Smyrňanům, Římanům a Filadelfanům, sv. Irenej v *První knize odvrácení herezí*, kapitole 13, kniha 4 kapitola 17. Origenes v šesté homilii o Jeremiášovi, sv. Cyprián v *Liber de Lapsis* a také v šedesáté třetí epištole napsané Ceciliovi. Také

²⁰³ Mt 26,26.

²⁰⁴ Mk 14,22.

²⁰⁵ L 22,19.

²⁰⁶ 1 K 11,23.

²⁰⁷ Mt 26,27 a Mk 14,23.

²⁰⁸ Ex 5,7.

²⁰⁹ K vysvětlení pojmů viz např. heslo: *Enkratiten* v *Brockhaus Kleines Konversations-Lexikon*, páte vydání, svazek 1, Leipzig 1911, s. 516.

Tertulianus v *Liber de resurrectione carnis* a *Liber de corona militis* a čtvrtá kniha *Liber contramartione*, kapitola 10 knihy *Ad adversus judeos*.

- Sv. Jan Zlatoústý a jiní otcové 4. a 5. století. *Mystagogika* svatého Cyrila Jaruzalémského v níž osvětluje, jak se ve způsobách vody a chleba vydává tělo Krista, která je v polemice s názorem kalvinistů a dalších.
- Čtvrtý lateránský koncil z roku 1215 určuje svátost oltářní pod způsoby chleba a vína kodifikuje transsubstanciaci chleba v tělo a víno v krev. To byla pro katolíky tehdy nová doktrína. Tak se napravila chybná interpretace Hilderberta z Tours. Špatnou víru současníků v eucharistii kritizoval opat z kláštera Corbie v Sasku, Paschasius Radbertus v 9. století, když sepsal traktát *De corpore et sanguine Christi domini* proti těm, co špatně smýšleli o eucharistii i proti těm, kteří byli jeho odpůrci: Mabillon, Harban Maur, Amalaurius.
- Od nich se lišil výklad Berengara, arcijáhna, kostela v Angers z 11. století. Jeho dílo v 70. letech 18. století našel v knihovně ve Wolfenbüttelu Gotthold Ephraim Lessing. Na jeho základě vydal spis, ve kterém popřel reálnou přítomnost těla a krve Krista v eucharistii a také transsubstanciaci. Dle něj se přes slova konsekrace tělo a krev s chlebem trvale spojí.
- Ti, kdo se nejvíce odlišovali od katolické církve ve víře v reálnou přítomnost krve a těla Krista byli: Pauliciáni²¹⁰, jejichž sekta se objevila již v 11. století, ve 13. století valdenští a albigenští, poté viklefisté v Anglii ve 14. století a také Jan Hus, jehož přijímání pod obojí bylo předmětem jednání v Kostnici.
- Jakou doktrínu učil Martin Luther o tomto mystériu? Je zcela nová a historii neznámá? A také učení Ulricha Zwingliho a Jana Kalvína, jejichž předchůdci jsou pauliciáni. Popírají reálnou přítomnost Ježíše v eucharistii. Hlásají jeho přítomnost duchovní.

Disputační teze z církevního práva.²¹¹

²¹⁰ Viz František ŠEMBERA: heslo *albigenští* in: *Ottův slovník naučný*, první díl, Praha 1888, s. 724–726.

²¹¹ SOKA HK, BS, inv. č. 38, disputační teze, s. 10.

- Jakákoli společnost především více ta, která je početnější, potřebuje pravidla pro svoji existenci. Tak Kristus než odešel a vystoupil na nebesa, dal církvi řád a jasná pravidla. Kristus po svém nanebevstoupení jednak přímo, jednak zázračným způsobem chtěl pravidla apoštolům vyjevit.
- Proto církev založená Kristem se rozděluje na různá svěcení a řády, které udělují svátosti, ale i rozsudky a tresty.
- Rozděluje se mezi dvojí mocí: Tím, co může dotyčný činit přímo z moci svěcení a tím, k čemu dostane fakultu, Tridentský koncil 14. zasedání, kapitola 7.
- Tato moc církve je od Krista svěřena těm, kteří se nazývají klérem, mezi ním panuje postupná hierarchie.
- Hierarchie svěcení, k té patří biskupové, kněží a jáhni. Biskupům a kněžím přísluší vnitřní moc, nevyplývající přímo z jurisdikce, například udělování svátostí, trestů. Vykonavatelé vnější jurisdikce jsou biskupové.
- Církev si pro svoje potřeby určuje zvláštní služebníky a vytváří pro ně lidské právo. Základem je Boží právo a lidské právo na ně navazuje.
- K této hierarchii lidského práva patří v latinské církvi podjáhni a akolyté, exorcisté, lektori, ostiáři. Biskupové se dělí na metropolity, patriarchy, exarchy, vikáře, adjutory. Papež může biskupům přidělit zvláštní funkci nebo zavést zvláštní kolegia, jsou to pak v takovém případě legáti. Preláti jsou biskupští vikáři, kardinálové, členové kapitul.
- Pokud něco splňuje, např. manželství podmínky civilní, ještě to nemusí splňovat podmínky církevní, tak například překážky manželství z občanského zákoníku z 1. ledna 1811. Překážky manželství církevního jsou u katolíků cizoložství, u nekatolíků rozvod a pokrevní příbuzenství.

Disputační teze biblické archeologie, ze Starého zákona z přednášek profesora Prokopa Zikmunda.

Disputační teze z biblické archeologie.²¹²

- Mojžíšovou zásluhou dostali Izraelité hojnost palestinské země.

²¹² SOKA HK, BS, inv. č. 38, *disputační teze*, s. 16.

- Podle Exodu²¹³ a Numeri²¹⁴ nemohly být kobylky spočítány.
- Trest za idolatrii, ustanovený Mojžíšem odpovídal teokracii, židovským zvykům.
- Když vznikl židovský stát, Izrael, dodržovalo se právo oko za oko, zub za zub.
- Židům bylo povoleno vést krutě válku.

Disputační teze z úvodu do knih Starého zákona.²¹⁵

- Lze nalézt svědectví v otázce pravosti Starého zákona.
- Tridentský koncil neupřednostňoval latinskou verzi originálního textu Vulgáty.
- Mýty se v Pentateuchu neobjevují.
- Obsah knihy Job neodporuje doktríně Pentateuchu.

Disputační teze z Hermeneutiky z přednášek profesora Vincenta Reichela.²¹⁶

- Způsob mluvení toliko z tvaru slov dostatečně odvozen býti může. Při jejich vysvětlování se užívá poznatků všeobecné gramatiky.
- Způsobu mluvy univerzální je podřízen způsob mluvy jednotlivé jakémukoli jazyku vlastní, který přejímá formu slov.
- Pravidla a výjimky gramatické nejsou nijak závislé na způsobu samotného mluvení.
- Elipsy, které se nazývají explicitní neboli doslovné, v kontextu, které se nazývají implicitní neboli ideální, mají také své místo v textu, jestliže integritě gramatické konstrukce textu nic více nechybí a jestliže jimi chce autor přispět k zamýšlené integritě.
- Znaménka, apostrofy, personifikace a hyperboly jsou užity tak, aby podpořily zamýšlený účel řeči.

²¹³ Ex 16,13.

²¹⁴ Nu 11,32.

²¹⁵ SOKA HK, BS, inv. č. 38, *disputační teze*, s. 17.

²¹⁶ Tamtéž, s. 18.

- Vlastní rozum také určí potřebné prostředky, aby mohli posluchači texty lépe chápat.
- Otázka smyslu řeči je jedna: Užívat řeč srozumitelnou a starší termíny používat jen pro ty, kteří jim porozumí a jsou na ně zvyklí. Jednotlivé podmínky nelze jednoduše přesně určit, jsou totiž velmi rozmanité.
- Přizpůsobení se smyslu se liší od smyslu exegetického, nejde však o překroucení.
- Schopnost správně interpretovat Písmo svaté teologicky je nutná. K této schopnosti přispívá hermeneutika společně s exegetickými cvičeními a s osvojením si zbylých disciplín biblického studia. Proto je hermeneutika pro teologa nejdůležitější.
- Interpretace heuristická, která má za cíl objevení smyslu exegetického, od níž se odlišuje interpretace paradigmatická, jejímž smyslem je najít objasnění druhu kritické řeči, v sobě obsahuje 4 kroky:
 - 1) Kritiku textu, která posoudí autenticitu celé knihy stejně, jako jejich jednotlivých částí.
 - 2) Kritika vnímání čtenáře, která hledá pravdu exegetickou a také smysl, který čtenáře spojuje s obsahem, který se rovněž shoduje se záměrem autora.
 - 3) Kritika argumentů neboli materie, záměru autora, která obnáší úsudek o objektivní pravdě a také o argumentech výpovědí, které se shodují s objektivními argumenty.
 - 4) Kritika stylu neboli formy záměru autora, která posuzuje pravdu, estetiku, shodu formy, smyslu a psaného projevu autora.
- Jestliže se verbální formy svědectví nerozlišují a nedojde k pochybnostem, lze výpověď považovat za pravdivou.

Disputační teze z úvodu do knih Nového zákona.²¹⁷

- Od nejstarších časů církve byla uznávána čtyři evangelia.
- V úvodu evangelia sv. Lukáše není nic o jeho původu.

²¹⁷ SOKA Hk, BS, inv. č. 38, *disputační teze*, s. 21.

- Sv. Lukáš v dochovaných dokumentech upravuje a vynechává historická fakta tak, aby vyhovovala Kristovým následovníkům, je proto třeba odlišit, co je pravdivé a co se shoduje s ostatními evangelií.
- Tři předchozí evangelia byla čtena sv. Janem, než byla sepsána a sestavena.
- Událost, která přiměla sv. Jana sepsat evangelium, v něm není zmíněna, lze však dovodit z děl jiných starých autorů, jako jsou sv. Kliment Alexandrijský, Eusebius, sv. Irenej, sv. Jeroným. Sv. Jan četl ostatní evangelia, poté co si uvědomil, že v nich řada věcí chybí, poprosil proto o svolení biskupy a na ostrově Patmos, za pronásledování křesťanů, své evangelium sepsal v letech 64–70, zejména proti tehdejším herezím.
- Cesta sv. Pavla na koncil jeruzalémský²¹⁸ se odlišuje od cesty popsané v listě Galatským,²¹⁹ která předcházela dva až tři roky před touto cestou na koncil a 14 let po první cestě Pavla do Jeruzaléma a 13 let po jeho obrácení.²²⁰
- Autor epištoly, který se označuje jako Jakub, byl Jakub přízviskem malý, bratr Pavia a Justa, byl apoštol a biskup jeruzalémské církve, otec jeho byl Alphaeus, snad otec Matouše apoštola.²²¹ Matku měl pak Marii Kleofášovu, dceru nebo manželku, sestru Panny Marie a bratry Šimona, Kanáše, Judu, Tadeáše, Lebea, apoštola Josefa.²²²
- Kritika textu Nového zákona, Hestchia, Luciana a Origena v latinské církvi nikdy nepřevážily.
- Griesbachova teorie o Novém zákonu nezasluhuje žádnou autoritu.

²¹⁸ Sk 15

²¹⁹ Ga 2,1–20.

²²⁰ Ga 1,18–24.

²²¹ Mk 2,13.

²²² Mt 10,3; 13,55; 27,56 a 61; 28,1.

Mk 3,18; 6, 3; 15,40 a 47.

L 6,15.

Sk 1,13

J 19,25–27.

Ga 1,19.

- Plánovitost výběru matérie a snaha křesťanské pravdy vysvětlit a rozebrat na základní pojmy, analyticky je rozvinout a seřadit a sestavit je v jasný přehled je základním předpokladem účinnosti vyučování náboženství. Jednou z největších překážek toho je, když učitel náboženství výběr a seřazení probírané látky přenechá náhodě a vše neplánovitě promíchá bez ladu a skladu, což má za následek, že nikdy nevyvstane najevo celistvost systému nauky víry.
- Při zkoumání toho, co patří k dogmatickým pojmům katolické církve, co je vlastní a zásadní také v obsahu náboženského vyučování, musí se učitel náboženství přidržet pevného kritéria všeobecnosti, starobylosti a souladu, čímž je tedy určeno to, čemu mají všichni všude v katolické církvi věřit.
- Míra závažnosti a potřeby dogmatické výpovědi během kázání a vyučování náboženství je určována podle míry vlivu na zlepšování a uklidňování člověka, stejně jako okolnosti, že i ostatním věroukám a morálkám slouží za základ.
- Při vyučování morálky se musí duchovní správce vyvarovat dvou pro morálku a náboženství stejně zhoubných omylů. Odvážných kazuistických zjednodušení, překrucování výkladů a výjimek. Anebo aby lid příliš přímo zatěžoval morálními povinnostmi.
- Také pojednání o přírodě mohou být za určitých okolností právě tak zajímavým a plodným nástrojem vyučování náboženství.
- Nejvyšší zásluha při vyučování, o níž by měl kazatel náboženství usilovat, leží v názornosti přednášeného učiva. Jistě se vyvine pouze tam, kde je výuka spojena s příběhem. To je předně případ, kdy je biblický příběh, základ křesťanského náboženství, na výuku navázán, aby jeho poučení bylo více zaměřeno na skutečnost než na abstrakci. Proto se spíše kazatel setká s úspěchem tam, kde je vyučování půvabné, zaměřené na život, má zvoucí charakter, které vzbuzuje v posluchačích pocit přijetí, zahání pocit temnoty a ulehčuje život. Příkladem toho ať jsou podobenství Božského zakladatele našeho svatého náboženství.

²²³ SOKA HK, BS, inv. č. 38, *disputační teze*, s. 25.

- Kazatel nemá s politikou a v politice co dělat. Je mu jakožto kazateli Božího slova cizí. Ale když svědomí jeho posluchačů je zaneprázdněno událostmi ze světa a současnosti a je-li to bráno pouze z tohoto hlediska, stává se povinností učitele náboženství světové události, avšak bez přehnané významnosti, do výuky zařadit a použít je k tomu, aby si jich obec všimla z náboženského pohledu a aby ji vyvedly z bouřlivých vírů časnosti, a aby ji věřící využili k úvaze o svém konání a k posvěcení věci posledních v životě. A také aby je vedly k vděčnosti k stvořiteli.
- Používání cizích prací pro kázání a přednášky sice nemůže být všeobecně jako špatné zavržováno, avšak je třeba dbát předpisů a vytvářet si primárně vlastní kázání.
- Znamenitým a především zaručeným, avšak málo užívaným prostředkem, který ke kázáním přitahuje zájem je novost provedení, která ovšem nespočívá v pouhém nepřijemném vtípkování a protivném sledování paradoxů.
- Dělení kázání na teorii a praxi není nezbytně nutné. Dělení tématu v kázání na části není nezbytně nutné. Celé kázání by vlastně mělo být úvodem k praxi. Dělení kázání spočívá na špatném základě, že kázání má být pouze teoretické a teprve v závěru se má věnovat bezprostředně posluchači, což vysvětluje suchost řady kázání a znudění publika.
- Je zvláště účelné na svátky svatých vybrat ke kázání určitou oblast z věrouky a zejména morální předpisy vysvětlit na příkladech a charakterových vlastnostech příslušného světce se zvláštním ohledem na myšlení jeho doby a na vztah posluchače podle jeho stavu a celé kázání prakticky zaměřit.
- K požehnanému vedení úřadu je třeba doporučit duchovnímu správci čistý, stálý, chytrý a láskyplný zápal k jeho povolání.
- K potření stále drzejších a čtenějších odpůrců státu a církve musí duchovní správce výborně spolupracovat také s místní policií.
- Často se míní, že duchovní správce by měl mít kromě odborných znalostí také určitou míru znalostí medicíny. My sice chápeme tento dobře míněný, avšak nedospělý návrh tak, že by měl mít alespoň základní znalosti lékařství.

- Při zpovědi je třeba penitenta povzbudit k zavrnutí hříchu a zabránit mu v něj znovu propadnout. Je však třeba při tom dbát výslovného nařízení 14. zasedání Tridentského koncilu.²²⁴ Tak je zajištěno, že člověk přijme sice bolestivé, ale k nápravě zkažené duše vedoucí prostředky spásy, ale zároveň sebou nese tresty za hříchy.

Z ostatních dochovaných exemplářů do roku 1835 vyplývá, že se struktura tezí příliš neměnila, pouze přibýly otázky z dogmatické teologie.

V odborné literatuře se také dostalo detailního zpracování výuky katechetiky v královéhradeckém teologickém institutu.²²⁵ Jako její učitel zde působil i budoucí královéhradecký biskup Eduard Jan Nepomuk Brynych. Kromě katechetiky zde přednášel i pastorální teologii. Jeho přednášky byly vydány v učebnici *Katechetika* Jana Nepomuka Jindry z roku 1904. Dílo vyšlo sice až po smrti Brynychy, avšak na jeho výslovné přání.²²⁶

Učebnice je rozdělena na dva díly, katechetickou didaktiku a pedagogiku. Úvod učebnice hovoří o vzdělanosti, která je podle Brynychy poznáváním a následováním Boha pod vedením církve. Vzdělání se dosahuje pomocí výchovy. Výchova dítěte pak probíhá v rodině a škole. Podle Brynychy mělo školní vyučování ve všech předmětech vést žáky k poznání Boha a úctě k němu. Do učebnice také začlenil přehled platné legislativy a přehled druhů škol v Evropě a na území monarchie. Cílem katechetického vyučování je podle Brynychy výchova člověka pro Boha a jeho království. Jako základ katechetického úřadu ustanoveného Kristem chápe verš: „*Neboť kde jsou dva nebo tři shromážděni ve jménu mém, tam jsem já uprostřed nich.*“²²⁷ Brynych dále analyzoval Kristovo působení a všimá si, jakých používal metod při svém veřejném působení. Důležitou skutečností pro Brynychy byla způsobilost katechety, na kterého klade vysoké mravní a intelektuální nároky. Uvádí také seznam nejčastějších obtíží při výuce náboženství a návod k jejich překonávání. Dále Brynych doporučuje, aby

²²⁴ *Sacrosanctum concilium tridentinum: Sessio XIV, Caput VIII. De satisfactio necessitate et fructu.*

²²⁵ Marie ZIMMERMANOVÁ: *Výuka katechetiky podle biskupa Jana Nepomuka Brynychy*, in 350 let královéhradecké diecéze et. Petr Polehla, Červený Kostelec 2015, str. 253–262.

²²⁶ Tamtéž.

²²⁷ Mt 18,20.

katecheta formuloval otázky takovým způsobem, aby žák byl nucen přemýšlet. Co se týká katechetické pedagogiky, doporučuje Brynych vést mládež jednak katolickou bohoslužbou, jednak exhortami a kázni.

V souvislosti s intelektuálním životem v semináři je třeba zmínit také spolek bohoslovců s názvem Jednota. Kromě almanachů vydávaných k různým příležitostem se také podílel na správě a utváření mobilních knihoven na území diecéze.

Královéhradečtí profesori bohosloví se zapojovali do různých dobročinných projektů. Jedním takovým bylo i zřízení opatrovny a mateřské školy pro malé děti.

Roční duchovenstvem pojištěný obnos na opatrovnu činil 82 zlatých.²²⁸ Platilo je duchovenstvo diecéze, kapitula i profesorský sbor bohosloví. Protektorát nad ústavem měl biskup Karel Boromejský Hanl. V květnu 1836 se od duchovenstva vybral příspěvek 380 zlatých.

Biskup Hanl jmenoval po dohodě s hejtmanem tyto duchovní osoby do představenstva: městkho děkana Václava Valentu, diecézního školního poradce Jana Schlaucha a kapitulního děkana a ředitele konzistoře Vincenta Bibuse.²²⁹ Za světské představené se mimo jiné přihlásil profesor ekonomie na bohovědném učilišti Hynek Lhotský.²³⁰ Pomohl také s uspořádáním zahrady ústavu.²³¹ Fond opatrovny držel ve stříbře v dubnu 1837 přes 2000 zlatých a duchovenstvo se zavázalo příslibem subskripce příspěvek roční 92 zlatých.²³²

Dne 19. dubna 1837 byla slavnostně otevřena a posvěcena budova opatrovny.

Obchodník Jiří Marek dal k této příležitosti zhotovit vázanou knihu, do níž se zapsali všichni členové představenstva i Lhotský, který se též účastnil příprav slavnostního otevření opatrovny.²³³

Řada profesorů byla také členem kněžského bratrstva *Confederatio sacerdotum dioeceseos reginae hradecensis sub patrocinio sanctissimorum quinque vulnerum domini Jesu Christi*. Bylo založeno 1. února 1851 biskupem

²²⁸ Vojtěch LEŠETICKÝ: *Opatrovna a škola mateřská*, Hradec Králové 1886, s. 10.

²²⁹ Jednalo se konkrétně o nařízení krajského úřadu č. HK 3832 ze 7. 6. 1836. Tamtéž, s. 14.

²³⁰ Tamtéž, s. 15.

²³¹ Tamtéž, s. 18.

²³² Tamtéž, s. 15.

²³³ Tamtéž, s. 19.

Eduardem Brynychem a bylo opatřeno odpustky, organizovalo na 500 kněžích.²³⁴ Povinností členů bylo sloužit za každého zesnulého člena mši a jednou ročně za všechny živé a zemřelé členy. Po smrti některého z kněží byl vždy vybrán nový kandidát.

Mezi profesory v královéhradeckém teologickém institutu byli jeho členy: František Zima od roku 1878. Ferdinand Beneš, Antonín Frodl od roku 1868, Alois Frýdek, Vincenc Ruth od roku 1877, Antonín Suchánek od roku 1857, František Šulc od roku 1882, Vincenc Weber, František Langr, Leodegar Vacek, Vincenc Bibus a František Grus.²³⁵

Jak jsme již poznamenali v úvodu této kapitoly, nesetkáváme se v profesorském sboru královéhradeckého teologického institutu pouze s kladnými příklady. Existuje písemný doklad o tom, že profesor Starého zákona Václav Krejčí trpěl alkoholismem a jeho důsledkem působil veřejné pohoršení, například tím, že si peníze na alkoholické nápoje půjčoval od věřících, které ovšem již nevracel.

Jedná se o přednesení z 19. prosince 1825 o obnovených alkoholických excesech a veřejném pohoršení způsobené profesorem teologického institutu Václavem Krejčím.²³⁶ V souvislosti s obnovenými alkoholickými excesy a jím způsobeným veřejným pohoršením dává biskup profesoru Krejčímu poslední napomenutí v souvislosti s reversem, který předtím podepsal, v němž se zavázal, že se to nebude opakovat. V případě neuposlechnutí bude sesazen z profesorského místa a vsazen do vězení pro klérus v klášteře, spolu se zaplacením pokuty. Jako důvod uvádí biskup špatný vliv na chovance ústavu a také skutečnost, že se Krejčí již předtím písemně zavázal v podobných excesech nepokračovat a toto nesplnil. Dále dodává, že na tuto zálibu v nadměrném pití již jednou poukázalo zemské prezidium a v souvislosti s tím nařídilo biskupovi, aby činy tohoto „zhýralce“²³⁷ netrpěl a zakročil proti němu. Proto bylo doporučeno teologickému prodirektorátu svěřit jej pod dohled vicerektora Vincenta Webera a spirituála Josefa Schatzela,

²³⁴ *Confederatio sacerdotum dioeceseos reginae hradecensis sub patrocinio sanctissimorum quinque vulnerum domini Jesu Christi*, Hradec Králové 1890, s. 146.

²³⁵ Tamtéž, s. 7.

²³⁶ SOkA HK, BS, inv. č. 353, *Krejčí Václav, pohružka od biskupa, že bude vsazen do kláštera, nezanechá-li opilství*.

²³⁷ Tamtéž.

dokud excesy neustanou. Vicerektorovi Weberovi byl svěřen dohled nad Krejčího financemi, které mu nesměl poskytnout a měl kontrolovat také jeho příjmy a výdaje, včetně denní spotřeby šňupacího tabáku. Za Krejčího měl vicerektor vše platit a obstarávat a vést o tom účty. Spirituál měl v případě, že by Krejčí byl sesazen z profesury, provizorně suplovat biblické studium starého zákona. Dále je výslovnou vůlí biskupa neplatit věřícím dluhy, za alkoholické nápoje, které Krejčímu zakoupili. Tyto případy si ponechala k projednání sama konzistoř.

Závěrem tedy lze shrnout, že v královéhradeckém semináři se kromě odborné teologické problematiky, dostávalo pozornosti také aktuálním informacím z různých v té době populárních tiskovin. V profesorském sboru nacházíme osobnosti, které významně posunuly kupředu řadu vědních oborů, jako byla jazykověda, pedagogika, historická chronologie, nebo alespoň přispívaly do časopisů příspěvky z církevních dějin, církevního práva, nebo poznatky z oboru pastorální teologie. Profesori se také zapojovali i do dobročinných projektů.

5 Závěr

Cílem práce bylo postihnout podobu výuky, především jaké učebnice byly pro výuku používány, v jakých jazycích výuka probíhala, jaké hodinové dotace se dostalo jednotlivým předmětům, zda a jak probíhala výuka tzv. mimořádných předmětů. Dále zpracovat způsoby klasifikace studentů, druhy konaných zkoušek. Práce měla rovněž zjistit míru souladu zdejší výuky vzhledem k dobovým standardům, zejména v tom smyslu, bylo-li k ní používáno soudobé, či například starší literatury.

Práce měla také popsat intelektuální život v semináři. Tedy z jakých předpokladů vycházel, jaké osobnosti zde vykonávaly intelektuální činnost, jejich erudici a osobní předpoklady. Jakým oblastem se věnovali zdejší studenti i vyučující. Dále se práce orientovala na zachycení způsobu uvažování studentů.

Konečně jedním z cílů práce bylo i zachycení podoby seminární knihovny. Především tedy, jaké svazky obsahovala, jak je získávala, kdo ji spravoval a kdo do ní měl přístup.

Od zřízení semináře a začátku jeho faktického fungování do reformy provedené biskupem Trautmannsdorfem v roce 1802 zdejší studia byla uzpůsobena podobě semináře, který byl kněžským domem. Zdejší alumni byli již vysvěcení kněží s abslovovanou teologickou fakultou a zde se hlavně prakticky připravovali na budoucí činnost v duchovní správě.

Kurz trval jeden rok, ale v případě komplikací při studiu, nebo naopak ochotě k dalšímu vzdělávání, bylo možné jej prodloužit a dále studovat dle individuálního plánu. Dohled nad studiem vykonával bezprostředně nejprve rektor semináře, posléze director studiorum společně se svými pomocníky seniorem a bedelem. Nad seminářem měl samozřejmě i v otázkách studia rozhodující pravomoc sám diecézní biskup, kterému s dohledem asistovali inspektoři semináře. Spolu s directorem studiorum se inspektoři podíleli na zkoušení studentů.

Z vyučovaných předmětů byl kladen důraz především na morální teologii. Dalšími vyučovacími předměty bylo Písmo svaté, polemická teologie, zejména s důrazem na nekatolické nauky a hereze, kazuistika, církevní právo se zaměřením pro praxi v duchovní správě. Dále liturgika a gregoriánský zpěv. Pro procvičení

v mluveném projevu a kázání, rektor semináře o určitých nedělích a svátcích vybíral někoho ze studujících ke kázání v katedrálev češtině nebo němčině.

K výuce bylo užíváno prací následujících autorů: Tomáše Kempenského, Guillaumea Stanyhursta, Jeronýma Veselého, Prospera Lambertina, Eusebia Amorta, Paula Gabriela Antoina, Clauda LaCroix, Francoise Genneta, Ignáce Wurze, Ignáce Weitenauera, Alexandra Nöela a Ferdinanda Silbermanna.

Na studenty dohlíželi jako *directores studiorum* většinou členové jezuitského řádu. Mezi významné osobnosti tohoto období lze bezpochyby řadit Josefa Františka Hurdálka a Jana Haidena.

Po skončení období výuky v generálních seminářích proběhla v královéhradecké diecézi reforma vzdělávání kléru vedená biskupem Trautmannsdorfem. Vznikl zde seminář s teologickým institutem.

Zdejší studium nejprve trvalo tři roky, jeho předměty měly menší dotační hodiny. Roku 1815 byl zaveden kurz čtyřletý. U čtyřletého kurzu pak vyučované předměty vypadaly následovně: V prvním ročníku církevní dějiny a starozákonní biblistika, obojí týdně 9 hodin. Dále měli studenti absolvovat mimořádnou přednášku od profesora starozákonní biblistiky dvě hodiny týdně týkající se orientálních dialektů. Ve druhém ročníku novozákonní biblistika 9 hodin týdně, 5 hodin církevního práva a 2 hodiny všeobecné pedagogiky. Ve třetím ročníku dogmatika a morálka, obojí 9 hodin týdně a ve 4 ročníku 9 hodin týdně přípravy na pastorační činnost a dále katechetika a metodika spojeně dohromady 5 hodin. V roce 1819 k tomu bylo připojeno 5 hodin týdně výuky hospodářství. Nechyběly ani přednášky z liturgiky. Roku 1845 byl ve zdejším semináři zahájen kurz metod výuky hluchoněmých. Přednášen byl studentům druhého ročníku dvě hodiny týdně po celý rok. Těm, kteří se v budoucnu ucházeli o místo učitele na školách, byly navíc určeny ještě dvě hodiny přednášek tohoto předmětu týdně. Jeho vyučování proíhalo prakticky na nejprve jednom, posléze již dvou hluchoněmých.

Roku 1856 byl vypracován nový studijní plán pro semináře v monarchii. V platnost vešel 29. 3. 1858. V královéhradeckém semináři se vyučovalo dle původního plánu až do r. 1856, přičemž v letech 1857–1858 panovalo provizorium a na nový studijní řád se přešlo v roce 1859. Došlo k přeložení přednášek církevních dějin z prvního do třetího ročníku, církevního práva ze druhého do čtvrtého ročníku. V prvním ročníku se nově zavedlo pět hodin fundamentální teologie. Úplně zrušeny byly přednášky východních dialektů. Roku

1860 byla v semináři určena za přednáškový jazyk latina, v ní se rovněž skládaly i zkoušky. Národních jazyků se užívalo pouze v praktických cvičeních. Roku 1880 začaly přednášky ze scholastiky.

Z mimořádných předmětů se již kromě zmíněných východních jazyků na institutu vyučovala ještě liturgika, český jazyk a literatura, písemný styk v duchovní správě, hospodářství, umění deklamace a liturgický zpěv.

Pro přednášky sloužily práce Matthiase Dannemayera, Georga Mayera, Engelberta Klüpfela, Georga Rechbergera, Andreho Reichenbergera, Antona Karla Reibergera, Johanna Jahna, Adrease Oberleitnera, Josefa Peithla, Friedricha Adolfa Trendelenburga, Aleše Vincence Pařízka a Vincence Eduarda Mildeho.

Působila či studovala zde řada významných osobností, jako například Josef Liboslav Ziegler, Leopold Kotrbelec, Eduard Jan Brynych.

Klasifikace v ústavu byla poměrně mírná, což však v žádném případě neznamená, že by na studenty nebyly kladeny žádné nároky, naopak v pramenech také nacházíme zmínky o neúspěšných absolventech některých zkoušek, nebo o odkládání a přesouvání jejich termínu, když poměrně výjimečně. Kromě týdenních a měsíčních zkoušek se z povinných předmětů konaly zkoušky semestrální, z mimořádných předmětů zkoušky roční. Stupně hodnocení 1 s vyznamenáním, 1, 2 a 3. Do semináře docházeli kromě diecézních studentů, také členové řádů i studenti z ostatních diecézí v monarchii.

Zázemí pro intelektuální život poskytovala semináři jednak ústavní knihovna, která byla určena především pro bohoslovce, jednak knihovna teologického institutu, která obsahovala zejména vědeckou literaturu a byla již přístupna i širší veřejnosti. Na životě diecéze se také podílely menší pojízdné knihovny, které organizovali sami královéhradečtí bohoslovci, pod patronátem svého seminárního spolku Jednota. Seminář také spolupracoval s knihovnou umístěnou v biskupské rezidenci. K četbě knih podporovalo studenty povinné předkládání seznamu za měsíc přečtených knih k vidimaci seminárnímu knihovníkovi. Své svazky knihovna získávala, jednak odkazy, jednak nákupy, ale i dary například od různých duchovních správců. V knihovně se nalézaly svazky teologické odborné literatury, církevní i profánní dějiny, kazatelská literatura, beletrie, poezie, cestopisy a praktické příručky, související zejména s hospodařením, chovem a léčením zvířat, včelařstvím a všeobecným lékařstvím.

Intelektuální život v semináři se pak neomezoval pouze na výuku samotnou, ale také na zájem o okolní aktuální dění, o dějiny měst a patrimonií, o dějiny železnic. Podle publikovaných článků členů profesorského sboru také na otázky pastorační, církevně správní, otázky řádného vedení duchovního života, apologetiky, jazykovědy, ale i recenze soudobé literatury. Podařilo se také alespoň částečně na příkladu dochovaných písemných prací zmapovat uvažování studentů i jejich jazykovou vybavenost.

Práce tedy splnila v úvodu vytyčený cíl přispět k výzkumu královéhradeckého biskupského semináře zmapováním zdejšího intelektuálního života a faktorů, které ho ovlivňovaly. Budoucnost dalšího výzkumu pak spatřuji v posunutí do roviny pomocných věd historických, případně jeho dovedení do 20. století.

6 Seznam použitých pramenů a literatury

6.1 Seznam použitých pramenů

Prameny nevydané:

Institutio seminarii episcopalis reginae hradecensis, iussu et mandato domini Hermanni e liberis baronibus de Blümegeu, Hradec Králové 1. 1. 1766.

Státní okresní archiv Hradec Králové:

Fond: Biskupský archiv:

Inventární číslo: 136, *statuta biskupského semináře v Hradci Králové*.

Fond: Biskupský seminář:

Inventární číslo 1, *kronika semináře*.

Inventární číslo 10, *výtahy z předpisů a normálií platných pro seminář*.

Inventární číslo 11, *teologický traktát v latinské řeči*.

Inventární číslo 13, rukopis *Filosofie a křesťanství*.

Inventární číslo: 14, rukopis *Uctívání srdce Ježíšova*.

Inventární číslo 15, *životopis F. A. Šporka*.

Inventární číslo 16, *životopis Josefa II.*

Inventární číslo 20, *výpisky k dějinám Hradce Králové*.

Inventární číslo 21, *excerpta z Klučákovy Auf der Reichenberg-Pardubitzer Bahn ins Gebirge*.

Inventární číslo 22, *excerpta z novin a časopisů*.

Inventární číslo 23, *Josef Jandera, poznámky k dějinám panství města Hořic*.

Inventární číslo 38, *disputační teze*.

Inventární číslo 198, *statuta semináře*.

Inventární číslo 199, *korrespondence rektorátu s guberniem*.

Inventární číslo 254, *výroční zpráva (Hauptbericht) o stavu semináře 1818*.

Inventární číslo 255, *výroční zpráva (Hauptbericht) o stavu semináře 1827*.

Inventární číslo 256, *výroční zpráva (Hauptbericht) o stavu semináře 1830*.

Inventární číslo 257, *výroční zpráva (Hauptbericht) o stavu semináře 1831*.

Inventární číslo 258, *výroční zpráva (Hauptbericht) o stavu semináře 1834*.

Inventární číslo 259, *výroční zpráva (Hauptbericht) o stavu semináře 1836*.

Inventární číslo 260, *výroční zpráva (Hauptbericht) o stavu semináře 1838*.

Inventární číslo 261, *výroční zpráva (Hauptbericht) o stavu semináře 1839*.

Inventární číslo 262, *výroční zpráva (Hauptbericht) o stavu semináře 1840*.

Inventární číslo 263, *výroční zpráva (Hauptbericht) o stavu semináře 1841*.

Inventární číslo 264, *výroční zpráva (Hauptbericht) o stavu semináře 1842*.

Inventární číslo 265, *výroční zpráva (Hauptbericht) o stavu semináře 1845*.

Inventární číslo 266, *výroční zpráva (Hauptbericht) o stavu semináře 1846*.

Inventární číslo 267, *výroční zpráva (Hauptbericht) o stavu semináře 1847*.

Inventární číslo 268, *výroční zpráva (Hauptbericht) o stavu semináře 1854*.

Inventární číslo 269, *výroční zpráva (Hauptbericht) o stavu semináře 1855*.

Inventární číslo 270, *výroční zpráva (Hauptbericht) o stavu semináře 1856*.

Inventární číslo 271, *výroční zpráva (Hauptbericht) o stavu semináře 1857*.

Inventární číslo 272, *výroční zpráva (Hauptbericht) o stavu semináře 1858*.

Inventární číslo 273, *výroční zpráva (Hauptbericht) o stavu semináře 1859.*

Inventární číslo 274, *výroční zpráva, (Hauptbericht) o stavu semináře 1860.*

Inventární číslo 275, *výroční zpráva (Hauptbericht) o stavu semináře 1861.*

Inventární číslo 276, *výroční zpráva (Hauptbericht) o stavu semináře 1862.*

Inventární číslo 289 a 290, *učební plán, katalogy přednášek.*

Inventární číslo 291 a 292, *učební plán, katalogy přednášek.*

Inventární číslo 293 až 302, *přehledy klasifikace posluchačů.*

Inventární číslo 304, *nařízení ministerstva kultu a vyučování o reformě teologického studia z 19. 3. 1858.*

Inventární číslo 309, *rozvrh učiva 1857–1859.*

Inventární číslo 353, *Krejčí Václav, pohružka od biskupa, že bude vsazen do kláštera, nezanechá-li opilství.*

Inventární číslo 379, *písemné práce zkušenců.*

Inventární číslo 906, *seznam knih po zesnulém děkanu Kašparu Hrdličkovi.*

6.2 Použitá literatura

Petrus Fourerius ACKERMANN: *Introductio in Libros Sacros Veteris Testamenti, uisbus academicis accommodata*, Vídeň 1825 a posléze znovu 1839.

Petr ADAM: *Biskupská knihovna biskupství královéhradeckého*, Hradec Králové 2002.

Ferdinand BENEŠ: *Das soziale Wirken der katholischen Kirche in der Diözese Königgratz*, díl 1: *Das Feld der seelsorglichen Tätigkeit*, in: Franz SCHINDLER: *Das soziale Wirken der katholischen Kirche in Österreich*, Vídeň 1897.

Brockhaus Kleines Konversations-Lexikon, páté vydání, svazek 1, Leipzig 1911

Eduard BRYNYCH: *Díků vzdávání katolického kněze po mši svaté*, in: ČKD, ročník 1880, číslo 3, s. 187–198.

Eduard BRYNYCH: *Generální absoluce umírajících čili Požehnání apoštolské v dobu smrti*, in: ČKD, ročník 1880, číslo 8, s. 582–595.

Eduard BRYNYCH: *Povinnost modliti se breviář a užitky této modlitby*, in: ČKD, ročník 1882, číslo 4, s. 193–204.

Eduard BRYNYCH: *Povinnost modliti se breviář a užitky této modlitby*, in: ČKD, ročník 1882, číslo 5, s. 268–286.

Eduard BRYNYCH: *Duchovní správce na osadě nábožensky smíšené*, in: ČKD, ročník 1892, číslo 2, s. 81–86.

Eduard BRYNYCH: *Duchovní správce na osadě nábožensky smíšené*, in: ČKD, ročník 1892, číslo 3, s. 137–148.

Eduard BRYNYCH: *Duchovní správce na osadě nábožensky smíšené*, in: ČKD, ročník 1892, číslo 4, s. 208–215.

Eduard BRYNYCH: *Jakými prostředky může správce duchovní proti častému znesvěcování neděl působiti*, in: ČKD, ročník 1877, číslo 2, s. 106–113.

Eduard BRYNYCH: *Příprava kněze katolického k oběti novozákonní*, in: ČKD, ročník 1878, číslo 5, s. 354–369.

Eduard BRYNYCH: *Zkouška z náboženství a poučení snoubenců*, in: ČKD, ročník 1886, číslo 1, s. 10–14.

Eduard BRYNYCH: *Zkouška z náboženství a poučení snoubenců*, in: ČKD, ročník 1886, číslo 2, s. 92–104.

Eduard BRYNYCH: *Zpovědníkův úřad soudcovský*, in: ČKD, ročník 1883, číslo 9, s. 513–524.

Eduard BRYNYCH: *Zpovědníkův úřad soudcovský*, in: ČKD, ročník 1883, číslo 10, s. 584–599.

Eduard BRYNYCH: *Potřeba a důležitost modlitby rozjímavé*, in: ČKD, ročník 1889, číslo 8, s. 478–493.

Eduard BRYNYCH: *O křesťanském cvičení*, in: ČKD, ročník 1874, číslo 3, s. 220–225.

Confederatio sacerdotum dioceos reginae hradecensis sub patrocinio sanctissimorum quinque vulnerum domini Jesu Christi, Hradec Králové 1890.

Martin GRABMANN: *Die Geschichte der Katholischen Theologie seit dem Ausgang der Väterzeit*, Darmstadt 1961.

Ladislav HOLOUBEK: *Biskupský seminář v Hradci Králové, provoz, výuka a život v něm od jeho založení do konce 19. Století*, Hradec Králové 2013.

Jindřich Zděněk CHAROUZ: *Brněnský alumnát*, Brno 2007.

Thomas a KEMPIS: *Imitatio Christi*, česky například v překladu J. PERNÍKÁŘE vydala v Brně Česká katolická charita v roce 1969.

Leopold KOTRBELEC: *Odporučení*, in: ČKD, ročník 1877, číslo 8, s. 634.

Josef KŘIVSKÝ: *Josef František Hurdálek (1747–1833) literární pozůstalost*, Praha 1974.

Vojtěch LEŠETICKÝ: *Opatrovna a škola mateřská*, Hradec Králové 1886.

Jiří NAVRÁTIL: *Biskupský seminář v Hradci Králové a jeho obnova počátkem 19. století*, Hradec Králové 2011.

Provinzial-Gesetzsammlung des Königreichs Böhmen für das Jahr 1824, Svazek 6, Praha 1825.

Klára RYBENSKÁ, Petr POLEHLA, Jiří NAVRÁTIL: *Exemplum sint fidelium, Statuta biskupského semináře v Hradci Králové vydaná biskupem Blümegenem a Trautmannsdorfem v letech 1766 a 1802*, Hradec Králové v tisku.

Jan Nepomuk SOUKUP: *Výklad posvátných žalmů a biblických chvalozpěvů breviáře*. Napsal Dr. Jaroslav V. Sedláček. Díl II., in: ČKD, ročník 1901, číslo 6, s. 412.

Jan Nepomuk SOUKUP: *Literární oznamovatel. Das Weissagungsbuch des Profeten Jeremia erklärt von Dr. Leo Ad. Schneedorfer, Professor an der theologischen Lehranstalt zu Budweis, Prag*, in: ČKD, ročník 1881, číslo 5, s. 310–314.

Jan Nepomuk SOUKUP: *Literární oznamovatel. Das Weissagungsbuch des Profeten Jeremia erklärt von Dr. Leo Ad. Schneedorfer, Professor an der theologischen Lehranstalt zu Budweis. Prag*, in: ČKD, ročník 1882, číslo 4, s. 246–249.

Jan Nepomuk SOUKUP: *Die Klagelieder des Propheten Jeremia erklärt von Dr. Leo Ad. Schneedorfer*, in: ČKD, ročník 1882, číslo 4, s. 246–249.

Jan Nepomuk SOUKUP: *31. Psalterium seu Liber Psalmorum*, in: ČKD, ročník 1890, číslo 7, s. 443–448.

Jan Nepomuk SOUKUP: *Rozbor a význam knihy Job*, in: ČKD, ročník 1891, číslo 1, s. 23–36.

Jan Nepomuk SOUKUP: *Rozbor a význam knihy Job*, in: ČKD, ročník 1891, číslo 2, s. 88–102.

Jan Nepomuk SOUKUP: *Klerikální seminář a bohoslovné učeliště v Hradci Králové*, in: ČKD, ročník 1891, číslo 6, s. 321–329.

Jan Nepomuk SOUKUP: *Klerikální seminář a bohoslovné učeliště v Hradci Králové*, in: ČKD, ročník 1891, číslo 7, s. 400–418.

Jan Nepomuk SOUKUP: *Teologická literatura česká a Časopis katolického duchovenstva*, in: ČKD, ročník 1892, číslo 1, s. 1–13.

Jan Nepomuk SOUKUP: *Teologická literatura česká a Časopis katolického duchovenstva*, in: ČKD, ročník 1892, číslo 2, s. 87–98.

Jan Nepomuk SOUKUP: *50. Canticum canticorum*, in: ČKD, ročník 1892, číslo 8, s. 503–505.

Jan Nepomuk SOUKUP: *KRONIKA. 48. Smí-li v návrhu nadacího listu výslovně poznamenáno býti, že příjem nadační do kongruy duchovních nikdy vpočten býti nemá?*, in: ČKD, ročník 1892, číslo 9, s. 572–576.

Jan Nepomuk SOUKUP: *69. Základové hebrejského jazyka biblického, J. Sedláček*, in: ČKD, ročník 1892, číslo 10, s. 628–630.

Jan Nepomuk SOUKUP: *Anděl Hospodinův v starém zákoně*, in: ČKD, ročník 1884, číslo 3, s. 162–172.

Jan Nepomuk SOUKUP: *Anděl Hospodinův v Starém zákoně*, in: ČKD, ročník 1884, číslo 4, s. 236–242.

Jan Nepomuk SOUKUP.: *Anděl Hospodinův v Starém zákoně*, in: ČKD, ročník 1884, číslo 5, s. 270–283.

Jan Nepomuk SOUKUP: *Posvěcení pramene labského*, in: ČKD, ročník 1884, číslo 7, s. 443–444.

Jan Nepomuk SOUKUP: *O politické činnosti proroků starozákonních*, in: ČKD, ročník 1886, číslo 7, s. 385–396.

Jan Nepomuk SOUKUP: *O politické činnosti proroků starozákonních*, in: ČKD, ročník 1886, číslo 8, s. 481–490.

Jan Nepomuk SOUKUP: *O politické činnosti proroků starozákonních*, in: ČKD, ročník 1886, číslo 9, s. 550–561.

Jan Nepomuk SOUKUP: *O politické činnosti proroků starozákonních*, in: ČKD, ročník 1886, číslo 10, s. 586–594.

Jan Nepomuk SOUKUP: *Proč jsme nezaslali vys. říšské radě petici za upravení platů svých?*, in: ČKD, ročník 1887, číslo 2, s. 113–115.

Jan Nepomuk SOUKUP: *Historia Sacra Antiqui Testamenti*, in: ČKD, ročník 1888, číslo 10, s. 630–632.

Jan Nepomuk SOUKUP: *Seminářský kostel v Hradci Králové a jeho obnovení*, in: ČKD, ročník 1889, číslo 3, s. 129–148.

Jan Nepomuk SOUKUP: *Seminářský kostel v Hradci Králové a jeho obnovení*, in: ČKD, ročník 1889, číslo 4, s. 225–236.

Jan Nepomuk SOUKUP: *Seminářský kostel v Hradci Králové a jeho obnovení*, in: ČKD, ročník 1889, číslo 5, s. 278–288.

Jan Nepomuk SOUKUP: *Der dogmatisch-ethische Lehrgehalt der alttestamentlichen Weisheitsbücher*, Hermann Zschokke, in: ČKD, ročník 1889, číslo 5, s. 301–304.

Jan Nepomuk SOUKUP: *Jak možná rychle zříditi mešní nadaci věnováním?*, in: ČKD, ročník 1895, číslo 2, s. 104–109.

Jan Nepomuk SOUKUP: *Kdy, kde a jak složiti jest z mešních fundací procentuální poplatek ode dne 1. července 1895?*, in: ČKD, ročník 1895, číslo 6, s. 351–354.

Jan Nepomuk SOUKUP: *Průvodce duší nábožných. František Šmat*, in: ČKD, ročník 1895, číslo 6, s. 369–370.

Jan Nepomuk SOUKUP: *Růžový věneček, Ignác Bílek*, in: ČKD, ročník 1895, číslo 7, s. 441–442.

Jan Nepomuk SOUKUP: *Jak možná rychle zříditi mešní nadání, založené závětí?*, in: ČKD, ročník 1896, číslo 4, s. 238–245.

Jan Nepomuk SOUKUP: *Májová pobožnost', Bohumil Fr. Hakl*, in: ČKD, ročník 1896, číslo 4, s. 255–256.

Jan Nepomuk SOUKUP: *Svatostánek v semináři královéhradeckém*, in: ČKD, ročník 1897, číslo 2, s. 105–107.

Jan Nepomuk SOUKUP: *Kurzgefasstes theoretisch-praktische Grammatik der lateinischen Kirchensprache, El. Stoff*, in: ČKD, ročník 1897, číslo 2, s. 123–126.

Jan Nepomuk SOUKUP: *Maria, die Mutter Jesu*, in: ČKD, ročník 1897, číslo 5, s. 314–317.

Jan Nepomuk SOUKUP: *Psalmi latinae Vulgatae*, in: ČKD, ročník 1898, číslo 8, s. 511–513.

Jan Nepomuk SOUKUP: *Co jest úřad vychovatelský po rozumu katolické paedagogiky?*, in: ČKD, ročník 1893, číslo 3, s. 129–138.

Jan Nepomuk SOUKUP: *Institutiones Patrologiae, Josephi Fessler*, in: ČKD, ročník 1893, ročník 3, s. 189–190.

Jan Nepomuk SOUKUP: *Co jest úřad vychovatelský po rozumu katolické paedagogiky?*, in: ČKD, ročník 1893, číslo 4, s. 215–220.

Jan Nepomuk SOUKUP: *Die theologischen Studien und Anstalten der katholischen Kirche in Österreich, Hermann Zschokke*, in: ČKD, ročník 1893, číslo 8, s. 501–503.

Jan Nepomuk SOUKUP: *Provolání výboru "Družstva sv. Jana Nepom." v Hradci Králové*, in: ČKD, ročník 1893, ročník 10, s. 607–609.

Jan Nepomuk SOUKUP: *Hodnocení sv. Tomáše Akvinského*, in: ČKD, ročník 1926, číslo 3, 4, s. 257–260.

Jan Nepomuk SOUKUP: *Historia Sacra Antiqui Testamenti, Dr. Hermann Zschokke*, in: ČKD, ročník 1883, číslo 9, s. 569–572.

Jan Nepomuk SOUKUP: *Výklad posvátných žalmů, obsahující překlad z latinské Vulgáty i z převodního znění a úplný výklad žaltáře. Přidán výklad biblických*

chvalozpěvů breviáře Napsal Dr. Jaroslav V. Sedláček, in: ČKD, ročník 1901, číslo 2, s. 146–149.

Jan Nepomuk STÁREK: *Zdaliž swatj mučedlnjci prwnjch stoletj prawé božstw j Ježjše Krista oswědčugi?*, in: ČKD, ročník 1834, číslo 1, s. 30–45.

Jan Nepomuk STÁREK: *O gednotě Cjrkwe. Spis sw. Cypriana*, in: ČKD, ročník 1835, číslo 4, s. 541–573.

Jan Nepomuk STÁREK: *Swatého Cypriana spis o kázni panenské*, in: ČKD, ročník 1838, číslo 1, s. 29–52.

Jan Nepomuk STÁREK: *O horliwosti náboženské*, in: ČKD, ročník 1838, číslo 3, s. 395–410.

Jan Nepomuk STÁREK: *O welebnosti swědomj w úkonech geho*, in: ČKD, ročník 1839, číslo 3, s. 453–467.

Jan Nepomuk STÁREK: *Zpráwa o tak zwaném utraquistském Gradualu*, in: ČKD, ročník 1840, číslo 2, s. 393.

Jan Nepomuk STÁREK: *O potahu prawé pokory k wáženj sebe samého*, in: ČKD, ročník 1840, číslo 4, s. 616–635.

Jan Nepomuk STÁREK: *Tři zpěwy cjrkewnj w oděwu staročeském*, in: ČKD, ročník 1841, číslo 2, s. 334–339.

Jan Nepomuk STÁREK: *Swatého Cypriána spis o žárliwosti a závisti*, in: ČKD, ročník 1841, číslo 4, s. 579–596.

Jan Nepomuk STÁREK: *Swatý Cyprian biskup Karthaginský, w děgjch swého wěku welice aučinný*, in: ČKD, ročník 1842, číslo 2, s. 234–253.

Jan Nepomuk STÁREK: *Zlomky staročeského Chorálu*, in: ČKD, ročník 1842, číslo 3, s. 561–570.

Jan Nepomuk STÁREK: *Zpráwa o tak nazwaném Antifonári z prwnj polowice 16tého stoletj*, in: ČKD, ročník 1842, číslo 3, s. 570–574.

Jan Nepomuk STÁREK: *O posvátném zpěvu vůbec, a užjwánj geho při službách Božjch zvlášť*, in: ČKD, ročník 1844, číslo 1, s. 101–112.

Jan Nepomuk STÁREK: *Nesnáze, čili rozepře o platnosti křtů kacjřských*, in: ČKD, ročník 1844, číslo 2, s. 297–315.

Jan Nepomuk STÁREK: *Zdaž musj býti zgewenj kladné? A tudy–li také gest?*, in: ČKD, ročník 1845, číslo 3, s. 482–512.

Jan Nepomuk STÁREK: *Rozgjmánj při swěcenj hromnic*, in: ČKD, ročník 1845, číslo 4, s. 681–696.

Jan Nepomuk STÁREK: *Sw. Jana Chrysostoma řeč "o důstogenstwj onoho, a o hubenstwj tohoto žiwota."*, in: ČKD, ročník 1846, číslo 1, s. 52–64.

Jan Nepomuk STÁREK: *Neděle květná*, in: ČKD, ročník 1846, číslo 1, s. 104–113.

Jan Nepomuk STÁREK: *Vespolné povinnosti všech církve bojující oudů*, in: ČKD, ročník 1846, číslo 3, s. 461–486.

Jan Nepomuk STÁREK: *Pantheon. Slawnost Wšech Swatých*, in: ČKD, ročník 1847, číslo 3, s. 483–504.

Jan Nepomuk STÁREK: *Návěští o zápisku na novou knihu pod názvem: Sv. Jana Chrysostoma (Zlatoústého), arcibiskupa Cárhradského věk a spisy vybrané*, in: ČKD, ročník 1849, číslo 1, s. 189–190.

Jan Nepomuk STÁREK: *Posvátný či církevní rok*, in: ČKD, ročník 1850, číslo 1, s. 26–35.

Jan Nepomuk STÁREK: *Zprávy z vědeckého ruchu Thomistického*, in: ČKD, ročník 1926, číslo 2, s. 159.

Jan Nepomuk STÁREK: *Z literatury Thomistické*, in: ČKD, ročník 1926, číslo 5 a 6, s. 385.

Jan Nepomuk STÁREK: *Výbornou pomůckou ku vedení patronáží mládeže*, in: ČKD, ročník 1926, číslo 5, 6, s. 386.

Jan Nepomuk STÁREK: *Thomistické vědecké časopisy*, in: ČKD, ročník 1826, číslo 5 a 6, s. 386.

František ŠEMBERA: heslo *Albigenští* in: Ottův slovník naučný, první díl, Praha 1888, s. 724–726.

Josef ŠRŮTEK: *Dodatek ku pojednání o představenstvu generálního semináře Pražského*, in: ČKD, ročník 1894, číslo 10, str. 615–623.

Josef Liboslaw ZIEGLER: *Pogednánj výkladosudebné (exegetikokritické) o staroslowenském přeloženj pjsma sw*, in: ČKD, ročník 1828, číslo 2, s. 192–206.

Josef Liboslaw ZIEGLER: *Pogednánj o mrawném citu*, in: ČKD, ročník 1829, číslo 2, s. 217–227.

Josef Liboslaw ZIEGLER: *Důkladná známost gazyka Českého duchowenstwu potřebná*, in: ČKD, ročník 1833, číslo 4, s. 545–561.

Josef Liboslaw ZIEGLER: *Důkladná známost gazyka Českého duchowenstwu potřebná*, in: ČKD, ročník 1833, číslo 4, s. 545–561.

Josef Liboslaw ZIEGLER: *Důkladná známost gazyka Českého duchowenstwu potřebná*, in: ČKD, ročník 1833, číslo 4, s. 545–561.

František ZIMA: *O častějším sv. přijímání, Segur*, in: ČKD, ročník 1897, číslo 2, s. 118–120.

František ZIMA: *Úvahy o umučení Ježíše Krista s výkladem pro zbožné duše*, in: ČKD, ročník 1897, číslo 3, s. 191–192.

František ZIMA: *Poučení o generální zpovědi, Prucha*, in: ČKD, ročník 1897, číslo 3, s. 192.

František ZIMA: *Svatý Vojtěch, druhý biskup Pražský a patron země České*, in: ČKD, ročník 1897, číslo 4, s. 249–251.

František ZIMA: J. Ježek: *Ze života sv. Vojtěcha*, in: ČKD, ročník 1897, číslo 4, s. 251.

Marie ZIMMERMANOVÁ: *Výuka katechetiky podle biskupa Jana Nepomuka Brynychy*, in: 350 let královéhradecké diecéze ed. Petr Polehla, Červený Kostelec 2015, str. 253–262.

Jakub ZOUHAR: *Mezi Prahou a Hradcem Králové, historik Jan Haiden S. I. (1716–1803)*, in: 350 let Královéhradecké diecéze ed. Petr Polehla, Červený Kostelec 2015.

Jakub ZOUHAR: *Církevní dějiny Noëla Alexndra, OP v kontextu evropské církevní historiografie na přelomu 17. a 18. století*, in: Acta universitatis Carolinae, svazek 49, Praha 2009, s. 15–42.

Eva ŽEROVNICKÁ, Vladimír Šimek: *Biskupský seminář v Hradci Králové*, 1994.

7 Přílohy:

7.1 Tabulka č. 1: Knihy z pozůstalosti po Kašparu Hrdličkovi²³⁸

V tabulce jsou tituly v takovém pořadí, v jakém se nacházely v původím seznamu. Jelikož v seznamu byly uvedeny jen jejich názvy, beze jmen autorů i vydání, pokusili jsme se je vyhledat a alespoň uvést příklad jeho vydání v případě, že daný titul jich doznal více.

Titul	Počet svazků	Odhadní cena ve zlatých	Odhadní cena v krejcarech
<i>Alle Materialien für alle Theile der Amtsführung eines Predigers</i>	8	3	12
<i>Katechetisches Handbuch zum Gebrauche für akademische Vorlesungen und Übungen</i>	3	1	15
<i>Anleitung zur allgemeinen Kenntniss der Erdkugel</i>	1	1	–
<i>Einleitung in die christliche Religions- und Kirchengeschichte</i>	1	–	30
<i>Wahrheit der christlichen Religion</i>	1	–	24
<i>Verteidigung der Wahrheit und Göttlichkeit der christlichen Religion</i>	1	–	20
Johann MILLER: <i>Christliches Religionsbuch oder Anleitung zu katechetischen Unterredungen</i> , Viedeň 1783.	1	–	20
<i>Allgemeiner Zubegriff der nothwendigsten Wissenschaften für jeden gebildeten Menschen</i>	1	–	24
<i>Hinterbrief auf die am 1. 10. 1782 hintreffende Jubelfeier Salzburg</i>	1	–	5
<i>Výkladové přirozeného práva</i>	1	–	2
Karl BONNET: <i>Betrachtung über die Natur</i>	2	1	–
Johann Georg SULZER: <i>Unterredungen über die schönheit der natur über desselben moralischen Betrachtungen</i> , Berlin 1774.	1	–	20
<i>Physica specialis</i> (chybí tit list)	1	–	10
<i>Allgemeiner Unterhaltungen über das Weltgebäude</i>	1	–	20
<i>Die allgemeine Religion</i>	1	–	24
<i>Untersuchungen über dem Menschlichen Willen</i>	4	1	45
<i>Einleitung in die Geschichte Religions und Kirchengeschichte</i>	2		48
<i>Volksnaturlehre</i>	1		24
<i>Der Mensch, eine Untersuchung für gebildete Leser</i>	1		45
<i>Homilien über merkwürdige Erzählungen der Geschichte Jesu</i>	3	12	30
<i>Die Kunst mit Menschen einzugehen</i>	3	–	45
<i>Ratio seu methodus compendii persolvendi ad veram theologiam</i>	1	–	15
<i>Vom Einflüsse der Religion auf die Glücklichkeit der Menschen</i>	1 sv. 1., 2., 3. a	–	15

²³⁸ SOKA HK, BS, inv. č. 906, seznam knih po zesnulém děkanu Kašparu Hrdličkovi.

Titul	Počet svazků	Odhadní cena ve zlatých	Odhadní cena v krejcarech
	4. díl		
Johannes von MÜLLER: <i>Geschichte schweitzerischer Eidgenossenschaft von des Volks Ursprung</i> , Tübingen 1815. (a1806)	1		32
Ignatius Aurelius FESSLER: <i>Die alten und neuen Spanier</i> , Karlsruhe 1814.	2	–	12
<i>Geschichte von den Veränderungen der protestantischen Kirchenreligion</i>	3	12	12
Johann Eduard ERDMANN: <i>Grundriss der Psychologie für Vorlesungen</i>	2	–	12
Samuel AUGUSTE, André David TISSOT: <i>Anleitung für das Landvolk in Absicht auf seine Gesundheit</i> , Zürich 1763	1	–	20
Dtto	dtto		
<i>Böhmisch-Deutsches synonymism phraseologismches national Lexicon oder Wörterbuch</i>	1	1	–
<i>Biblisches Reallexicon über biblische und die biberlauerende alte Geschichte</i>	4	3	–
<i>Über Geist und Wahrheit der Religionen Jesu</i>	1	–	20
Johann Claudius Hadrian HELVETIUS: <i>Werk vom Menschen, von dessen Geistes Kräften und von der Erziehung desselben</i> , Vratislav 1785	2	Nově zasláno, proto není oceněno	
<i>Diskurs über den Geist des Menschen</i>	1	Též nově zasláno	
<i>Fragen an Redner eine Einleitung zum Unterricht der Religion</i>	1	–	15
<i>Praktisches Handbuch für Leser in Burger-und Landschulen</i>	1	–	20
Friedrich Gabriel RESEWITZ: <i>Die Erziehung des Bürgers zum Gebrauche des gesunden Verstandes</i> , Kodaň 1773	1	–	12
<i>Versuch eines Schulbuches für Kinder der Landleute oder Unterricht für Lehrer</i>	1	–	12
Friedrich Ebrhard VON ROCHOW: <i>Versuch einer Beschreibung der Reckonschen Schuleinrichtung</i> , Berlín a Štětín 1781	1		10
Johann August EBERHARD: <i>Neue Apologie des Sokrates oder Untersuchung der Lehre der Seeligkeit der Heiden</i> , Berlín a Štětín 1776	2		
Anton Friedrich BÜSCHING: <i>Auszug feiner Erdbeschreibung</i> , Vídeň 1787	1	–	36
<i>Grundsätze der Böhmischen Grammatik</i>	1	–	36
Josef DOBROVSKÝ: <i>Ausführliches Lehrgebäude der bömischen Sprache zur gründlichen Erlernung derselben</i> , Praha 1809	1	–	36
Philipp Julius LIEBERKÜHN: <i>Versuch über die Mittel in</i>	1		

Titul	Počet svazků	Odhadní cena ve zlatých	Odhadní cena v krejcarech
<i>den Herzen junger Leute, die zu hohen Würden oder zum Besitz großer Reichthümer bestimmt sind</i> , Vídeň 1788			
<i>Unterhaltungen für Kranke</i>	1	–	12
Caspar ROYKO: <i>Synopsis historiae religionis et ecclesiae christianae methodo systemetica advmbratae</i> , Praha 1785	1	–	20
Pierre Charles LEVESQUE: <i>Der moralische Mensch nach dem naturlichen und gaellschaftlichen Zustande</i> , Norimberg 1776	1	–	15
<i>System der christlichen Moral</i>	5	3	20
<i>Einleitung in das Alte Testament</i>	3	2	–
Johann Georg MÜLLER: <i>24 Bücher allgemeiner Geschichte des europäischen Menschlichkeit</i> , Tübingen 1817	3	2	15
Johann Jakob STOLZ: <i>Erläuterungen zum Neuen Testamente für geübte und gebildete Leser</i> , Hannover 1716	2	1	–
Joachim Heinrich CAMPE: <i>Theopron, oder der erfahrene Ratgeber für die unerfahrene Jugend</i> , Hamburg 1783	2	–	45
Melichar Adam WEIKARD: <i>Der philosophische Artz</i> , Frankfurt 1790	2	–	45
<i>Sittenlehre mit besonderer Rücksicht auf Christenthum</i>	4	–	Bude zasláno
Heinrich Filip Konrad HENKE: <i>Museum für Religionswissenschaft in ihrem Ganzen Umfange</i> , Magdeburg 1804	2		Bude zasláno
Christoph Wilhelm HUFELAND: <i>Die Kunst das menschliche Leben zu verlängern</i> , Jena 1797	2 díly	–	45
Johann Heinrich Moritz VON POPPE: <i>Allgemeines Rettungsbuch oder Anleitung Lebensgefahren vorzubeugen</i> , Piermont 1808	1	–	24
<i>Zur Ehre Jesu Christi und seiner Religion, Eine Sonntagslectüre für unstudierte Christen</i> , Halle, 1784	2	–	48
Leonard GOFFINÉ: <i>Christkatholisches Unterrichtsbuch oder Auslegung der Episteln und Evangelien</i> , 1648–1719	1	–	36
S. A. D TISSOT: <i>Von der Gesundheit der gelehrten und anderer Leute bei Geschäften</i> , Augsburg und Innsbruck 1771	1	–	10
Johan Friedrich ZOLL: <i>Gründliche Anführung zur christlichen Religion</i> , Wien 1754	1	–	10
Joachim Heinrich CAMPE: <i>Robinson der Jüngere, zur angenehmen und nützlichen Unterhaltung für Kinder</i> , 1779	1	–	30
<i>Allgemeine Erdbeschreibung</i>	1, 3. díl	–	10

Titul	Počet svazků	Odhadní cena ve zlatých	Odhadní cena v krejcarech
Jakob Friedrich FEDDERSEN: <i>Das Leben Jesu für Kinder</i> , Frankfurt a Lipsko 1789	1	–	10
Johann Peter Ludwig SNELL: <i>Sittenlehre in Beispielen für Bürger und Landleute</i> , 1819	2	–	40
Immanuel KANT: <i>Grundlegung zur Metaphysik der Sitten</i> , 1785/86	1	–	20
Immanuel KANT: <i>Metaphysische Anfangsgründe der Naturwissenschaft</i> , Riga 1786	1	–	20
Jan Amos KOMENSKÝ: <i>Ianua linguarum reserata aurea</i> , Praha 1679	1	–	24
Herz KLABER: <i>Theoretisch-praktische Anweisung zum Kopfrechnen und zu mehreren Praktischen Rechnungsvortheilen</i> , Praha 1822	1	–	20
Georg Christian RAFF: <i>Naturgeschichte für Kinder</i> , Frankfurt a Lipsko 1780	1	–	36
<i>Neueste Länder- und Völkerkunde: Ein geographisches Lesebuch</i> , Praha 1814	16	20	–
Christian Friedrich SINTENIS: <i>Der Mensch im Umkreise seiner Pflichten</i> , Lipsko 1804 a 1805	3 díly		Bude zasláno
<i>Annalen der Literatur und Kunst des In- und Auslandes</i> , 1810	6	1	30
Georg Friedrich SEILER: <i>Die Heilige Schrift des Alten Testaments im Auszug samt dem ganzen neuen Testament</i> , Erlangen 1781	3	1	15
<i>Römische Katechismus auf Befehl der päpstlichen Heiligkeit Pius des V.</i>	4	1	–
<i>Argumenta et responsaria theologica</i>	1	–	5
<i>Der Volkslehrer</i> , Praha 1789	2 díly	–	24
Christian GARVE: <i>Versuche über verschiedene Gegenstände aus der Moral, der Literatur und dem gesellschaftlichen Leben</i> , Vratislav 1802	17 chybí	6	48
<i>M. T. Ciceronis Philosophicorum volumen I, II, III, např. Excudebat Iosias Rihelius 1558</i>	3	1	–
Johann Friedrich Christoph GRAEFFE: <i>Neuestes katechetisches Magazin zur Beförderung des katechetischen Studiums</i> , Göttingen 1793	4	1	30
August Hermann NIEMEYER: <i>Grundsätze der Erziehung und des Unterrichts für Eltern, Hauslehrer und Schulmänner</i> , Halle 1819	3	2	–
Marcus Tullius CICERO: <i>Abhandlung über die menschlichen Pflichten in drei Büchern</i> , Vratislav 1819	4	1	40
Johann Michael HEINZE: <i>Denkwürdigkeiten des Sokrates, Xenophon</i> , Weimar 1777	1	–	24
<i>Instalationes historiae pro academico studio romano catolico</i>	1	–	7
Christian VON WOLFF: <i>Vernünfftige Gedancken von</i>	2	–	40

Titul	Počet svazků	Odhadní cena ve zlatých	Odhadní cena v krejcarech
<i>Gott, der Welt und der Seele des Menschen, auch allen Dingen überhaupt, Renger 1747</i>			
<i>Der Volkslehrer, od ledna 1786 (všech 12 měsíců)</i>	2	–	40
<i>Vollständiger Advocat</i>	1	–	30
Johann Christoph HOFFBAUER: <i>Grundriss der Erfahrungs-Seelenlehre</i>	2	–	45
Johann Friedrich Christoph GRÄFFE: <i>Katechetisches Journal, Celle 1799</i>	4 sešity v jednom svazku	–	24
Joachim Heinrich CAMPE: <i>Sittenbüchlein für Kinder aus gesitteten Ständen, Hamburg 1787</i>	1	–	10
Claude François Xavier MILLOT: <i>Allgemeine Weltgeschichte alter, mittlerer und neuer Zeiten, Glückstaad 1822</i>	16	15	–
<i>Bibliothek historischer Klassiker aller Nationen</i>	2	1	20
<i>Bibliothek historischer Klassiker aller Nationen</i>	2 díly v jednom svazku	–	46
<i>Bibliothek historischer Klassiker aller Nationen</i>	2	1	20
<i>Bibliothek historischer Klassiker aller Nationen</i>	5	3	–
<i>Bibliothek historischer Klassiker aller Nationen</i>	5	3	–
Daniel Ernst WAGNER: <i>D. E. Wagners Geschichte des Russischen Reiches, von den ältesten bis auf die neuesten Zeiten, Wien 1810</i>			
<i>Geschichte von England</i>	4	4	–
<i>Geschichte von Frankreich</i>	1. a 3. svazek	1	–
<i>Geschichte von Spanien</i>	3	3	–
Ernst Ludwig POSSELT: <i>Ernst Ludwig Posselts Geschichte der Deutschen für alle Stände, Hamburg 1808</i>	3	2	–
M. Joseph GERVIERE: <i>Der theoretische und praktische Kellermeister, Frankfurt 1811</i>	2	1	–
William ROSCOE: <i>Wilhelm Roscoe's Lorenz von Medici, Wien 1817</i>	1	1	–
<i>Leopoldinische praktische Landwirtschaftland und Seeverkehr enthaltend</i>	5	2	30
Johannes VOIGT: <i>Hildebrand, als Papst Gregorius der Siebente und sein Zeitalter</i>	2	1	30
L. P. FUNKE: <i>Ausführlicher Text zu Bertuchs Bilderbuche zum Nutzen und Vergnügen der Jugend, Wien 1804</i>	17	6	48
William I. ROBERTSON: <i>Geschichte der Regierung Kaiser Karls V., Wien 1819</i>	5	3	45

Titul	Počet svazků	Odhadní cena ve zlatých	Odhadní cena v krejcarech
Carl Friedrich BAHRDT: <i>Analytische Erklärung aller Briefe der Apostel Jesu</i> , Berlín 1789	3	1	15
Carl Philipp FUNKE: <i>Naturgeschichte und Technologie für Lehrer in Schulen und für Liebhaber dieser Wissenschaften</i> , Wien 1812	3	3	–
<i>Handwörterbuch der Naturlehre für Ungelernte dieser Wissenschaft</i>	2	1	30
<i>Der Biograph: Darstellung merkwürdiger Menschen der 3 letzten Jahrhunderte</i> , Halle, 1802	8 s přílohami	3	–
William ROSCOE: <i>Leben und Regierung des Papstes Leo des Zehnten</i> , Vídeň 1818	3	2	36
<i>Geschichte Kaisers Friedrich des Zweiten</i>	1	–	40
Johann Caspar Friedrich MANSO: <i>Leben Constantius des Großen Nebst einigen Abhandlungen</i> , Vídeň 1819	1	–	45
<i>Andachten in Beleuchtungen Gebeten und Liedern</i>	2	–	30
Philipp DODDRIDGE: <i>Anfang zum Fortgang mehrer Glückseligkeit in der menschlichen Seele</i> , Hannover 1753	1	–	20
<i>Geistliche Kirchengeschichte</i>	35	20	–
C. H. MEISNER: <i>Handbuch zum nützlichen Gebrauche für Pferdeeeigenthümer</i> , Lipsko 1799	1	–	30
Johann Christian BERGEN: <i>Anleitung zur Viehzucht oder vielmehr zum Futtergewächsbau</i> , Berlin 1800	1	–	36
<i>Das ganze der Rindwiew Zucht und deren vollstandiger Unterricht</i>	1	–	36
A.TOLNAY : <i>Praktisches Handbuch der Erkenntnis und Heilung der Seuchen</i> , Lipsko 1808	1	–	36
Johann M. SCHRÖCKH, Heinrich Gottlieb TZSCHIRNER: <i>Christliche Kirchengeschichte seit der Reformation</i> , Lipsko 1810	10	6	–
<i>Die Krankheiten der Obstbäume und ihre Abhilfe</i>	1	–	30
Rudolph Zacharias BECKER: <i>Das Noth- und Hilfs-Büchlein Oder Lehrreiche Freuden- und Trauer-Geschichte Des Dorfes Midlheim</i> , vyšlo např. Gotha 1838	1	–	15
<i>Genius der Zeit (in Journal 1795, 1796, 1797)</i>	13	Bude zasláno	
Josef Freiherr VON HORMAYR: <i>Oesterreichischer Plutarch, oder Leben und Bildnisse aller Regenten und der berühmtesten Feldherren, Staatsmänner, Gelehrten und Künstler des österreichischen Kaiserstaates</i> , 20 Bände, Vídeň 1807–1814	20	15	–
Johann Ludwig CHRIST: <i>Handbuch über die Obstbaumzucht und Obstlehre</i> , Franfurkt 1817	1	–	48
Immanuel KANT: <i>Kritik der Urteilkraft</i> , Grätz 1797	2	1	–

Titul	Počet svazků	Odhadní cena ve zlatých	Odhadní cena v krejcarech
Friedrich SCHLICHTEGROLL: <i>Nekrolog auf das Jahr 1790; 1791; 1792; 1793; 1794; 1795</i> , Gotha 1795	28	14	–
Immanuel KANT: <i>Kritik der reinen Vernunft</i> , Riga 1781	5	2	–
Immanuel KANT: <i>Prolegomena zu einer jeden künftigen Metaphysik, die als Wissenschaft wird auftreten können</i> , Riga 1783	1	–	20
Christoph Christian STURM: <i>Betrachtungen über die Werke Gottes im Reiche der Natur und der Vorsehung auf alle Tage des Jahres</i> , Halle 1785	2	1	–
Karl WERDERMANN: <i>Kurze Darstellung der Philosophie in ihrer neuesten Gestalt</i> , Grätz 1795	3	1	–
Bonifaz Martin SCHNAPPINGER: <i>Die Heilige Schrift des Neuen Bundes mit vollständig erklärenden Anmerkungen</i> , Mannheim, Linz 1808	4	3	–
Heinrich SANDE: <i>Über Natur und Religion für die Liebhaber und Anbeter Gottes</i> , Karlsruhe 1785	2	–	40
Heinrich SANDER: <i>Von der Güte und Weisheit Gottes in der Natur</i> , Karlsruhe 1778	4	1	20
<i>Philosophisches Journal für Moralität Religion und Menschenwohl</i>	1	–	20
Georg Ludwig SPALDING: <i>Johann Joachim Spaldings Lebensbeschreibung</i> , Halle 1804	1	–	20
<i>Meisen Selbst Bibliographie</i>	1	–	30
<i>Úplná knížka pro nemocné</i>	2	–	45
<i>Allgemeine Weltgeschichte für denkende und gebildete Leser</i> , Wien 1805	8	4	–
Niemeners PHILOTAS: <i>Ein Versuch zur Beruhigung und Belehrung für Leidende und Freunde der Leidenden</i> , Karlsruhe 1792	3	1	–
Fridolin HUBER: <i>Handbuch der Religion für das erwachsene christkatholische Volk</i> , Notweil 1828	2	1	–
Jahan Heinrich SCHULZ: <i>Versuch einer Anleitung zur Sittenlehre für alle Menschen, ohne Unterschied der Religionen:nebst einem Anhang von den Todesstrafen</i> , Stahlbaum 1783	4	1	20
Theophil Friedrich EHRMANN: <i>Reise durch das türkische Reich, Ägypten und Persien</i> , Weimar 1808	3	1	30
Moses MENDELSSOHN: <i>Phaedon oder über die Unsterblichkeit der Seele in drei Gesprächen</i> , Berlin und Stettin 1767	1	–	24
Moses MENDELSSOHN: <i>Moses Mendelssohns philosophische Schriften</i> , C. F. Voss 1771	2	–	45
Johann Friedrich Wilhelm JERUSALEM: <i>Betrachtungen über die vornehmsten Wahrheiten der Religion</i> , Braunschweig 1776	3	1	12
Georg Joachim ZOLLIKOFER: <i>Andachtsübungen und</i>	2	–	40

Titul	Počet svazků	Odhadní cena ve zlatých	Odhadní cena v krejcarech
<i>Gebete zum Privatgebrauche für nachdenkende und gutgesinnte Christen, Leipzig 1702</i>			
Jakob Friedrich FEDDERSEN: <i>Christliches Sittenbuch für den Bürger und Landmann, Hamburg 1790</i>	1	–	10
<i>Über die Hindernisse des Selbstmordes in Deutschland</i>	1	–	15
<i>Prüfung einiger Grundsätze und Lebensregeln in Religionsache</i>	1	–	10
Leonhard COCHIUS: <i>Untersuchung über die Neigungen, Berlin 1769</i>	1	–	15
<i>Die Bestimmung des Menschen</i>	1	–	10
<i>Annalen der Literatur und Kunst in den österreichischen Staaten Kaisertum von 1812</i>	18 sešitů	–	54
Moses MENDELSSOHN: <i>Jerusalem oder über religiöse Macht und Judentum, Berlin, 1783</i>	1	–	15
Moses MENDELSSOHN: <i>Morgenstunden oder Vorlesungen über das Dasein Gottes, Frankfurt a Lipsko 1790.</i>	1	–	20
<i>Beantwortung der Schöppenthalischen Kreis Frage über die Glaubensartikel</i>	1	–	7
<i>Novum testamentum juxta Erasmus</i>	1	–	30
Michael Wenzel VOIGT: <i>Die Quellen der Seelenruhe wie sie der Mensch in seinem Gemüte findet, Praha 1799</i>	1	–	15
<i>Katolický kancionál křesťanské pobožnosti č. 163</i>	1	–	36
Sir John BARROW, Robert SEMPLÉ: <i>Archiv der neuesten und interessantesten Reisebeschreibungen, Wien 1805</i>	2	1	–
Sir John BARROW, Robert SEMPLÉ: <i>Neue Reise in das Innere von Südafrika, Wien 1805</i>	1	1	30
Alexis ROCHON: <i>A. Rochons Reise Nach Maroko und Indien, Wien 1805</i>	1	–	30
<i>John Turnbuls Reise um die Welt in den Jahren 1804</i>	1	–	30
<i>Reise durch verschiedene Teile von Ostindien von Kapitän Harding</i>	1	–	30
Jean Baptiste Léonard DURAND: <i>J.B.L. Durand's ... Reise nach den Senegal-Ländern: Nebst Lamiral's Wasser- und Rubault's Landreise nach Galam. G. Lajaille's Reise nach Senegal ... P. Labarth's Reise nach der Küste von Guinea, Wien 1804</i>	1	–	30
Robert PERCIVAL: <i>Beschreibung der Insel Ceylon und ihrer Bewohner, Weimar 1804</i>	1	–	30
François POUQUEVILLE: <i>Reise durch Morea und Albanien nach Constantinopel und in mehrere andere Theile des Ottomanischen Reichs, Leipzig 1805</i>	1	–	30
Perrin DU LAC: <i>Perrin du Lac's Reise in die beiden Louisianen unter die Wilden , Wien 1807</i>	1	–	30
John BARROW: <i>Reise nach Cochinchina, über Madera, Teneriffa, das grüne Vorgebirge, Brasilien und Java.</i>	1	–	30

Titul	Počet svazků	Odhadní cena ve zlatých	Odhadní cena v krejcarech
<i>Mit dem Berichte über eine Reise in das Land der Boushouanas</i> , 1808			
<i>Theologisch-praktische Monatsschrift zunächst für Seelsorger</i>	16 (8 ročníků)	16	–
Tomáš FRYČAJ: <i>Ortografia aneb pravidla pravopisebnosti moravsko-slovanské řeči</i> , 1820	1	–	30
Ludwig Timotheus VON SPITTLER: <i>Entwurf der Geschichte der Europäischen Staaten</i> , Berlin 1793	2 díly	1	12
C. F. A. HOCHHEIMER: <i>Allgemeines ökonomisches chemisches technologisches Haus- und Kunstbuch</i> , Lipsko 1794	5	2	20
Nicolas Sylvestre BERGIER, Johann Georg BEIGEL: <i>Historische und dogmatische Abhandlung von der wahren Religion</i> , Bamberg 1790	12	4	–
<i>Neue allgemeine deutsche Bibliothek</i>	20 (svazky 86–105)	5	–
Johann Ludwig CHRIST: <i>Allgemeines theoretisch-praktisches Wörterbuch über die Bienen und die Bienezucht</i> , Frankfurt 1805	1	–	45
M. Johann Christian DOLZ: <i>Katechetische Unterredungen über religiöse Gegenstände</i> , Lipsko 1798	4 díly	1	20
Willhelm DERHAMS: <i>Anweisung zu der Erkenntniß Gottes</i> , Hamburg 1765	1	–	15
Willhelm DERHAMS: <i>Physico-Theologie oder Naturleitung zu Gott durch aufmerksame Betrachtung der Erdkugel</i> , Brandt 1764	1	–	15
<i>Katechetische Lehrstunde nach k. k. Vorschrift für den Kinderunterricht</i>	2	–	40
Friedrich Christian BAUMEISTER: <i>Elementa philosophiae recentioris usibus juventutis scholasticae accommodata</i> , Lipsko 1747	1	–	10
<i>Kancional neb písně nové historické</i>	1	–	36
Heinrich Philipp Conrad HENKE: <i>Museum für Religionswissenschaft in ihrem ganzen Umfange</i> , Magdeburg 1804	3	–	24
Josef DOBROVSKÝ: <i>Slovanka. Zur Kenntniß der alten und neuen slawischen Literatur</i> , Praha 1815	1	–	20
Voldřich PREFÁT Z VLKANOVA: <i>Cesta z Prahy do Benátek</i> , např. Praha 1786			
<i>Über die Veränderungen in der tschechischen Sprache</i>	1		20
<i>Über die Bedeutung der tschechischen Sprache Zeitwerke</i>	1		20
<i>Über die Aussprache der tschechischen Buchstaben</i>	1		20
Bohuslav BALBÍN: <i>Bohemia Docta Pars II.</i> , např. Praha	1		10

Titul	Počet svazků	Odhadní cena ve zlatých	Odhadní cena v krejcarech
1777			
Theodor HEINSIUS: <i>Die Töcherschule. Ein Lese- und Unterrichtsbuch für weibliche Lehranstalten und häusliche Bildung</i> , Lipsko 1816	1		20
Friedrich Philipp WILMSEN: <i>Die ersten Verstandes- und Gedächtniß-Übungen: ein Handbuch für Lehrer in Elemantarschulen</i> , Berlin 1812	1		20
J. F. FEDDERSEN: <i>Kniha mravů křesťanských pro měšťana a sedláka</i> , překlad Václav STACH, 1786	1		15
Konrad KAISER: <i>Anweisung zu einer vernünftigen Erziehung der Kinder</i> , Schnupfental 1796	1		15
J. E. WERNER: <i>Der praktische Bienenvater in allerlei Gegenständen oder allgemeines Hilfsbüchlein für Stadt- und Ladvolk zur Bienerwartung in Körben, Kästen und Klotzbeuten</i> , Lipsko 1803	1		15
Lodovico Antonio MURATORI: <i>Die wahre Andacht des Christen</i> např. Vídeň, Praha, Terst 1762	1		10
<i>Bibliothek für Jünglinge und Mädchen (měsíčník)</i>	1		12
<i>Compendium theologiae universae</i>	1		12
<i>Grundsätze der nationalen Landwirtschaft</i>	8 dílů ve 2sv.	3zl.	
<i>Anleitung zur Kenntniss der belgischen Landwirtschaft</i> 1811	1811 3sv. dva sváz, jeden nesvázaný	1	30
Johann Christian VON ENGEL: <i>Geschichte des Königreichs Ungarn erster Band erste Abteilung</i> , Tübingen 1811	1	–	30
F. J. BERTUCH: <i>Bilderbuch zum Nutzen und Vergnügen der Jugend</i> , Praha 1827	17	25	
Michael Ignaz SCHMIDT: <i>Katechist nach seinen Eigenschaften und Pflichten</i> , Bamberg a Würzburg 1777	1	–	36
<i>Corpus universiae phraseologiae latinae</i> , Augsburg 1716	1	–	45
<i>Sacrosanctum concilium Tridentinum</i>	1	–	36
<i>Biblia Sacra editionis Vulgata</i>	1	1	–
Christian Gotthilf SALZMANN: <i>Moralisches Elementarbuch nebst einer Anleitung zum nützlichen Gebrauch desselben</i> , Leipzig 1782–1784	1	–	30
Franz Johann TOMSA: <i>Franz Johann Tomsas Vollständiges Wörterbuch der böhmisch- deutsch- und lateinischen Sprache</i> , Praha 1791	1	1	–
Nicolaus DE HANAPIS: <i>Exempla biblica in materias morales</i> , Augsburg 1730	1	–	10

Titul	Počet svazků	Odhadní cena ve zlatých	Odhadní cena v krejcarech
<i>Synodus archidioecesana Pragensis</i> , Praha 1605	1	–	20
Christian August PFALZ: <i>Theatrum Glorae, Das ist Schauplatz der Ehren oder Lobpredigten</i> , Praha 1691	1	–	20
Joseph Ignatz CLAUS: <i>Spicilegium concionatorium, hoc est: conceptus morales pro cathedra</i> , Augsburg 1733	2	–	30
<i>Titi Livii Patavini latinae historiae principis decades tres a decades dues</i>	Vše po 1	Vše 1	30
<i>Kurze Predigten auf alle Sonn- ud Hauptfesttage des Jahres</i>	1	–	10
Nicolaus BRYLINGER: <i>Homeri Opera Graeco-Latina, quae quidem nunc extant omnia</i> , Basilej 1561	1	1	30
<i>Písmo svaté Nového Zákona</i>	1	1	–
<i>Predigten in den Jahren 1795–1812</i> ,	35	17	30
Michael Kajetan HERMANN: <i>Kürzere Kanzelvorträge auf alle Sonntage eines ganzen Jahres</i> , Praha 1823	6 dílů ve 3 svazcích	–	3
Michael Kajetan HERMANN: <i>Kurze Volkspredigten auf alle Sonntage des ganzen Jahres</i> , Praha 1814	3 ročníky ve 3 sv. dále též 2. ročník v 1 svazku	3 1	–
Michael Kajetan HERMANN: <i>Fest- und Gelegenheitspredigten</i> , Praha 1814	3	1	30
<i>Predigtbuch Sammlung von Musterpredigten auf alle Sonntage des ganzen Jahres</i>	1	–	36
<i>Predigtbuch auf alle Sonn- und Feiertage für christliche Landleute</i>	1	–	30
Johann Gottlob HEYM: <i>Vollständige Sammlung von Predigten für Landleute</i> , Tübingen 1796	2	—	45
<i>Magazin für Prediger. Oder Sammlung neu ausgearbeiteter Predigt- Entwürfe über die sonn- und festtäglichen Evangelien und Episteln so wie über freie Texte auf Casual-Fälle</i> , Zülichau 1788	12	4	48
Johann Michael SAILER: <i>Gelegenheitsreden fürs Landvolk</i> , Salzburg 1790	4	4	–
<i>Predigten und Homilien über die Sonn- und Festtagevangelien</i>	1		30
Johann Moritz SCHWAGER: <i>Predigtbuch zur Beförderung bürgerlicher Glückseligkeit</i> , Berlín a Stětín 1794	2	1	12
C. G. RIBBECK: <i>Predigtsbuch</i> , Magdeburg 1801	2		48
Gottfried LESS: <i>Sonntags-Evangelien übersetzt, erklärt, und zur Erbauung angewandt</i> , Praha 1786	1		24
Christian Friedrich SINTENIS: <i>Beiträge zur Verwandlung</i>	1		24

Titul	Počet svazků	Odhadní cena ve zlatých	Odhadní cena v krejcarech
<i>der Moral des Urchristenthums</i> , Zerbst 1795			
Christian Friedrich SINTENIS: <i>Predigten</i> , s.a.	2	1	
<i>Neue Predigten</i>	2 vyd. v 1 sv.		45
<i>Neue Beiträge zur Homiletik für Prediger und Katecheten</i> , 1804	dtto		40
<i>Die christliche Glaubens- und Sittenlehre in Homilien und Predigten</i>	1		45
<i>Predigten an Sonn- und Festtagen des Ganzen Jahres</i>	1		20
Sebastian MUTSCHELLE: <i>Predigten und Homilien auf alle Sonn- und Festtage des Jahres</i> , Mnichov 1805	1		30
Rulemann Friedrich EYLERT: <i>Homilien über die Parabeln Jesu</i> , Halle 1806	1		40
Dominikus VON BRENTANO: <i>Biblische Predigten auf alle Sonntage und mehrere Festtage des Jahres</i> , Vídeň 1809	2 díly v 1 svazku		45
<i>Sonntagsbuch zur buch zur Beförderung wahrer Erbauung zu Hause</i> , Lipsko 1813	1	Bude zasláno	
<i>Über Menschenleben, Christentum, Umgang</i>	4	1	20
Michael Kajetan HERMANN: <i>Homiletisches Handbuch über die sonntäglichen Evangelien</i> , Praha 1816	2	1	
Aleš Vincenc PAŘÍZEK: <i>Erklärung der sonntägigen Evangelien in Schulen: zum Gebrauche der Katecheten</i> , Praha 1786	3	2	
<i>Predigten in den Jahren 1784–1791</i>	3	1	12
<i>Prediger Arbeiten von M. Gottfried heinrich Schatter</i> , Lipsko 1801	4	1	36
<i>Georg Joachim Zollikofers Predigten</i>	9	5	
Georg Joachim ZOLLIKOFER : <i>Predigten über die Würde des Menschen, und den Werth der vornehmsten Dinge</i> , Lipsko 1784	2 díly v 1 sv.		45
Georg Joachim ZOLLIKOFER: <i>Warnung vor einigen herrschenden Fehlern unsers Zeitalters und einige Betrachtungen über das Übel der Welt</i> , Lipsko 1788	1		24
Johann Konrad PFENNINGER: <i>Von der Popularität in dem Predigen</i> , Praha 1785	1		15
<i>Predigten des Herrn Magister Sebaldus Nothanker</i> , Lipsko 1776	1		20
Christian Friedrich SINTENIS: <i>Postille</i> , Lipsko 1798	8	Bude zasláno	
<i>Predigten über die ganze christliche Sittenlehre</i>	8	3	12
Justus Balthasar MÜLLER: <i>Predigten über die ganze christliche Moral</i> , Giessen 1790	6	3	36
Michael KRAMMER: <i>Sammlung heiliger Reden über wichtige Wahrheiten der sonntäglichen Evangelien auf das ganze Jahr</i> , Praha 1774	4	1	20

Titul	Počet svazků	Odhadní cena ve zlatých	Odhadní cena v krejcarech
<i>Kleine Prediger-Bibliothek enthaltend Predigten oder Predigtentwürfe</i> , Praha 1812	7	2	48
<i>Sammlung einiger Lob- und Sittenreden die an verschiedenen Festen, auf verschiedenen Kanzeln zu Prag gesagt worden sind</i> , Praha 1779	1		20
<i>Einige Lehren und Warnungen für unser Zeitalter</i> , 1801	2 sešity v 1 sv		40
<i>Predigten für das Landvolk</i>	3	1	
<i>Nedělní kázání na celý rok</i>	2	1	20
Matěj Josef SYCHRA: <i>Kázání na všechny slavnosti a svátky celého roku</i> , 1817	1		45
R. P. GOFFINE Ord. Praem: <i>Christkatholisches Unterrichtsbuch</i> , 1830	1		30
M. P. ROSENMÜLLER: <i>Homilien über einige Sonntagsevangelien</i> , Lipsko 1802	1		30
Johann Wieland Ludwig GLEIM: <i>Sämmtliche Schriften des Herrn J. W. Gleims</i> , Amsterdam 1770	5 dílů ve 3 sv.	1	
<i>Lucii Annaei Flori Rerum Romanorum libri IV</i>	1		24
<i>Alexander Magnus ex numa argenteo</i>	1		20
Julius CAESAR: <i>C. Julii Caesaris rerum ab se gestarum Commentarii</i>	1	–	30
<i>C. Plinii Secundi epistolarum libri X., např. apud N. Hoffmannum 1611</i>	1	–	10
Cornelius NEPOS, Jan GEBHARD: <i>Vitae Excellentium Imperatorum et in eas Iani Gebhardi Spicilegium, Ex officina Ianssoniana</i> , 1644	1	–	15
<i>Florilegium insigniarum sententiarum</i>	1	–	15
<i>Seneca philosophus, tomus II.</i>	1	–	10
Quint Curci RUF: <i>Quinte curce de la vie et des actions d'Alexandre le Grand</i> , Paris 1653	1	–	10
SUETONIUS: <i>C. Suetonii Tranquilli opera omnia, ex editione Baumgarten-Crusii: cum notis</i> , Londini 1826	1	–	30
Karl Ludwig ROTH: <i>C. Suetoni Tranquilli quae supersunt omnia</i> , Lipsko 1858	titulní list chybí	–	30
August VON KOTZEBUE: <i>Theater von Kotzebue</i> , Vídeň 1819	56 dílů ve 26 svazcích	25	–
Pierre BLANCHARD: <i>Neuer Plutarch, oder kurze Lebensbeschreibungen der berühmtesten Männer und Frauen aller Nationen von den ältesten bis auf unsere Zeiten</i> , C.A. Hartleben 1815	4	1	36
Friedrich VON MATTHISSON: <i>Lyrische Anthologie</i> , Zürich 1803	20 dílů v 6 svazcích	26	–
Karl Wilhelm RAMLER: <i>Lyrische Gedichte</i> , Karlsruhe	1	–	30

Titul	Počet svazků	Odhadní cena ve zlatých	Odhadní cena v krejcarech
1780			
Johann Heinrich VOSS: <i>Sämmtliche Gedichte</i> , Königsberg 1826	6	3	38
Friedrich VON HAGEDORN: <i>Sämmtliche Poetische Werke</i> , Hamburg 1800	3	1	–
Johann Peter UZ: <i>Sämmtliche Poetische Werke</i> , 1772	2	–	45
Helfrich Peter STURZ: <i>Schriften von Helfrich Peter Sturz</i> , Leipzig 1786	2	–	45
Christian STOLBERG: <i>Gedichte der Brüder Christian und Friedrich Leopold Grafen zu Stolberg</i> , Wien 1820	1	–	20
Friedrich EHRENBERG: <i>Die Veredlung des Menschen nach ihren Hauptmomenten, Bedingungen und Hilfsmitteln</i> , Steinacker 1803	2	1	–
Gottlieb Konrad PFEFFEL: <i>Poetische Versuche</i> , Tübingen 1803	2 ve 4 svazcích	3	–
Johann Gottfried VON HERDER: <i>Sammtliche Werke. Zur Philosophie und Geschichte</i> , Karlsruhe 1822	28 dílů, 20–tý chybí	15	–
Samuel Gottlieb BÜRDE: <i>Poetische Schriften</i> , Breslau und Liepzig 1805	2	–	48
Ludwig Timotheus Freiherr VON SPITTLER: <i>Grundriss der Geschichte der christlichen Kirche</i> , Frankfurt und Liepzig 1788	2 díly v jednom svazku	–	36
Gustav HAGEMANN: <i>Seliko und Berissa, oder Die Liebe unter den Negern</i> , Eisenach 1793	1	–	15
<i>Deutsche Schauspiele 1796, 1797, 1798, 1799</i>	7	33	–
Friedrich Eberhard RAMBACH, Johann Friedrich JÜNGER: <i>Deutsche Schauspiele</i> , Berlin 1793	2	–	45
<i>Deutsche Schauspiele verschiedener Autoren</i>	5	2	–
<i>Deutsche Schauspiele</i>	1	–	24
<i>Deutsche Schauspiele</i>	1	–	24
<i>Bibliothek für die gebildete Lesewelt, 1803</i>	14	5	–
Lukian VON SAMOSATA: <i>Lukians von Samosata Sämmtliche Werke. Aus dem Griechischen übersetzt und mit Anmerkungen und Erläuterungen versehen von Christoph Martin Wieland</i> , Leipzig 1788–1789	6	3	–
<i>Sämmtliche Werke M. Tulli Ciceronis</i>	5	4	–
Christoph Martin WIELAND: <i>Auswahl denkwürdiger Briefe</i> , Wien 1815	2	1	12
<i>Zřídlo sedlského obcování</i>	1	–	30
Anton SELMAR: <i>Die öffentlichen Gottesverehrungen der katholischen Christen waren Anfangs anders beschaffen als jetzt, und sollten wieder anders werden</i> , Landshut 1810	1	–	30
Christian Fürchtegott GELLERT: <i>Sammlung der besten</i>	10	4	–

Titul	Počet svazků	Odhadní cena ve zlatých	Odhadní cena v krejcarech
<i>deutschen prosaischen Schriftsteller und Dichter</i> , Karlsruhe 1774			
Gottlob Eusebius Fischer: <i>Homilien, ein Erbauungsbuch für Christen</i> , Kleefeld 1796	1		24
Johann Ludwig EWALD: <i>Schule der Weisheit und Tugend</i> , Stuttgart 1819	1		15
Eduard YOUNG: <i>Klagen, oder Nachtgedanken</i> , Braunschweig 1768	3		48
<i>Opera Publii Vergilii Maronis</i>	1		20
<i>Poetische schriften von Justus Friedrich Wilhelm Zachariae</i>	6	2	
<i>Titi Lucretii Cari De rerum natura libri sex</i>	1		40
<i>G. Cornelii Taciti opera</i>	4 díly ve 2 sv.	2	
<i>Catulus Tibullus Propertius</i>	1		40
<i>Quinti Horatii Flacci Opera</i>			
<i>Sagen der Vorzeit von Veit Weber , Zosingen 1798</i>	1		20
Nikolaus Dietrich GISEKE: <i>Poetische Werke</i> , Braunschweig 1767	1		20
L. LE BRUN: <i>Novus apparatus Virgilii poeticus</i> , Lipsko 1709 a 1711	1		10
Madame DE GENLIS: <i>Die Belagerung von Rochelle, oder das Unglück und Gewissen</i> , Lipsko 1809			
Václav VEBERSÍK: <i>Průvodce k pastýřské opatrnosti</i> , Hradec Králové 1820	1		30
<i>Phaedri augusti liberti fabulae aesopiae</i> , Zweibrücken 1796	1	–	24
E. Edler VON LIBEBENBERG: <i>Der Lehrer der Weisheit und der Tugend</i> , Gotha 1806	1	–	30
Fridrich SCHILLER: <i>Geschichte des 30-jährigen Kriegs</i> , Leipzig 1790 (ale i např. 2012)	2 díly v jednom svazku	1	–
William SHAKESPEARE: <i>Dramatische Werke</i>	18 dílů v 9 svazcích	12	–
Karl Philipp FUNKE: <i>Neues real Schulllexicon</i>	2 suplemtdíly od roku 1818, 5 svazků	72	30
Karl L. SCHALLER: <i>Handbuch der deutschen Dicht und Redekunst</i> , Vídeň 1817	2 díly v 1 svazku	12	–
Karl V. REINHARDT: <i>August Gotlieb Bürgers vermischte</i>	6 dílů ve	3	–

Titul	Počet svazků	Odhadní cena ve zlatých	Odhadní cena v krejcarech
<i>Schriften</i> , Berlin 1824	3 svazcích		
Johan Joachim ESCHENBURG: <i>Handbuch der alten klassischen Literatur</i> , Berlin 1811	1	–	40
August VON KOTZEBUE: <i>Die Leiden der ortengergischen Familie</i> , Frankfurt a Lipsko 1804	2	–	46
Christian Fridrich SINTENIS: <i>Robert und Elise oder die Freunde der höheren Liebe</i> , Lipsko 1796			
<i>Allgemeine Literatur Zeitung</i>	8 x celé ročníky	Po 1	30
<i>Allgemeine Literatur Zeitung</i>	1 x 10 měsíčních sešitů	12	–
<i>Allgemeine Literatur Zeitung</i>	1 x 6 sešitů	–	30

7.2 Tabulka č. 2: Tituly zřejmě z knihovny semináře, tak jak je uvádí v archivu dochovaný seznam knih v knihovně.²³⁹

Vznikl ve století dvacátém, jistě po r. 1931, z toho roku totiž pochází nejmladší vydané dílo v něm uvedené. Uvedeny jsou tituly s rokem vydání ve sledovaném období. Z katalogu však nevyplývá, kdy se dostaly do akvizice.

Počet svazků	Název knihy	Spisovatel	Místo a rok vydání
1	Antonín Martin Sloušek	František Klíma	Brno 1882
2	Biblioteka nejslovutnějších kazatelů českých	Ignác Bečák	Kroměříž 1886
6, 3,4	Biblioteka nejslovutnějších kazatelů českých	Ignác Bečák	Kroměříž 1885
3	Biblioteka kazatelská	J. V. Bílý	Brno 1849
3	Biblická kázání	Václaviček	Praha 1828
2	Biblioteka kazatelská dieceze budějovické	Václaviček	Budějovice 1857
1	Biblická encyklopedie	Dr. Frencl	Praha 1855
1	Boháč a Lazar	Rudolf Horský	Praha 1832
1	Berla královská Jesu Krista	Daniel Nicek S. J.	Praha 1709
1, 1	Cesta na Kalvárii	J. Škoda	Praha 1849
1	Celoroční řeči Boží ze Starého i Nového zákona	neuvedeno	Praha 1606
2	Cyklická kázání	K. Markrab	Praha 1892
1	Česká postilla	Josef Zimmermann	Praha 1843
1	Čtyry živlové proti hříšné duši bojující	Karel Račín	Praha 1698
1	Dogmatická kázání	J. Dreml	Litomyšl 1850
1	Duchovní řeči příležitostné	Pavlík Ondřej	Opava 1889
2	Duchovní řeči	Pavlík Ondřej	Opava 1898
1	Duchovní cvičení velikonoční	Martin Janů, C.SS.R.	Praha 1804
5	Encyklopedie příkladův	J. M. Černolout	Praha 1870

²³⁹ SOKA HK, BS, inv. č. 195, seznam knih v knihovně.

Počet svazků	Název knihy	Spisovatel	Místo a rok vydání
1	Epištoly nedělní a sváteční	Jan Felizna	Praha 1898
1	Golgota	Antonín Klos	Praha 1890
8	Hlasatel slova Božího	František Frič	Praha 1821–1822
2	Hlas pastýře	Regnis - Heilmann	Praha 1775
4	Homiletika, čili navedení k duchovnímu řečnictví	D. Špachta	Praha 1852
1	Homiletické kázání	V. E. Doležal	Praha 1854
4	Homiletické řeči na neděle	V. Zahradník	Hradec Králové 1832
1	Homilie na evangelia	F. Klíma	Brno 1880
1	Homilie	Antonín Sloušek	Brno 1880
1	Homilie sv. Jana Zlatoústého	neuvedeno	Basilej 1525
1	Homilie duchovní	neuvedeno	Praha 1878
1	Homilie na epištoly církevního roku	Sloušek - Klíma	Brno 1877
1	Chvalořeči svatých	Řehoř Tuček O. P.	Kroměříž 1888
1	Chvalořeči svatých	Leopold Fabricius	Kroměříž 1885
1	Ježíš Kristus ve 14 kázáních	J. Macan	Praha 1827
1	Jířího Scherera kázání na nedělní evangelia	Jan Barner	Praha 1704
1	Kázání na celý rok	Dominik Kinski	Brno 1814
1	Kázání na neděle	M. J. Sychra	Brno 1814
1	Kázání v podobenstvích a příkladech	M. Okáč	Olomouc 1857
1	Kázání na svátky zasvěcené	Antonín Čermák	Praha 1829
2	Kázání na neděle a svátky církevního roku	J. V. Jirsík	Praha 1850
3	Kázání na zasvěcené svátky	J. N. Dvořák	Praha 1839
1	Kázání na všechny neděle a svátky církevního roku	M. J. Sychra	Chrudim 1817

Počet svazků	Název knihy	Spisovatel	Místo a rok vydání
2	Kázání na všechny neděle a svátky	Dr. F. Šulc	Hradec Králové 1898
1	Kázání o hříšné neopatrnosti s ohněm	F. Holc	Hradec Králové 1831
1	Kázání na všechny neděle a svátky v církevním roce	A. Dudík	Olomouc 1856
1	Kázání na neděle a svátky roku církevního	A. Dudík	Olomouc 1856
1	Kázání na neděle a svátky páně	A. Dudík	Brno 1883
1	Kázání na neděle celého roku	P. Košetický	Praha 1864
1	Kázání postní	P. Zeman	Praha 1863
1	Kázání postní	M. Rautenkranz	Hradec Králové 1820
2	Kázání nedělní	Čeněk z Vartemberka	Praha 1834
2 (druhý svazek chybí)	Kázání sváteční	Leopold. Frant. Viršínek	Praha 1826
1	Kázání na všechny neděle celého roku	M. J. Sychra	Chrudim 1816
3	Kázání	J. Dvořák	Praha 1839
1	Kázání	F. Rokos	Praha 1836
1	kázání	Vambera	Praha 1835
2	Kázání vybrané	J. Šavel	České Budějovice 1861
2	Kázání a homilie (1 chybí)	A. Hrdlička	Praha 1821
1	Katechetická kázání	František Vohnout	Praha 1882
1	Kazania na nedziele celego	Alex.	Kalisz 1671

Počet svazků	Název knihy	Spisovatel	Místo a rok vydání
	roku (polsky)	Lorenzovicus	
3	Kázání	J. V. Jirsík	Praha 1850
1	Kázání na neděle a svátky	J. V. Jirsík	Praha 1856
1	Kázání	J. V. Jirsík	Praha 1850
1	Kázání na neděle a svátky	Filip Vl. Heusler	Praha 1899
1	Kázání na neděle a svátky	František Šulc	Hradec Králové 1901
2	Kázání na neděle a svátky	František Šulc	Hradec Králové 1898, 1900
1	Kázání na svátky zasvěcené	Antonín Čermák	Praha, Hradec Králové 1829
1	Kázání v podobenstvích a příkladech	Michail Okáč	Olomouc 1857
1	Kázání na zasvěcené svátky	Jan Nepomuk Dvořák	Praha 1839
1	Kázání na neděle	J. Ehrenberger	Praha neuvedeno
1	Kázání	autor neuveden	Brno 1883
1	Kázání v podobenstvích	Michael Okáč	Olomouc 1857
1	Kázání na neděle a svátky páně	autor neuveden	Brno 1883
1	Kázání na neděle celého roku	Jiří Evermod Košetický	Opava 1866
5	Katechetická kázání	František Vohnout	Praha 1878
1	Kázání na všechny slavnosti a svátky	M. J. Sychra	Chrudim 1817
1	Kázání apologetická	J. E. Hulakovský	Praha 1893
1	Kázání	J. E. Hulakovský	Praha 1893
1	Kázání nedělní	E. Bordoni	Praha 1855
1	Kázání na neděle	Fabr. Leopold	Kroměříž 1886
1	Kázání	J. V. Jirsík	Praha 1856
1	Kázání	A. Dudík	Olomouc 1856

Počet svazků	Název knihy	Spisovatel	Místo a rok vydání
1	Kázání o Panně Marii	Tomáš Bečák	Olomouc 1853
1	Kázání	L. Kolísek	Brno 1899
1	Katechetická kázání	F. Vohnout	Praha 1897
1	Kázání na neděle a svátky	František Šulc	Hradec Králové 1898
1	Kázání na neděle a svátky	Filip Heusler	Praha 1898
1	Kázání na neděle a svátky	František Šulc	Hradec Králové 1900
1	Kázání apologetická	J. E. Hulakavský	Praha 1893
1	Ke komu půjdeme?	Jan Podlaha	Praha 1886
3	Konferenční řeči v Notre Dame v Paříži	Lacordaire	Jihlava 1896
2	Krátká kázání a homilie	Schönbeck	Praha 1833
1	Krátké řeči při oddavkách a podobně	B. F. Hakl	Praha 1889
2	Krátká kázání a homilie	M. F. Schönbeck	Praha 1833
2	Krátké řeči dle římského katechismu	J. Janda	Praha 1780
1	Krátké řeči při oddavkách a pohřbech	B. Hakl	Praha 1889
2	Křesťanská cvičení	Fr. Rokos	Praha 1831
1	Květy mariánské	Antonín Klos	Praha 1890
1	Máter admirabilis	František Šulc	Hradec Králové 1903
1	Májová pobožnost	Boh. Hakl	Praha 1895
1	Májová pobožnost	E. Brynych	Praha 1890
1	Májová pobožnost	F. Šulc	Hradec Králové 1900
1	Moudrost na ulici	Jan Nepomuk Stárek	Praha 1881
1	Mučednické nástroje pána a	B. Hakl	Praha 1891

Počet svazků	Název knihy	Spisovatel	Místo a rok vydání
	spasitele našeho		
8	Nedělní kázání 1–12	Rychlovský	Praha 1819
2	Nedělní příležitostná a sváteční kázání	F. Frič	Praha 1826
2	Nedělní kázání 1–2	Vojtěch Nejedlý	Praha 1806
2	Nedělní kázání 3–3	František Havránek	Praha 1843
2	Nedělní a sváteční kázání	Prokop Ondrák	Praha 1852
5	Nedělní kázání 1–6	Antonín Čermák	Praha 1828
4	Nedělní kázání 1–2	Vojtěch Nejedlý	Praha 1806 v katalogu má jinou signaturu
3	Nedělní kázání 1–3	F. Havránek	Praha 1843
2	Nedělní kázání	F. Havránek	Praha 1844
1	Nedělní kázání	Klement Markrab	Praha 1872
1	Nezdárné děti	Isidor Fl. Zahradník	Telč 1893
1	Obrana katolického náboženství	Josef Čermák	Praha 1892
1	Obrazy z umučení páně	Jan Podlaha	Praha 1899
1	Ohlas slova božího	F. Klement Diviš	Praha 1884
5	Osnovy, výklady a řeči duchovní 1–2	B. Hakl	Praha 1878–1879
1	Pastva duchovní	F. A. Rokos	Praha 1843
1	Patero kajících smyslů	V. Janura	Hradec Králové 1861
1	Paraklytus	F. Janovský	Brno 1897
1	Pán Ježíš na hoře Kalvárii	F. Janovský	Brno 1890
2	Panny Marie v Starém zákoně předobraz	Bez autora	Hradec Králové 1895
11	Perly posvátného řečnictví	Geissler, Bačák	Brno 1889, 1890,

Počet svazků	Název knihy	Spisovatel	Místo a rok vydání
	1–3		1893
3	Postilla 1–2	Goffine Desolda	Praha 1875
1	Postilla katolická	V. Šeb. Scypio	Praha 1776
1	Posledních sedm slov Pána na kříži	František Šmat	Praha 1867
1	Poutní kázání	Vacek	Praha 1822
3	Postilla 1–3	J. A. Frencl	Praha 1855
3	Postilla	J. A. Frencl	Praha 1861
2	Postilla letní	Jan Fer	Praha 1575
	Poslední léta nejsvětější Panny Marie	Martin Říha	neuvedeno 1887
1	Postní kázání	Robert Neušl	Brno 1899
1	Postní kázání	F. Herzon	Brno 1885
6	Postilla	I. A. Frenzl	Praha 1854
1	Postilla	L. Goffine	Praha 1875
1	Promluvy ke studující mládeži, 1 a 2 chybí	P. Hulakovský	Praha 1888
1	Příležitostná kázání	F. Poimon	Olomouc 1862
2	Přípravy ku kázáním	Štapf - Hybel	Praha 1825
6	Pravdou k životu	Václav Beneš	Praha 1882
1	První májová pobožnost na Vyšehradě	E. Brynych	Praha 1890
2	Rosa mystica mariánské kázání	F. Janovský	Olomouc 1898
1	Robota církevní (nedělní kázání)	K. Kačina	Praha 1720
2	Růže červené (postní kázání)	Lev Řehák	Brno 1879
1	Různé duchovní líbeznosti	Žalkovský z Žalkovic	Praha 1696
2	Řeči postní o sedmi slovech	B. Hakl	Praha 1890

Počet svazků	Název knihy	Spisovatel	Místo a rok vydání
1	Řeči a epištoly	A. V. Hnojek	Praha 1861
4	Řeči liturgické	B. F. Hakl	Praha 1885
2	Řeči nedělní	F. Daneš	Praha 1866
2	Řeči liturgické	F. X. Vohnout	Brno 1885
1	Řeči Jakuba Bossueta	M. Kabát	Praha 1888
1	Dvacet řeči příležitostných	J. Ehrenberger	Praha 1854
1	Řeči duchovní	František Polanský	Brno 1846
1	Řeči biblické a historické	František Vohnout	Praha 1888
3	Řeči pastýřské	Hrdlička	Praha 1807
2	Řeči duchovní (doba postní)	František Bartoš	Plzeň 1875
1	Řeči při prvním svatém přijímání	V. Macek	Praha 1886
2	Řeči nedělní	Jan Hykl	Holešov 1890
1	Řeči liturgické	Vohnout	Brno 1885
1	Řeči nedělní a sváteční	František Daneš	Praha 1860
1	Řeči duchovní	Jan Erenbergr	Praha 1852
1	Řeči o modlitbě	V. Šrámek	Praha 1895
1	Řeči svatopostní	Leopold Fabritius	Kroměříž 1887
1	Řeči při prvním svatém přijímání dětí	K. B. Navrátil	Praha 1869
11	1–5 sbírka výkladů a kázání	E. Veverka	Praha 1853
3	Sbírka krátkých řečí duchovních	Antonín Dlask	Praha 1878
1	Sbírka promluv	A. Slovák	Brno 1885
1	Sbírka kázání a řečí homiletických	Jan Evangelista Bílý	Brno 1852
4	Sbírka kázání	K. Růžička	Praha 1890
1	Sbírka výkladů a kázání	neueden	Praha 1853
1	Sbírka kázání a duchovních řečí	Jan Šavel	Budějovice 1866

Počet svazků	Název knihy	Spisovatel	Místo a rok vydání
4	Sbírka historických příkladů	Jan Nepomucký Černohous	Praha 1895
2	Sedmnáctero kázání	Ignác Fiegerle	Hradec Králové 1832
2	Sedmero bolestí Panny Marie	Sloušek - Mužík	Praha 1871
1	Sedmero křesťanských ctností	J. Souhrada	Olomouc 1869
1	Sedmero postních řečí	F. Žák	Praha 1897
1	Sedmecítma svátečních kázání	Vincenc Zahradník	Praha 1833
1	Šimon z Cyrény	František Alois Diviš	Praha 1872
1	Sněm nebeský svatých a světic Božích	K. Račín	Praha 1712
1	Slavnostní kázání Mariánské	Leopold Fabricius S. J.	Kroměříž 1885
2	Soustavná liturgická kázání	E. Brynych	Praha 1892
5	Soustavná katechetická kázání	E. Brynych	Praha 1885, 1888
1	Sociální výklady výklady a kázání	Josef Kousal	Hradec Králové 1895
1	Svatý růženec (kázání)	František Micka	Praha 1889
2	Sváteční kázání	Faber - Janovský	Brno 1890
1	Svazek svátečních kázání	Stanislav Vydra	Praha 1799
1	Svatého Marka egyptských 80 homilií duchovních	Vlček - Bauer	Praha 1876
1	Svatopostní epištoly a evangelia	J. Šrůtek	Praha 1853
1	Sváteční kázání	K. Markrab	Praha 1888
1	Svatého Jana Chrisostoma	Jan Evangelista	Pardubice 1850

Počet svazků	Název knihy	Spisovatel	Místo a rok vydání
	věk a spisy	Stárek	
4	Věnc z duchovních řečí	F. J. Černošous	Brno 1884
3	Věnc homilií Jelínkových	Šavel - Rosypal	Budějovice 1864
3	Výklady a řeči duchovní	František B. Hakl	Praha 1885, Nové Město na Moravě 1883
46	Výbor kázání	Jan Rychnovský	Praha 1883,1887,1888
3	Výbor příkladů	Jakub R. Macan	Praha 1852
2	Výklady kázání	E. Veverka	Praha 1854
1	Výklady křesťanského katolického náboženství	J. B. Podstránský	Praha 1854
1	Vybraná kázání	Jan Šavel	Budějovice 1863
5	Výbor kázání nejlepších	F. Šulc	Hradec králové 1895
1	Výklad svatých evangelii	A. Hejbal	Hradec Králové 1859
1	Zdravas Maria	F. B. Vaněk	Pelhřimov 1900
1	Zdárné děti	I. T. Zahradník	Praha 1895
1	Svátost oltářní	Leopold Kolísek	Brno 1895
1	Sváteční kázání	Matěj Fáber	Brno 1890
2	U kříže	Filip Heusler	Praha 1899
1	Umění kazatelské	J. A. Komenský	Praha 1872

7.3 Tabulka č. 3: V přehledu jsou uvedeny knihy ze sledovaného období, které prokazatelně pocházejí z knihovny teologického institutu:²⁴⁰

Autor	Název	Místo a rok vydání	Poznámka
Wilhelm Gesenius	Wilhelm Gesenius' hebräische Grammatik/Rüdiger Grammatik	Halle 1854	
Odilo Wolf	Odilo Widerstands-System, oder Theorie der wirkenden Schwere, als Ursache und Kraft aller Bewegungen	Vídeň 1819	
Friedrich Schiller	Wallenstein: ein dramatisches Gedicht von Friedrich Schiller 1. díl	Mannheim 1808	
Jakub Rafael Macan	Výbor příkladů na veškeré učení katolického náboženství	Praha 1852	
Jan Křtitel Rychlovský	Výbor kázání	Praha 1888	oba svazky
Dionysius Frayssinous	Vertheidigung des Christenthumes oder Vorträge über Religion	Pest 1830	
František Herman Cech	Versinnlichte Denk- und Sprachlehre, mit Anwendung auf die Religions- und Sittenlehre und auf das Leben	Vídeň 1836	
Dobroslav Orel	Theoreticko-praktická rukověť chorálu římského pro bohoslovce a učitelské ústavy, pro kněží, ředitele kůru, varhaníky a přátele církevního zpěvu	Hradec Králové 1899	
Georg Friedrich Creuzer	Symbolik und Mythologie der alten Völker, besonders der Griechen	Lipsko, Darmstadt 1838 a 1840	obě vydání
Jacques-Paul Migne	Summa aurea de laudibus Beatissime Virginis Mariae, Dei genitricis sine labe	Paříž 1865 a 1866	svazky III až V, pak

²⁴⁰ Zdrojem jsou poznámky uvedené v katalogu Biskupské knihovny v Hradci Králové. Knihovní fond teologického institutu je v současnosti stále ještě plně nezpracován a pobíhá u něj katalogizace. S vyhledáváním laskavě pomohl Mgr. Jiří Navrátil.

Autor	Název	Místo a rok vydání	Poznámka
	conceptae.		VII, IX až XI a svazek XIII
Josef Mrštík	Soustavný přehled zákonů a nařízení občanských o působení orgánu církevních ve škole obecné a mešťanské	Hradec Králové 1895	
Anton Schimon	Sammlung der sämtlichen, seit dem 1. Jänner 1826 bis Ende Dezember 1855 für Böhmen ergangenen geistlichen Gesetze und Verordnungen als Fortsetzung des Peter Karl Jaksch'schen Gesetzlexikons	Praha 1856	
Robert Percival	Robert Percival's, Esq. Reisen auf der Insel Ceylon enthaltend Nachrichten von ihrer Geschichte, Geographie nebst dem Tagebuche einer Gesandtschaftsreise an den Hof des Königs von Candy aus dem Engl. mit Anmerkungen und mit einem Zusatze über die Perlenfischerey übers. von J. A. Bergk	Víděň 1804	
Johann Riem	Riemisch-Leopoldtische practische Landwirthschaft oder Leopoldts landwirthschaftliche Grundsätze mit den neuern vereinigt für Deutsche in und außer Deutschland neu bearbeitet und herausgegeben von Comissionsrathe Riem	Vratislav, Lipsko 1803	díly I až V, akvizice z r. 1830
Mungo Park	Reisen im Innern von Afrika auf Veranstaltung der afrikanischen	Berlin, Hamburg	

Autor	Název	Místo a rok vydání	Poznámka
	Gesellschaft in den Jahren 1795 bis 1797 unternommen	1800	
Johannes Wilhelm Schmidt	Reise durch einige schwedische Provinzen bis zu den südlichen Wohnplätzen der nomadischen Lappen	Berlin, Hamburg 1802	
Thomas Erpenius, Ioannes Augustus Dathe	Psalterium Syriacum	Halle 1768	
Lucius Ferraris	Prompta bibliotheca canonica, juridica, moralis, theologica nec non ascetica, polemica	Boloň a Bassano 1763; 1772 a 1865;1866	svazky I až VIII
Johann Emanuel Veith	Predigt zur Primitzfeier des hochwürdigsten, hochgeborenen Herrn Friedrich Fürsten zu Schwarzenberg, Herzogs von Krumau, Domicellars des Erzbisthums Salzburg	Vídeň 1833	
Václav Beneš Trebízský	Pravdou k životu: sváteční, nedělní a příležitostné promluvy	Praha 1884,	díl III. ²⁴¹
Matthaus Joseph Binder	Praktisches Handbuch des katholischen Eherechtes für Seelsorger im Kaiserthume Oesterreich	Freiburg im Breisgau 1887	
Alexander Tolnay	Praktisches Handbuch der Erkenntniss und Heilung der Seuchen, Kontagionen, und der vorzüglichsten sporadischen Krankheiten der Rinde, Pferde, Schafe und Schweine, und der Hundswuth	Vratislav a Lipsko 1809	
Johann Nepomuk Schwerdling	Praktische Anwendung der heiligen Schrift des Alten, und Neuen	Linec 1816 až 1818,	svazky I až XI,

²⁴¹ V biskupské knihovně se nacházejí i ostatní díly, v katalogu má poznámku z provenience institutu pouze díl III.

Autor	Název	Místo a rok vydání	Poznámka
	Testamentes, Sittenlehre		akvizice z r. 1826
Anton Josef Binterim	Pragmatische Geschichte der deutschen National-, Provinzial- und vorzüglichsten Diöcesanconcilien, vom vierten Jahrhundert bis auf das Concilium zu Trient. Mit Bezug auf Glaubens- und Sittenlehre, Kirchendisziplin und Liturgie	Mohuč 1836; 1840; 1843 a 1848	
Franz Charles Hugues Pouqueville	Pouqueville's Reise durch Morea und Albanien nach Constantinopel und in mehrere andere Theile des Ottomanischen Reichs in den Jahren 1798; 1799; 1800 und 1801	Videň 1807	
Joseph Franz Allioli	Politische, häusliche und religiöse Alterthümer der Hebräer	Landshut 1844	
Karl Joseph Hefele	Patrum apostolicorum opera	Tübingen 1842	
Johann Michael Sailer	Patritius Benedictus Zimmer's kurzgefasste Biographie und ausführliche Darstellung seiner Wissenschaft	Landshut 1822	
Josef Beran	Paměti města Nové Paky	Praha 1871	
Edvard Brynych	Památka na slavnost svěcení praporu jednoty katolických tovaryšů v Horním Jelení, v den Posvěcení chrámu Páně 29. srpna 1886.	Olomouc 1886	
Johann Barth- Barthenheim, Ludwig Ehrenreich	Oesterreich's geistliche Angelegenheiten in ihren politisch-administrativen Beziehungen	Videň 1841	
Tomáš Vlastimil	Obrazy z dějepisu církve Páně. K	Praha 1869	

Autor	Název	Místo a rok vydání	Poznámka
Novák	poučení a vzdělání katolického lidu sepsal Tomáš Novák, kaplan v Lužci u Mělníka		
Ludovít Štúr	O národních písních a pověstech plemen slovanských	Praha 1853	
Friedrich Thephil Ehrmann	Neueste Kunde von Frankreich nach dessen gegenwärtigem Zustande aus Quellen	Praha 1808	akvizice z r. 1830
Friedrich Thephil Ehrmann	Neueste Kunde der Schweiz und Italiens nach ihrem jetzigen Zustande aus den besten Quellen	Praha 1808	akvizice z r. 1830
Carl Philipp Funke	Neues Real-Schullexicon enthaltend die zur Erklärung der alten Klassiker nothwendigen Hülfswissenschaften, vornämlich Geographie, Geschichte, Philosophie, Alterthümer und Mythologie	Víděň 1805 až 1807	akvizice z r. 1830 díly II až V
Milo Grün	Milonis Nepomuceni Grün Praemonstratensium Canonicorum in Monte Sion Pragae Abbatis ad fuosdum studiis Theologicis domesticis initium dabant Allocutio	Praha 1804	
Paul Majunke	Luthers Testament an die deutsche Nation : Seine letzten Schriften, seine letzten Worte und seine letzte That	Mohuč 1891	
Paul Majunke	Luthers Lebensende: Eine historische untersuchung	Mohuč 1891	
Anonymní autor, uveden jako: „von einem Wahrheitsfreunde“	Luthers katholisches Monument oder Kritische Betrachtung verschiedener Urtheile katholischer oder unter Katholiken gerechneter	Frankfurt nad Mohanem 1817	akvizice z r. 1821

Autor	Název	Místo a rok vydání	Poznámka
	Schriftsteller über Luther und seine Reformation		
Albert Stöckl	Lehrbuch der Geschichte der Philosophie	Mohuč 1870	
Jean François de Galaup hrabě La Pérouse	La Perousen's Entdeckungsreise in den Jahren 1785; 1786; 1787 und 1788 aus dem Französischen mit Anmerkungen von Forster und Sprengel	Berlín, Hamburg 1800	
Martin Königsdorfer	Königsdorferova nedělní a sváteční kázání přeložena do naší milé mateřské řeči české, vydal Jan Šavel	Praha 1870 až 1872	Díly I až III
Ludwig Rapp	Königin Magdalena von Oesterreich, Stifterin des königlichen Stiftes zu Hall in Tirol. Ein Lebensbild aus dem sechzehnten Jahrhundert	Innsbruck 1858	
Anton Michl	Kirchenrecht für Katholiken und Protestanten mit Hinsicht auf den Code Napoleon und die bairischen Landesgeseze	Mnichov 1809	dar od prof. Antonína Pirkla z roku 1813
Heinrich Josef Wetzer	Kirchen-Lexikon oder Encyklopädie der katholischen Theologie und Iber Hilfswissenschaften. Herausgegeben unter Mitwirkung der ausgezeichnetsten katholischen gelehrten Teutschlands	Freiburg im Breisgau 1847 až 1854	
František Holc	Kázání o hříšné neopatrnosti s ohněm ku prospěchu pohořelého chrámu Páně a pohořelých obyvatelů Stračovských	Praha a Hradec Králové 1831	
Tomáš Bečák	Kázání na všechny svátky blahoslavené Marie Panny	Olomouc 1853	
Jan Valerián Jirsík	Kázání na všechny neděle a svátky	Praha 1856	Díly I a II

Autor	Název	Místo a rok vydání	Poznámka
	celého roku a řeči postní		
Friedrich Schiller	Kabale und Liebe: ein Bürgerliches Trauerspiel	Videň 1809	
John Turnbull	John Turnbull's Reise um die Welt in den Jahren 1800 bis 1804 nebst einer genauen Schilderung der Englischen Verbrecher-Kolonien in Neu-Holland und der Societats- und Sandwich-Inseln in ihrem gegenwartigen Zustande.	Videň 1806	
John Jackson	John Jackson's Esq. Landreise aus Ostindien nach Europa unternommen im Jahre 1797 auf einemwenig bekannten Wege, durch die asiatische und europaisch Turkey, Siebenbürgen, Ungarn und Teutschland.	Berlin Hamburg 1804	
John Barrow	John Barrow's Reise durch China von Peking nach Canton im Gefolge der Großbrittannischen Gesandtschaft in den Jahren 1793 und 1794 nebst Beyträgen zur Länder- und Staatenkunde der Tartarey. Aus Russischen Berichten.	Videň 1805	
Wilhelm Berger	Johannes Hus und König Sigmund	Augsburg 1871	
Johann Heinrich Loewe	Johann Emanuel Veith: Eine biographie	Videň 1879	
Johann Jahn	Joannis Jahn, AA. LL. philos. ac theol. doct., eccles. metrop. ad st. Steph. Viennae canon. cap., archiep. consistorii consil., LL. OO., archaeol.,	Videň 1820	Akvizice z roku 1833 Dva

Autor	Název	Místo a rok vydání	Poznámka
	<p>introd. in v. t. et dogm. prof. C. r. P. et o. emer Elementa aramaicae: seu Chaldaeo-Syriacae linguae latine reddita, et nonnullis accessionibus aucta ab Andrea Oberleitner, abbatiae Ord. s. Bened. ad Scotos Viennae presb. cap., s. s. theolog. doct., dialectorum orientt. nec non exeges. bibl. in C. R. Scientiar. Univers. Vindob. prof. P. E.</p>		svazky
Johann Jahn	<p>Biblia Hebraica Digesit et Graviore Lectio Varietates adjecit Johannes Jahn, Philos. et Theol. Doct. Ecclesiae Metropol. ad S. Stephanum Viennae Canonic. Capit. Archiepisc. Consistorii Consiliar. atque Linguar. Oriental. Archaeol. Bibl. Introduct. in V. T. et Dogm. Profess. Cas. Reg. P. et O.</p>	Videň 1806	Svazek I a IV
Émile Bougaud	Ježíš Kristus: Důkaz jeho božství	Praha 1898	
Friedrich W. Helle	Jesus Messias: Eine christologische Epopöe	Eichsfeld 1896	Svazky I-III
James Dallaway	James Dallaway's Reise nach Constantinopel, der Ebene von Troja, und in die Levante	Berlín, Hamburg 1801	
John Barrow	J. Barrow's Reisen in das Innere von Südafrika in den Jahren 1797 und 1798	Berlín, Hamburg 1802	
Jean Baptiste Léonard Durand	J. B. L. Durand's Reise nach den Senegal-Ländern nebst Lamiral's Wasser- und Rubault's Landreise nach Galam	Videň 1804	

Autor	Název	Místo a rok vydání	Poznámka
Isaac Weld	Isaac Weld's des Jüngern Reisen durch die Staaten von Nordamerika und die Provinzen Ober- und Nieder-Canada während den Jahren 1795; 1796 und 1797	Hamburg 1801	
Jan Kalvín	Ioannis Calvini opera quae supersunt omnia; ediderunt Guiliemus Baum et al.	Braunschweig 1863	
Franz Laurin	Introductio in jus matrimoniale ecclesiasticum praesertim in usum auditorum suorum	Videň 1895	
Cölestin Wolfsgruber	Christoph Anton Kardinal Migazzi, Fürsterzbischof von Wien	Sauglau (Württemberg) 1890	
Johann Matthias Schröckh	Christliche Kirchengeschichte seit der reformation	Lipsko 1808	Díly III – VII
Andreas Oberleitner	Chrestomathia syriaca una cum Glossario syriaco-latino huic Chrestomathiae adcommodato ab Andreas Oberleitner, abbatiae Ord. s. Bened. ad Scotos Viennae presb. cap., s. s. theolog. doct., dialectorum orientt. nec non exeges. bibl. in C. R. Scientiar. Univers. Vindob. prof. P. E	Videň 1827	
Andreas Oberleitner	Fundamenta linguae arabicae. Accedunt selectae quaedam, magnamque partem typis novum exscriptae sententiae, primis legendi ac interpretandi periculis destinitae Andreae Oberleitner, abbatiae Ord. s. Bened. ad Scotos Viennae presb. cap., s. s. theolog. doct., dialectorum orientt. nec non exeges.	Videň 1827	Z roku 1847 vlastnil ji Jan Křtitel Marek

Autor	Název	Místo a rok vydání	Poznámka
	bibl. in C. R. Scientiar. Univers. Vindob. prof. P. E.		
Andreas Oberleitner	Chrestomathia arabica una cum glossario arabico-latino, prior pars, posterior pars	Víděň 1823	Akvizice z roku 1899, Jeden z výtisků druhého dílu má vlastnickou poznámku Jana Vacka
Andreas Oberleitner	Chrestomathia arabica una cum glossario arabico-latino huic chrestomathiae adcommodato	Víděň 1827	Akvizice z roku 1833
Georg von Kopp	Hirtenbrief des Fürstbischofs von Breslau erlassen zur Fastenzeit 1895	Vratislav 1895	
	Herders Conversations-Lexikon: Kurze aber deutliche Erklärung von allem Wissenswerthen aus dem Gebiete der Religion, Philosophie, Geschichte, Geographie, Sprache, Literatur, Kunst, Natur und Gewerbekunde, Handel, der Fremdwörter und ihrer Aussprache etc. etc.	Freiburg im Breigau 1856–1858	Svazky I, III, IV U třetího svazku je vlastnická poznámka profesora Aloise Frýdka
Enrico Caterino Davila, Bernard Reith (překlad)	Heinrich Katharina Davila's Geschichte der bürgerlichen Kriege von Frankreich aus dem Italienischen übersetzt, mit einer Geschichte der königlichen Macht	Víděň 1817	III a IV díl, akvizice z roku 1830

Autor	Název	Místo a rok vydání	Poznámka
	und der Staatsveränderungen in Frankreich bis zur Ligue, und mit andern nöthingen Erläuterungen und Zusätzen begleitet		
Ferdinand Christian Touchy; C. H. Meisner	Handbuch zum nützlichen Gebrauche für Pferdeeeigenthümer, Pferdeverleiher, und für Stadt- und Dorfschmiede, oder gründlicher Unterricht, wie gute Pferde zu erziehen und wie die gewöhnlichsten Krankheiten dieser Thiere geschwind und sicher zu heilen sind, desgleichen, wie man sich beim Einkaufe der Pferde zu verhalten habe, um nicht von den Rosshändlern betrogen zu werden durch eigne vieljährige Erfahrung bestätigt gefunden	Lipsko, Vratislav 1806	Akvizice z roku 1830
Johann Ludwig Christ	Handbuch über die Obstbaumzucht und Obstlehre	Frankfurt nad Mohanem 1807	Akvizice 1830
Michael Permaneder	Handbuch des katholischen Kirchenrechtes mit besonderer Rücksicht auf Deutschland verfaßt	Landshut 1853	
Dr. Hermann Adalbert Daniel	Handbuch der geographie von Dr. Hermann Adalbert Daniel weil. Professor und Inspector adjunctus am Königlichen Pädagogium zu Halle.	Lipsko 1872	Díly III. a IV. Razítko seminární knihovny má ale až IV. díl
Joseph Adam Gustav Hergenröther	Handbuch der Allgemeinen Kirchengeschichte	Freiburg im Breisgau	Svazek I a II

Autor	Název	Místo a rok vydání	Poznámka
		1884	
Sylvain Meinrad, Xavier de Golbéry	Gilb. Meinr. Xav. Golberry's Reise durch das westliche Afrika in den Jahren 1785; 1786 und 1787. aus dem Französischen mit Anmerkngen übersetzt von J. A. Bergk	Berlín Hamburg 1804	
Adam Wolf	Geschichtliche Bilder aus Oesterreich	Vídeň 1878	
Christoph Gottlob Heinrichs	Geschichte von England.	Hamburg 1808, 1810	Svazek I – IV
Joannes de Deo Sobel	Geschichte und Festschrift der österr.-böhm. Ordens-Provinz der Barmherzigen Brüder, zu der am 28., 29. und 30. August stattfindenden Feierlichkeit der Einweihung des durch die Munificenz Sr. Durchlaucht des Fürsten Johann I. von und zu Liechtenstein neuerbauten Mutterhaus-Spitals zu Feldsberg in N. Oe.	Vídeň 1898	
Daniel Ernst Wagner	Geschichte des Russischen Reiches von den ältesten bis auf die neuesten Zeiten	Vídeň 1810	Akvizice z roku 1830, Svazek II. akvizice z roku 1836 Svazek III. akvizice z roku 1830 Svazek IV. Akvizice

Autor	Název	Místo a rok vydání	Poznámka
			z roku 1830
Jos. Edmund Jörg	Geschichte des Protestantismus in seiner neuesten Entwicklung	Freiburg im Breisgau 1858	
A. Kohlbauer	Geschichte des alttestamentlichen Bundesvolkes	Mohuč 1886	
Karl Werner	Alcuin und sein Jahrhundert: ein Beitrag zur christlich-theologischen Literärgschichte	Vídeň 1881	
Karl Werner	Gerbert von Aurillar: die Kirche und Wissenschaft seiner Zeit	Vídeň 1881	
Guillaume Antoine Olivier	G. A. Olivier's Reise durch das Türkische Reich, Egypten und Persien während der Jahre 1792 bis 1798	Vídeň 1809	Svazek I. a II. akvizice z roku 1830 Svazek II. je v knihovně dvakrát
Jan Nep. Černohouz	Encyklopédie příkladů z Písma svatého, z dějin církve a z obecného života: pro kazatele a katechety.	Praha 1879, 1880	Díl I. a II.
L Chrysostomus Pfrogner	Einleitung in die christliche Religions- und Kirchengeschichte überhaupt und in die Kirchengeschichte Böhmens insbesondere	Praha 1806	Díl I.
Christian Wilhelm Flügge	Einleitung in das Studium und in die Literatur der Religions und Kirchengeschichte, besonders der christlichen	Göttingen 1801	

Autor	Název	Místo a rok vydání	Poznámka
Josef Čermák	Důkaz i obrana náboženství katolického Zvláště pro vyšší třídy škol středních i pro vzdělávací ústavy učitelské. Sepsal Josef Čermák, spirituál Borromaea a učitel náboženství na c. k. vzdělávacím ústavě učitelském v Hradci Králové	Praha 1876	
Vojtěch Vincenc Zarda	Dritte Nachricht an das Publikum von der böhmischen im Jahre 1792. Zu Prag gestisteten Privat-humanitätsgesellschaft für verunglückte und todtscheinende Menschen, über ihre im Jahre 1801, 1802, und 1803 gemachten Fortschritte	Praha 1804	
Viktor Cathrein	Die Sittenlehre des Darwinismus, eine Kritik der Ethik Herbert Spencers	Freiburg im Breisgau 1885	
M. Schneid	Die scholastische Lehre von Materie und Form und ihre Harmonie mit den Thatsachen der Natruwissenschaft	Eichstätt 1877	
Friedrich Schiller	Die Räuber, ein Schauspiel	Víděň 1809	
Johann Ludwig Christ	Die Krankheiten, Uebel und Feinde der Obstbäume und ihre Abhilfe, nebst Vorschlägen, die Obstkultur zu befördern	Lipsko 1808	Akvizice 1830
Engelbert Fischer	Die Großmacht der Jugend und Volksliteratur	Víděň 1881, 1882	Svazek V. a VI.
Matthias Pablasek	Die Fürsorge für die Blinden von der Wiege bis zum Grabe die Erziehung, der Unterricht, die Beschäftigung und Versorgung derselben vom rationellen, humanen und staatsrechtlichen	Víděň 1867	

Autor	Název	Místo a rok vydání	Poznámka
	Standpunkt beleuchtet		
Friedrich Philipp Wilmsen	Die ersten Verstandes- und Gedächtnißübungen für Lehrer in Elementarschulen	Berlín 1817	
Josef Spillmann	Die englischen Martyrer unter Elisabeth bis 1583, ein Beitrag zur Kirchengeschichte des 16. Jahrhunderts	Freirgurg im Breisgau 1887	
Gustav Albrecht	Die Elektrizität	Lipsko Devadesátá léta 19. století	
Karl Alois Kneller	Des Richard Löwenherz deutsche Gefangenschaft (1192–1194)	Freiburg im Breisgau 1893	
Johann Christian Gotthard	Der theoretisch praktische Wein- und Kellermeister, oder Vollständiger Unterricht in der Kultur und Behandlung des Weins, ein Hand- und Lehrbuch für Weinbauer, Kellermeister und Weinhändler	Vratislav, Lipsko 1809	Akvizice z roku 1830
Carl Gottfried Wilhelm Vollmer	Der Mensch, die Räthsel und Wunder seiner Natur, Ursprung und Urgeschichte seines Geslechts, sowie dessen Entwicklung vom Naturzustande zur Civilisation,nach den neuesten Forschungen der Naturwissenschaft und Geschichte populär dargestellt	Berlín 1865, 1868	
J. Kreuser	Der christiche Kirchenbau, seine Geschichte, Symbolik, Bildneri, nebst Andeutungen für Neubauten	Řezno 1860	

Autor	Název	Místo a rok vydání	Poznámka
Rudolf Schwingenschlögl	Der erste allgemeine Beamtenverein der Österreichisch-Ungarischen Monarchie: Geschichte seiner Gründung, Entwicklung und Thätigkeit während der ersten 25 Jahre seines Bestehens (1865–1890)	Vídeň 1890	
Franz von Egger	Das natürliche öffentliche Recht, nach den Lehrsätzen des seligen Freyherrn C. A. von Martini vom Staatsrechte, mit beständiger Rücksicht auf das natürliche Privat-Recht des k. k. Hofrathes etc. etc. Franz Edlen von Zeiller, und auf das positive Europäische Völkerrecht.	Vídeň, Triest 1810	
Karl Erhard Schmöger	Das Leben der gottseiligen Anna Katharina Emmerich	Freiburg im Breisgau 1867	
Antonín Randa	Das Eigenthumsrecht mit besonderer Rücksicht auf die Werthpapiere des Handelsrechtes nach österreichischen Rechte mit Berücksichtigung des geheimen und der neueren Gesetzbücher.	Lipsko 1893	
Oskar Braun	Das Buch der Synhados nach einer Handschrift des Museo Borgiano übersetzt und erläutert Dr. Oscar Braun.	Stuttgart, Vídeň 1900	
Simon Aichner	Compendium juris ecclesiastici cum singulari attentione ad leges particulares VI conventionis XVIII	Brixen 1864	

Autor	Název	Místo a rok vydání	Poznámka
	Augusti 1855 cum sede apostolica initae in imperio austriaco vigentes		
M. Christ Wahl	Clavis Novi Testamenti philologica usibus scholarum et iuvenum theologiae studiosorum accommdata	Lipsko 1822	
	Canones et decreta sacrosancti oecumenici et generalis Concilii Tridentini sub Paulo III. Julio III. Pio IV. pontificibus maximis, cum patrum subscriptionibus	Videň 1827	
František Xaverský Patritius	Biblische Hermeneutik nach katholischen Grundßätzen insbesondere Lib. I. II. De interpretatione scriptur. sacr. des Rev. P. Francisc. Xaver.	Würzburg 1853	
Joseph Franz Allioli	Biblische Erd- und Länderkunde. Herausgegeben von Dr. Jeseph Franz Allioli ; unter Mitwirkung von Dr. Lorenz Elem und Dr. Daniel Haneberg	Landshut 1844	
	Biblia Sacra: Pentateuch	Nelze určit vydavatele a rok vydání	Hebrejsko- německý text
Carl Friedrich Theodor Berthold	Betrachtungen der Natur im Lichte des Christenthums, der Geschichte, Wissenschaft und Kunst	Köln 1872	
Guido Maria Dreves	Aurelius Ambrosius „der Vater des Kirchengesanges,“ eine hymnologische Studie	Freiburg im Bresgau 1893	
	Assistentia, seu brevis instructio de officus diaconi, subdiaconi, presbyteri assistentis nec non diaconorum	Hradec Králové 1898	

Autor	Název	Místo a rok vydání	Poznámka
	assistentium in missa et nonnullis aliis functionibus A. P. sacerdos dioeceseos Reginae Hradecensis		
František Krásl	Arnošt hrabě Harrach, kardinál sv. církve římské a kníže arcibiskup pražský, historicko-kritické vypsání náboženských poměrů v Čechách od roku 1623–1667	Praha 1886	
František Kosar	Antonín Martin Slomšek, kníže biskup Lavantský, přísežný apoštolské stolice, meštan Římský, jehož život a apoštolská činnost. Ze spisu slovinského Františka Kosara preložil Fr. Klíma	Brno 1882	
Joannes Henricius Pareau	Antiquitas hebraica breviter descripta	Utrecht 1823	
Johannes Janssen	An meine Kritiker, nebst Ergänzungen und Erläuterungen zu den drei ersten Bänden meiner Geschichte des deutschen Volkes	Freiburg im Breisgau 1883	
	Allgemeine Geschichte des neueren Zei, mit besonderer Berücksichtigung der Kirchen und Staatengeschichte für alle Stände.	Regensburg 1841, 1842	Díl I. , II.
Alexander Mackenzie	Alexander Mackenzi's Reisen von Montreal durch Nordwestamerika nach dem Eismeer und der Süd- See in den Jahren 1789 und 1793 nebst einer Geschichte des Pelzhandels in Canada	Berlín, Hamburg 1802	
Gottwald Caesar von Stillenau	Das Leben eines herrlichen bildes (životopis F. A: Šporka)	Bez místa a roku vydání	

Autor	Název	Místo a rok vydání	Poznámka
		ale vyšlo např. Amsterdam 1720	

7.4 Články královéhradeckých profesorů v Časopise katolického duchovenstva:

Eduard Brynych:

Díků vzdávání katolického kněze po mši svaté, in: ČKD, ročník 1880, číslo 3, s. 187–198.

Generální absoluce umírajících čili Požehnání apoštolské v dobu smrti, in: ČKD, ročník 1880, číslo 8, s. 582–595.

Povinnost modliti se breviář a užitky této modlitby, in: ČKD, ročník 1882, číslo 4, s. 193–204.

Povinnost modliti se breviář a užitky této modlitby, in: ČKD, ročník 1882, číslo 5, s. 268–286.

Duchovní správce na osadě nábožensky smíšené, in: ČKD, ročník 1892, číslo 2, s. 81–86.

Duchovní správce na osadě nábožensky smíšené, in: ČKD, ročník 1892, číslo 3, s. 137–148.

Duchovní správce na osadě nábožensky smíšené, in: ČKD, ročník 1892, číslo 4, s. 208–215.

Jakými prostředky může správce duchovní proti častému znesvěcování neděl působiti, in: ČKD, ročník 1877, číslo 2, s. 106–113.

Příprava kněze katolického k oběti novozákonní, in: ČKD, ročník 1878, číslo 5, s. 354–369.

Zkouška z náboženství a poučení snoubenců, in: ČKD, ročník 1886, číslo 1, s. 10–14.

Zkouška z náboženství a poučení snoubenců, in: ČKD, ročník 1886, číslo 2, s. 92–104.

Zpovědníkův úřad soudcovský, in: ČKD, ročník 1883, číslo 9, s. 513–524.

Zpovědníkův úřad soudcovský, in: ČKD, ročník 1883, číslo 10, s. 584–599.

Potřeba a důležitost modlitby rozjímavé, in: ČKD, ročník 1889, číslo 8, s. 478–493. Článek vydal jako kanovník na Vyšehradě

O křesťanském cvičení, in: ČKD, ročník 1874, číslo 3, s. 220–225.

Vydal jako kaplan ve Žlunicích.

Leopold Kotrbelec

Odporučení, in: ČKD, ročník 1877, číslo 8, s. 634.

Zpráva o postříbření postav na oltáři v děkanském kostele v Poděbradech, kde autor působil jako děkan.

Jan Nepomuk Soukup

Výklad posvátných žalmů, obsahující překlad z latinské Vulgáty i z převodního znění a úplný výklad žaltáře. Přidán výklad biblických chvalo zpěvů breviáře Napsal Dr. Jaroslav V. Sedláček, in: ČKD, ročník 1901, číslo 2, s. 146–149.

Recenze knihy

Výklad posvátných žalmů a biblických chvalo zpěvů breviáře. Napsal Dr. Jaroslav V. Sedláček. Díl II., in: ČKD, ročník 1901, číslo 6, s. 412.

Literární oznamovatel. Das Weissagungsbuch des Profeten Jeremia erklärt von Dr. Leo Ad. Schneedorfer, Professor an der theologischen Lehranstalt zu Budweis. Prag, in: ČKD, ročník 1881, číslo 5, s. 310–314.

Literární oznamovatel. Das Weissagungsbuch des Profeten Jeremia erklärt von Dr. Leo Ad. Schneedorfer, Professor an der theologischen Lehranstalt zu Budweis. Prag, in: ČKD, ročník 1882, číslo 4, s. 246–249.

týž: *Die Klagelieder des Propheten Jeremia erklärt von Dr. Leo Ad. Schneedorfer*, in: ČKD, ročník 1882, číslo 4, s. 246–249.

31. Psalterium seu Liber Psalmorum, in: ČKD, ročník 1890, číslo 7, s. 443–448.

Rozbor a význam knihy Job, in: ČKD, ročník 1891, číslo 1, s. 23–36.

Rozbor a význam knihy Job, in: ČKD, ročník 1891, číslo 2, s. 88–102.

Klerikální seminář a bohoslovné učiliště v Hradci Králové, in: ČKD, ročník 1891, číslo 6, s. 321–329.

Klerikální seminář a bohoslovné učiliště v Hradci Králové, in: ČKD, ročník 1891, číslo 7, s. 400–418.

Teologická literatura česká a Časopis katolického duchovenstva, in: ČKD, ročník 1892, číslo 1, s. 1–13.

Teologická literatura česká a Časopis katolického duchovenstva, in: ČKD, ročník 1892, číslo 2, s. 87–98.

50. *Canticum canticorum*, in: ČKD, ročník 1892, číslo 8, s. 503–505.

KRONIKA. 48. Smí-li v návrhu nadacího listu výslovně poznamenáno býti, že příjem nadační do kongruy duchovních nikdy vpočten býti nemá? In: ČKD, ročník 1892, číslo 9, s. 572–576.

69. *Základové hebrejského jazyka biblického... J. Sedláček*, in: ČKD, ročník 1892, číslo 10, s. 628–630.

Anděl Hospodinův v starém zákoně, in: ČKD, ročník 1884, číslo 3, s. 162–172.

Anděl Hospodinův v Starém zákoně, in: ČKD, ročník 1884, číslo 4, s. 236–242.

Anděl Hospodinův v Starém zákoně, in: ČKD, ročník 1884, číslo 5, s. 270–283.

Posvěcení pramene labského, in: ČKD, ročník 1884, číslo 7, s. 443–444.

O politické činnosti proroků starozákonních, in: ČKD, ročník 1886, číslo 7, s. 385–396.

O politické činnosti proroků starozákonních, in: ČKD, ročník 1886, číslo 8, s. 481–490.

O politické činnosti proroků starozákonních, in: ČKD, ročník 1886, číslo 9, s. 550–561.

O politické činnosti proroků starozákonních, in: ČKD, ročník 1886, číslo 10, s. 586–594.

Proč jsme nezaslali vys. říšské radě petici za upravení platů svých?, in: ČKD, ročník 1887, číslo 2, s. 113–115.

Historia Sacra Antiqui Testamenti, in: ČKD, ročník 1888, číslo 10, s. 630–632.

Seminářský kostel v Hradci Králové a jeho obnovení, in: ČKD, ročník 1889, číslo 3, s. 129–148.

Seminářský kostel v Hradci Králové a jeho obnovení, in: ČKD, ročník 1889, číslo 4, s. 225–236.

Seminářský kostel v Hradci Králové a jeho obnovení, in: ČKD, ročník 1889, číslo 5, s. 278–288.

Der dogmatisch–ethische Lehrgehalt der alttestamentlichen Weisheitsbücher... Hermann Zschokke, in: ČKD, ročník 1889, číslo 5, s. 301–304.

Jak možná rychle zříditi mešní nadaci věnováním?, in: ČKD, ročník 1895, číslo 2, s. 104–109.

Kdy, kde a jak složiti jest z mešních fundací procentuální poplatek ode dne 1. července 1895?, in: ČKD, ročník 1895, číslo 6, s. 351–354.

Průvodce duší nábožných... František Šmat, in: ČKD, ročník 1895, číslo 6, s. 369–370.

Růžový věneček... Ignác Bílek, in: ČKD, ročník 1895, číslo 7, s. 441–442.

Jak možná rychle zříditi mešní nadání, založené závětí?, in: ČKD, ročník 1896, číslo 4, s. 238–245.

Májová pobožnosť... Bohumil Fr. Hakl, in: ČKD, ročník 1896, číslo 4, s. 255–256.

Svatostánek v semináři královéhradeckém, in: ČKD, ročník 1897, číslo 2, s. 105–107.

Kurzgefeszte theoretisch–praktische Grammatik der lateinischen Kirchensprache... El. Stoff, in: ČKD, ročník 1897, číslo 2, s. 123–126.

Maria, die Mutter Jesu, in: ČKD, ročník 1897, číslo 5, s. 314–317.

Psalmi latinae Vulgatae, in: ČKD, ročník 1898, číslo 8, s. 511–513.

Co jest úřad vychovatelský po rozumu katolické paedagogiky?, in: ČKD, ročník 1893, číslo 3, s. 129–138.

Institutiones Patrologiae... Josephi Fessler, in: ČKD, ročník 1893, ročník 3, s. 189–190.

Co jest úřad vychovatelský po rozumu katolické paedagogiky?, in: ČKD, ročník 1893, číslo 4, s. 215–220.

Die theologischen Studien und Anstalten der katholischen Kirche in Österreich...
Hermann Zschokke, in: ČKD, ročník 1893, číslo 8, s. 501–503.

Provolání výboru "Družstva sv. Jana Nepom." v Hradci Králové, in: ČKD, ročník 1893, ročník 10, s. 607–609.

Hodnocení sv. Tomáše Akvinského, in: ČKD, ročník 1926, číslo 3 a 4, s. 257–260.

Historia Sacra Antiqui Testamenti... Dr. Hermann Zschokke, in: ČKD, ročník 1883, číslo 9, s. 569–572.

Jan Nepomuk Stárek

*Zdaliž swatj mučedlnjci prwnjch stoletj prawé božstwj Ježjše Krista
oswědčugi?*, in: ČKD, ročník 1834, číslo 1, s. 30–45.

O gednotě Cjrkwe. Spis sw. Cypriana, in: ČKD, ročník 1835, číslo 4, s. 541–573.

Swatého Cypriana spis o kázni panenské, in: ČKD, ročník 1838, číslo 1, s. 29–52.

O horliwosti náboženské, in: ČKD, ročník 1838, číslo 3, s. 395–410.

O welebnosti swědomj w úkonech geho, in: ČKD, ročník 1839, číslo 3, s. 453–467.

Zpráwa o tak zwaném utraquistském Ğradualu, in: ČKD, ročník 1840, číslo 2, s. 393.

O potahu prawé pokory k wáženj sebe samého, in: ČKD, ročník 1840, číslo 4, s. 616–635.

Tři zpěwy cjrkenj w oděwu staročeském, in: ČKD, ročník 1841, číslo 2, s. 334–339.

Swatého Cypriána spis o žárliwosti a záwisti, in: ČKD, ročník 1841, číslo 4, s. 579–596.

Swatý Cyprian biskup Karthaginský, w děgjch swého wěku welice aučinný, in: ČKD, ročník 1842, číslo 2, s. 234–253.

Zlomky staročeského Chorálu, in: ČKD, ročník 1842, číslo 3, s. 561–570.

Zpráwa o tak nazwaném Antifonári z prwnj polowice 16tého stoletj, in: ČKD, ročník 1842, číslo 3, s. 570–574.

O posvátném zpěvu vůbec, a užjwánj geho při službách Božjch zwlášť, in: ČKD, ročník 1844, číslo 1, s. 101–112.

Nesnáze, čili rozepře o platnosti křtů kacjřských, in: ČKD, ročník 1844, číslo 2, s. 297–315.

Zdaž musj býti zgewenj kladné? a tudy–li také gest?, in: ČKD, ročník 1845, číslo 3, s. 482–512.

Rozgjmánj při swěcenj hromnic, in: ČKD, ročník 1845, číslo 4, s. 681–696.

Sw. Jana Chrysostoma řeč "o důstogenstwj onoho, a o hubenstwj tohoto žiwota.", in: ČKD, ročník 1846, číslo 1, s. 52–64.

Neděle květná, in: ČKD, ročník 1846, číslo 1, s. 104–113.

Vespolné povinnosti všech církve bojující oudů, in: ČKD, ročník 1846, číslo 3, s. 461–486.

Pantheon. Slawnost Wšech Swatých, in: ČKD, ročník 1847, číslo 3, s. 483–504.

Návěští o zápisku na novou knihu pod názvem: Sv. Jana Chrysostoma (Zlatouústého), arcibiskupa Cárhradského věk a spisy vybrané, in: ČKD, ročník 1849, číslo 1, s. 189–190.

Posvátný či církevní rok, in: ČKD, ročník 1850, číslo 1, s. 26–35.

Zprávy z vědeckého ruchu Thomistického, in: ČKD, ročník 1926, číslo 2, s. 159.

Z literatury Thomistické, in: ČKD, ročník 1926, číslo 5 a 6, s. 385.

Výbornou pomůckou ku vedení patronáží mládeže..., in: ČKD, ročník 1926, číslo 5+6, s. 386.

Thomistické vědecké časopisy, in: ČKD, ročník 1926, číslo 5 a 6, s. 386.

Josef Liboslaw Ziegler

Pogednánj wýkladosudebné (exegetikokritické) o staroslowenském přeloženj pjsma sw, in: ČKD, ročník 1828, číslo 2, s. 192–206.

Pogednánj o mravném citu, in: ČKD, ročník 1829, číslo 2, s. 217–227.

Důkladná známost gazyka Českého duchowenstwu potřebná, in: ČKD, ročník 1833, číslo 4, s. 545–561.

Důkladná známost gazyka Českého duchowenstwu potřebná, in: ČKD, ročník 1833, číslo 4, s. 545–561.

Důkladná známost gazyka Českého duchowenstwu potřebná, in: ČKD, ročník 1833, číslo 4, s. 545–561.

František Zima

O častějším sv. přijímání... Segur, in: ČKD, ročník 1897, číslo 2, s. 118–120.

Úvahy o umučení Ježíše Krista s výkladem pro zbožné duše, in: ČKD, ročník 1897, číslo 3, s. 191–192.

Poučení o generální zpovědi... Prucha, in: ČKD, ročník 1897, číslo 3, s. 192.

Svatý Vojtěch, druhý biskup Pražský a patron země České, in: ČKD, ročník 1897, číslo 4, s. 249–251.

J. Ježek: Ze života sv. Vojtěcha, in: ČKD, ročník 1897, číslo 4, s. 251.

Výklad nejsvětější oběti mše svaté, in: ČKD, ročník 1897, číslo 9, s. 568–569.

Divotvůrce Paduánský, in: ČKD, ročník 1897, číslo 9, s. 569.

Paterý sv. škapulíř... Vojáček, in: ČKD, ročník 1897, číslo 9, s. 570.

Věrný přítel kazatelů... Vacslav Davídek, in: ČKD, ročník 1898, číslo 3, s. 194.

Vánoční Novena, in: ČKD, ročník 1898, číslo 6, s. 391.

Pomněnky a lilie... Václav Davídek, in: ČKD, ročník 1899, číslo 2, s. 144.